

Torsdagen den
8 april 1976

Torsdagen den 8 april

Kl. 11.00

*Om ökat antal
tandhygienister
inom folktandvår-
den*

Förhandlingarna leddes till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollen för den 31 mars.

§ 2 Om ökat antal tandhygienister inom folktandvården

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara fru *Berglunds* (s) den 31 mars anmälda fråga, 1975/76:297, och anförde:

Herr talman! Fru Berglund har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta för att öka folktandvårdens andel av antalet tandhygienister.

Den 1 juli 1973 fanns det i vårt land sammanlagt 117 tandhygienister, varav 39 var anställda i enskild tjänst och 78 tjänstgjorde inom folktandvården och vid de odontologiska fakulteterna. Vid årsskiftet 1975–1976 fanns totalt 170 tandhygienister. Av dessa var 69 anställda i enskild tjänst och 96 inom folktandvården och vid de odontologiska fakulteterna. Beträffande fem tandhygienister saknas uppgift.

Tandhygienisterna är en relativt ny yrkesgrupp. Under läsåret 1975/76 uppgår antalet utbildningsplatser till 52, och för läsåret 1976/77 planeras en ökning till 114 utbildningsplatser, bl. a. genom nya utbildningsplatser i Umeå. På grundval av redan befintliga planer beräknar socialstyrelsen det totala antalet utbildningsplatser under läsåret 1977/78 till minst 140. Enligt vad jag har inhämtat planeras därutöver en utbyggnad på vissa håll i landet, bl. a. i Luleå. Denna utbyggnad av utbildningskapaciteten bör göra det möjligt att väsentligt öka antalet tandhygienister inom folktandvården.

Jag vill här erinra om att tandsköterskor med av socialstyrelsen godkänd tilläggsutbildning får utföra vissa profylaktiska åtgärder inom tandvårdsförsäkringen. Tandsköterskorna har visat stort intresse för denna utbildning, och kurser pågår på flera håll i landet.

Jag vill i detta sammanhang också erinra om den utredning som på regeringens uppdrag nu pågår inom socialstyrelsen om den långsiktiga efterfrågan på tandvårdspersonal av olika slag. Därvid kommer behovet av tandhygienister att beaktas särskilt.

Fru BERGLUND (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Aspling för det utförliga svaret på min fråga. Anledningen till den här frågan är den oro man känner i en del landsting när det gäller situationen på tandhygienistområdet. Man

*Om statliga
myndigheters
engagemang i
reklamkampanjer*

har svårigheter att besätta de tjänster som finns. Första kvartalet 1975, t. ex., var 68 platser utannonserade, men ingen sökande fanns till dem.

Redan före tandvårdsreformens införande 1973 satsade en del landsting på utbildning av tandhygienister. De tog också över tandhygienister från England för att på så sätt få ett komplement till tandläkarna. I samband med införandet av tandvårdsförsäkringen var vi några stycken som tog upp problematiken exempelvis när det gällde hur en hög tandhygienist-taxa kunde innebära att privatpraktiserande tandläkare hade möjlighet att betala högre löner än folktandvården och på så vis kunde överta en del av tandhygienisterna från denna. Socialförsäkringsutskottet och riksdagen delade vår uppfattning om hygienisttaxorna.

Den senaste statistiken visar – och det framkommer också i svaret – att utbildningskapaciteten har ökat. Men den täcker ändå inte det behov som finns. På vissa håll är det brist på lokaler och lärarkrafter, så att man inte på de ställena kan utöka antalet elevplatser.

Det är viktigt att, inför den långsiktiga planeringen inom tandvårdsområdet, ta hänsyn till behovet av ökat antal tandhygienister. Det kan man t. ex. göra genom att utöka antalet tandhygienistskolor och förlägga dem till flera orter. Det framgår också av svaret att man har sådana planer. Landstingen har fått väsentligt vidgade vårdåligganden, och det är då också angeläget att personalfrågorna löses på ett tillfredsställande sätt.

Som jag ser det är tandhygienisterna ett mycket väsentligt komplement till tandläkarna. Det är viktigt att ha uppmärksamheten inriktad på utbildningskapaciteten men också att se till att taxesättningen är sådan att folktandvården och de privatpraktiserande kan konkurrera på lika villkor. Rimligt vore väl att folktandvården, som var tidigt ute och som har dessa vårdåligganden, får en större andel av de nyexaminerade.

Än en gång: Tack för svaret på min fråga!

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om statliga myndigheters engagemang i reklamkampanjer

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Siegbahns* (m) den 31 mars anmälda fråga, 1975/76:298, och anförde:

Herr talman! Herr Siegbahn har med anledning av en av Brödinstitutet i samråd med socialstyrelsen och konsumentverket utformad annons frågat mig, om jag anser att ett svenskt ämbetsverk skall ställa sig bakom annonser med en sådan lydelse.

Socialstyrelsens nämnd för hälsouppllysning bedriver sedan några år tillbaka en omfattande kost- och motionskampanj. Bakgrunden är att hälsotillståndet för de flesta kan påverkas gynnsamt genom ökad fysisk aktivitet och en ur näringsfysiologisk synpunkt bättre sammansatt kost. Kampanjen bedrivs i nära samarbete med bl. a. landsting och kommuner

samt livsmedelsproducenter och -distributörer. Även enligt min mening är ett sådant brett samarbete angeläget för att få till stånd önskad informationseffekt och praktiska resultat.

Den av herr Siegbahn berörda brödinformationen är ett led i denna större informationskampanj om bättre kostvanor. Delade meningar kan dock råda om utformningen av den aktuella annonsen. Det är enligt min mening viktigt att all hälsouppllysning utformas på sådant sätt att inte missförstånd uppstår om innebörden av informationen.

Herr SIEGBAHN (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för hans svar på min fråga, även om han missförstått eller låtsas missförstå vad jag egentligen syftade till med den.

Jag är inte kritisk i och för sig mot en sådan här kampanj – tvärtom. Det är alldeles klart att den kampanj som på det här området bedrivs svarar mot vetenskapens ståndpunkt för dagen. Att den ståndpunkten inte alltid varit densamma är en sak för sig. I den broschyr som sänts ut av socialstyrelsen konstaterar man att det tycks råda missförstånd om att bröd skulle vara olämpligt för personer som vill banta osv. De missförstånden har ju vetenskapen på sin tid bidragit till: Vad man nu propagerar för är naturligtvis dagens sanning och förhoppningsvis även morgondagens.

Alltså: En kampanj är värdefull, och frågan är bara hur den skall bedrivas. Kampanjen är brett upplagd, och det har sagts att den har lidit av brist på medel. Det finns en artikel i det senaste numret av Vår industri, där direktör Thomas Cederberg, som är expert på sådana här frågor, närmare har utrett vilka svårigheter man haft att brottas med. Det är möjligt att socialstyrelsen skulle ha haft mera medel till förfogande, men ett samarbete med industrin och näringslivet i övrigt är säkerligen värdefullt.

Däremot är det inte likgiltigt hur kampanjen utformas, och det är det som min fråga syftar till. Att den skall till innehållet vara riktig, som socialministern säger i sitt svar, så att missförstånd inte uppstår om innebörden av informationen är självfallet väsentligt, men även den formella lydelsen är av betydelse.

Den annons som det gäller har väckt ett ganska stort uppseende. Jag har från generaldirektör Rexed fått svar på ett brev i frågan, och han har inte tagit något som helst intryck av vad som förekommit. Han skriver i sitt brev till mig: "Jag tar kåsörernas kvicka kommentarer lätt. De har indirekt hjälpt oss – många, många fler än före kampanjens start vet nu att man bör äta mer bröd."

Ja, det är riktigt, och det finns ett gammalt uttryck som säger att allt kan säljas med mördande reklam. Men formuleringen av annonsen innehåller saker som kan skapa en viss olust. När det sägs att det är socialstyrelsen som "vill" och att det är "vi" som skall äta mer bröd får man en känsla av att det är Storebror som "vill" – den Storebror

Torsdagen den
8 april 1976

*Om statliga
myndigheters
engagemang i
reklamkampanjer*

som beskrivs i Orwells bok "1984".

Jag förmodar att det är rent aningslöst som man åstadkommit den här effekten, men det kan också vara fråga om en liten försöksballong som är ett uttryck för den känsla av maktfullkomlighet som råder, inte bara i regeringskretsar utan även bland många av de högsta och partitrogna tjänstemän som har tillsatts under årens lopp. Det är detta jag hade önskat att socialministerna skulle ha velat uttala sig om. Är det lämpligt att ett svenskt ämbetsverk uttrycker sin *vilja*? Är det inte riktigtare att *rekommendera*? Dessutom sätts ordet "vi" ut, vilket ger intryck av att "vi" är folket och att det är de andra, dvs. de styrande, som bestämmer! Det tycker jag är det djupt oroande i sammanhanget.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! All hälsoupplysning måste ha som mål att påverka enskilda människors attityder och levnadsvanor i syfte att få till stånd en bättre folkhälsa i vidsträckt bemärkelse. Ett samarbete mellan statliga och frivilliga organisationer samt landsting, kommuner och näringsliv är därför angeläget. Socialstyrelsens nämnd för hälsoupplysning har i allt väsentligt goda erfarenheter av detta samarbete.

Vad beträffar den aktuella brödinformationen inom ramen för den s. k. H-nämndens kost- och motionskampanj vill jag erinra om – och det är viktigt – att brödkonsumtionen i vårt land är bland de lägsta i Europa. Eftersom matbröd är ett viktigt baslivsmedel, som innehåller många värdefulla näringsämnen, är det av stor betydelse att en effektiv information bedrivs på det här området.

Herr Siegbahn har här bara uppehållit sig vid en annons som utformats av Brödinstitutet i samråd med socialstyrelsen och konsumentverket. Till den del annonsen innehåller saklig information i kostfrågan med särskild betoning på brödet som ett värdefullt baslivsmedel anser jag att den fyller en mycket viktig informationsuppgift. Jag vill slå fast detta. Däremot kan annonsrubriken, särskilt om den används fristående, t. ex. på affischer, naturligtvis leda till missförstånd. Som jag framhållit i mitt svar är det viktigt att en i och för sig angelägen hälsoupplysning inte utformas på sådant sätt att missförstånd uppstår om den faktiska innehörden av informationen.

Herr SIEGBAHN (m):

Herr talman! Socialministern uppehöll sig länge vid de faktiska och sakliga förhållandena, där vi intar samma ståndpunkt, och återkom först mot slutet av sitt anförande till det som jag vill diskutera.

Missförstånd – om vad? Det kan ju tolkas som ett missförstånd om *brödets* betydelse eller som ett missförstånd om vad ett statligt ämbetsverk skall och bör säga. Det är på den sistnämnda punkten som jag är intresserad av att få besked. Jag ställer därför frågan än en gång: Är det riktigt att svenska ämbetsverk uttrycker sin vilja i stället för att rekommendera eller något liknande? Denna annons har socialstyrelsen genom

Torsdagen den
8 april 1976

*Om statliga
myndigheters
engagemang i
reklamkampanjer*

generaldirektör Rexeds brev till mig ställt sig helt bakom beträffande detaljformuleringarna.

Man kan ju ana vad fortsättningen kan bli. Det ena ämbetsverket efter det andra kan börja uttrycka sin vilja, och så småningom kanske de börjar tala om att det kan bli konsekvenser för den som inte följer ämbetsverkets vilja. Kanske även regeringen börjar tala om vad den vill att svenska folket skall göra!

Jag tycker man är inne på en farlig linje. Det finns all anledning att, även på regeringens sida, säga att det inte är så här en kampanj – en i och för sig mycket värdefull kampanj – skall bedrivas. Kampanjen kanske tar längre tid att genomföra med andra metoder, men det är lättare för svenska folket att acceptera de metoderna.

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Jag har redan sagt min mening om själva rubriceringen. När nu herr Siegbahn tar i på detta sätt och talar om maktfullkomlighet etc. vill jag säga att han ser spöken på ljusa dagen – detta är ju våldsamma överdrifter. Ett ämbetsverk kan naturligtvis utfärda rekommendationer. Och den samverkan som här skett har i och för sig varit värdefull, eftersom det är viktigt att kunna åstadkomma en effektiv information i en så angelägen fråga, som gäller kostförhållandena för människorna.

Herr SIEGBAHN (m):

Herr talman! Visst kan ett ämbetsverk utfärda rekommendationer, men generaldirektör Rexed har på min fråga, varför man inte skrivit att socialstyrelsen *rekommenderar* i stället för att använda ordet *vill*, svarat – som jag tycker något aningslöst – att undersökningar visat att den senare formuleringen slår så mycket bättre. Det är just det som jag poängterat. Man får inte bara använda ett ord därför att det slår.

Man säger att man hade frågat Svenska språknämnden om en lämplig formulering ur rent språklig synpunkt. Det är klart att "vill" låter käckare och klatschigare än t. ex. "rekommendera".

Men nu gäller det politik och även om vi inte skall se spöken på ljusa dagen så är det en otrevlig tendens som här spåras. Men jag hoppas givetvis att jag har överdrivit betydelsen därav.

Det är i alla fall glädjande att konstatera att socialministern också tycks ta avstånd från formuleringar av den typ som här använts.

...

Överläggningen var härmed slutad.

...

Torsdagen den
8 april 1976

Om undersökningarna av vattenföroreningen i Vänern

Herr jordbruksministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr *Magnussons* i Kristinehamn (vpk) den 19 mars anmälda fråga, 1975/76:284, och anförde:

Herr talman! Herr Magnusson i Kristinehamn har frågat mig om jag tänker vidta åtgärder för att ekonomiskt garantera Vänerundersökningarnas planerade genomförande.

Vänern utgör genom sin storlek och betydelse för vattenförsörjning, fiske, rekreation m. m. en unik naturtillgång. En lång rad åtgärder har under senare år vidtagits för att minska föroreningsbelastningen på sjön. Kommunala reningsverk har byggts och industrins utsläpp minskat.

Sedan år 1972 pågår ett brett upplagt forsknings- och undersökningsprogram för att belysa Vänerns hydrologiska och biologiska förhållanden och tillförseln av föroreningar till sjön. Undersökningarna, som har kostat över 2 milj. kr./år, sker i samarbete mellan naturvårdsverket, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut och berörda länsstyrelser. Undersökningsprogrammet finansieras genom statliga anslag från i första hand naturvårdsverkets forskningsnämnd.

Det är enligt min mening angeläget att Vänerundersökningarna kan fortsätta enligt planerna. Forskningsnämnden kommer inom kort att ta ställning till frågan om anslag till undersökningarna för nästa budgetår. Jag är medveten om att kostnaderna för undersökningsprogrammet ökat till följd av den allmänna kostnadsstegringen. Jag vill samtidigt framhålla att i årets budgetproposition har föreslagits att anslaget till miljövärdhetsforskning skall räknas upp med 3,7 milj. kr. till 30,4 milj. kr. för nästa budgetår. Därigenom har utrymme skapats för forskningsnämnden att beakta kostnadsökningar vid anslagsfördelningen.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Bakgrunden till min fråga är följande. Den tjänsteman i naturvårdsverket som enligt tidningsuppgifter leder vissa av Vänerundersökningarna höll den 16 mars ett föredrag i Karlstad inför Värmländska ingenjörsföreningen. Han påvisade bl. a. att positiva tendenser framkommit vid de limnologiska undersökningarna men att Vänerns vatten samtidigt hade visat sig innehålla osedvanligt höga halter av koppar. Undersökningarna är emellertid inte färdiga, och nu framhöll han att det är tveksamt om de kan genomföras som planerat på grund av den kärva ekonomiska situationen. Det kan bli fråga om avsevärda nedskärningar, sade han.

Man skall nu påbörja forskningsuppgifter i de norra delarna av Vänern. Det är fråga om Kattfjorden, Åsfjorden, de mest förorenade delarna av sjön. Det är ju därför speciellt viktigt att de undersökningarna kan genomföras.

Jag vill emellertid i det här sammanhanget påtala en annan sak, som

bidragit till att göra mig betänksam när det gäller regeringens ambitioner att fullfölja Vänerundersökningarna. SMHI sökte förra året ett anslag på 367 000 kr. för den kartläggning av hydrologiska förhållanden som ingår i Vänerprojektet och som SMHI står för. Anslaget beviljades inte. Pengarna skulle gå över kommunikationsdepartementets stat.

Jag skrev därför en motion om att SMHI skulle få de begärda pengarna. Trafikutskottet yttrade sig mycket positivt över motionen och förutsatte att medlen skulle beviljas i nästa års stat – alltså årets. Men inte heller nu får SMHI sina pengar. Det hör till saken att naturvårdsverket angett den här kartläggningen vara ett särskilt angeläget förslag i SMHI:s anslagsframställning.

Den nämnda tjänstemannen från naturvårdsverket yttrade i Karlstad: Får vi garantier för att de belopp vi har att röra oss med kan följa kostnadsutvecklingen kan vi lova en noggrann analys av hela Vänern. Och då kan man exakt få reda på vad som behövs för att den skall bli helt fri från föroreningar igen.

Jag tycker därför att denna fråga är befogad: Kan och vill jordbruksministern ge dessa garantier? Den är befogad sedd mot den bakgrund jag tecknat här.

I jordbruksdepartementets stat för kommande budgetår har naturvårdsverket begärt 6,2 milj. kr. för Vänerändamål. Nu tillstyrker jordbruksministern 3,7 milj. kr. sammanlagt för miljövårdsforskning, men det står inte hur mycket av dessa pengar som går till Vänerundersökningarna. Detta stämmer inte riktigt med jordbruksministerns resonemang.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Beträffande frågan om SMHI kan jag säga att 200 000 kr. kommer att anvisas till SMHI för hydrologiska undersökningar.

När det sedan gäller hur mycket pengar som skall ställas till Vänerprojektets förfogande, så är det ju forskningsnämnden som har att göra bedömningen och fördela de medel som är tillgängliga. Jag kan alltså inte i den meningen föregripa forskningsnämndens fördelning, men jag har ändå i mitt svar velat understryka att jag anser det angeläget att man får medel för att fullfölja de undersökningar som pågår när det gäller Vänern. Jag har också hänvisat till att vi ökat anslagen för att skapa utrymme för täckning av de kostnadsfördyringar som har uppstått.

Utöver detta kan jag säga dels att naturvårdsverket inte bedömer saken så att några svårigheter skulle föreligga att för nästa budgetår täcka de kostnader som uppstår för den här forskningsverksamheten, dels att den refererade tjänstemannen för sin del anser att han har blivit hårt vinklad och att han tvärtom framhållit att han inte ser några problem när det gäller att under nästa verksamhetsår finansiera den undersökningsverksamhet som det här är fråga om.

Torsdagen den
8 april 1976

*Om åtgärder för
att förhindra
utrotning av
sälstammen*

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Herr talman! Vad först SMHI beträffar, så var jag i kontakt med SMHI i går, och där visste man inte om att man skulle få några pengar och hade inte räknat med detta. Då blir man kanske glad om man får de här pengarna, och jag ser det som ett positivt inslag i debatten att detta kan redovisas. Men faktum kvarstår att forskningsnämndens anslagsmöjligheter är beroende på vilka pengar regeringen ställer till förfogande, och det anslaget har varit ganska njugett tilltaget.

När det gäller detta med tjänstemannen i naturvårdsverket som var i Karlstad och huruvida han blev vinklad, så har jag varit i kontakt med en av journalisterna som var där och han påstår att tjänstemannen yttrat sig på det här viset, att om man inte får pengar för att följa upp kostnadsutvecklingen står man inför eventualiteten att behöva avbryta de pågående undersökningarna. Jag tycker det skulle vara väldigt beklagligt om man måste göra det, för jag hyser faktiskt ett uppriktigt intresse – och jag tror att jordbruksministern delar det intresset – för att undersökningarna i Vänern skall kunna fullföljas: Vi är väl i varje fall överens på den punkten?

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Ja, jag delar det intresset till fullo.

När det sedan gäller att tolka de uttalanden som har gjorts i detta sammanhang, så tycker jag trots allt att det är riktigare att gå till källan för uttalandena än att vända sig till den journalist som har refererat dem.

Anslagets storlek totalt sett får vi väl tillfälle att senare diskutera. Jag slår än en gång fast att naturvårdsverket inkl. den tjänsteman som har uttalat sig bedömer saken så, att det för nästa budgetår inte finns någon anledning att hysa oro för att man inte skall kunna fullfölja projekten.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Herr talman! Det är bra om det är på det sättet. Men nu förhåller det sig faktiskt så, att bägge länstidningarna i Värmland hade ungefär likalydande referat från den här sammankomsten, och jag har litet svårt att förstå att man så att säga på flera händer skulle ha kunnat missuppfatta uttalandena.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om åtgärder för att förhindra utrotning av sälstammen

Herr jordbruksministern LUNDKVIST erhöll ordet för att besvara herr Johanssons i Växjö (c) den 24 mars anmälda fråga, 1975/76:288, och anförde:

Herr talman! Herr Johansson i Växjö har frågat mig om jag är beredd att internationellt verka för att förhindra jakten på säl för att undvika utrotning av sälstammen.

I Sverige har åtgärderna för att skydda sälen mot utrotning intensifierats under senare år. Sälen är sålunda numera fridlyst under hela året med undantag för viss skydds jakt som får ske tillfälligt i samband med yrkesfiske. På västkusten har dessutom inrättats särskilda sälskyddsområden med stöd av bestämmelser i naturvårdslagen. Liknande skyddsområden övervägs även vad gäller Östersjön. Jag vill i detta sammanhang nämna de undersökningar som pågår rörande vissa miljögifters inverkan på sälstammen och det allvarliga problem som den innebär.

Behovet att skydda sälstammarna bevakas även internationellt bl. a. inom Förenta nationernas miljöstyrelse och i International union for conservation of nature and natural resources (IUCN). Sverige följer frågorna genom dessa organ och kommer, här som i andra sammanhang, att agera till skydd för hotade djurarter.

Herr JOHANSSON i Växjö (c):

Herr talman! Jag tror att TV världen över har gjort djurskyddet en stor tjänst – jag hoppas åtminstone det – genom att visa slaktplatserna på Newfoundland. Människor i allmänhet har troligen blivit smått chockade inför detta dödande, som genom TV har kommit in i deras vardagsrum och där man sett hur kanadensare och normän klubbar ihjäl sälungarna. Detta kan i sin tur medverka till att det skapas en opinion inte bara i vårt land utan även i världen i övrigt som får människor att reagera på ett sätt som gör att vederbörande nationer måste sluta upp med denna jakt. Det har också visat sig att människor litet varstans i världen har både reagerat och protesterat.

Jag är oroad över att risken för utrotning är mycket överhängande, om denna jakt får fortgå en längre tid. Forskare säger att sälen kan betraktas som ett utrotningshotat djur. Säljägarna är väl också medvetna om denna risk, men förtjänsten på sälskinnen är tydligen så lockande att man ändå fortsätter. Vi vet också, inte minst från svenska erfarenheter, att sälstammen på jorden är i farozonen inte enbart på grund av jakt utan att den också hotas av föroreningar i haven. Den svenska sälstammen har minskat påtagligt under senare år, vilket man på vetenskapligt håll anser vara en följd av föroreningarna i Östersjön.

I naturvårdsverkets tidning för mars månad i år tar man i en artikel upp sälens livsbetingelser i Östersjön. Där sägs bl. a. att halterna av klorerade kolväten som DDT och PCB har ökat katastrofalt i sälarna på senare år; det rör sig om en maximal ökning på 4 000 %. Detta är man övertygad om kommer att försämra sälens möjligheter att reproducera sig. Man tror att det blir bara 20 % av Östersjöns sälar som kan komma att reproducera sig. Till följd av denna förgiftning blir det störningar under själva graviditeten, som medför att fostren dör.

Jag tackar jordbruksministern för svaret på min fråga och finner det

Torsdagen den
8 april 1976

*Om åtgärder för
att förhindra
utrotning av
sälstammen*

högst tillfredsställande med de åtgärder som vidtagits från svensk sida och som jag f. ö. visste om. Jag vet också att sälen i stort sett är fredad i våra vatten. Likaså känner jag till att man följer upp frågan om föroreningarna. Det visar också artikeln i naturvårdsverkets tidning. I sak är ju påtalade förhållanden oroande också för oss.

När det gäller jakten på Newfoundland säger jordbruksministern att det är något som han skall följa uppmärksamt genom de båda internationella organ som han nämnde, och det är ju i sin ordning att man följer arbetet där. Men jag skulle också gärna se att man tog litet fler initiativ. Vi har ju t. ex. våra goda grannar norrmännen, och jag tror inte att de blir förolämpade om jordbruksministern säger någonting till dem i den här frågan.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Till det som jag sagt i mitt svar kan jag lägga, att jag för ett par veckor sedan vid ett miljöministermöte i Europarådets regi i Bryssel hade möjlighet att medverka till att vi fick en resolution till stånd, som ålägger ministerkommittén att mera aktivt arbeta till skydd för de hotade djurarterna. I förra veckan hade jag också tillfälle att vara med vid FN:s miljöstyrelses möte i Nairobi. I ett generaldebattsinlägg tog vi där också upp frågan om skyddet för de hotade djurarterna. På det sättet försöker vi vid varje tillfälle då vi har möjligheter därtill att arbeta för dessa frågor.

Jag är naturligtvis beredd att också ta upp den här typen av frågor i det nordiska samarbetet.

Herr JOHANSSON i Växjö (c):

Herr talman! Jag tycker detta låter tillfredsställande. Men vad jordbruksministern talade om är ett generellt skydd för olika djurarter som är hotade, och det är väl gott och väl; det finns så många djurarter som är utrotningshotade. Men just när det gäller sälarna har tydligen inte jordbruksministern gjort någonting direkt, och det är det jag efterlyser.

Herr jordbruksministern LUNDKVIST:

Herr talman! Det är väl fel att säga. Vi arbetar intensivt, exempelvis inom ramen för Östersjökonventionen, på att lösa de problem beträffande sälarna vi har närmast inpå oss. Det problem som herr Bertil Johansson berört i sin fråga har vi möjligheter att diskutera i nordiska sammanhang.

Herr JOHANSSON i Växjö (c):

Herr talman! Vi skall försöka hjälpas åt med den här frågan för att få till stånd en bättre tingens ordning. Jag tror att jordbruksministern innerst inne har den rätta viljan för det. Jag efterlyser något större aktivitet. Men tack så mycket för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om åtgärder för att förbättra arbetsmiljön inom tvätteribranschen

Nr 103

Torsdagen den
8 april 1976

*Om åtgärder för
att förbättra
arbetsmiljön inom
tvätteribranschen*

Herr arbetsmarknadsministern BENGTTSSON erhöll ordet för att besvara herr *Ekinges* (fp) den 1 april anmälda fråga, 1975/76:303, och anförde:

Herr talman! Herr *Ekinge* har frågat mig om jag avser att ta initiativ i syfte att förbättra arbetsmiljön i tvätteribranschen.

Inom tvätteribranschen finns svårbemästrade arbetsmiljöproblem. För att komma till rätta med dessa har arbetarskyddsstyrelsen utfärdat en rad föreskrifter. Sålunda finns anvisningar som bl. a. syftar till att förhindra olycksfall vid tvätterimaskiner. Vidare finns föreskrifter till skydd mot yrkesskada vid arbete med enzymer. Allmänna föreskrifter till skydd mot skador förorsakade av lösningsmedel samt om problem med värme, kyla och drag håller på att utarbetas. Dessa föreskrifter kommer att bli direkt tillämpbara på tvätteribranschen. I de fall yrkesinspektionen konstaterar brister på en arbetsplats skall de givetvis rättas till.

Med hänsyn till de åtgärder som de ansvariga myndigheterna redan vidtagit och mot bakgrund av det omfattande säkerhetsarbete som pågår är någon åtgärd från min sida f. n. inte påkallad.

Herr *EKINGE* (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret.

Jag delar uppfattningen att det finns svårbemästrade arbetsmiljöproblem inom tvätteribranschen. De har i viss mån historisk bakgrund.

I svaret hänvisar statsrådet till att myndigheter av skilda slag har utarbetat anvisningar och föreskrifter. Det är i och för sig bra. Men vad som föranlett min fråga är statens direkta engagemang i tvätteribranschen. Staten är ju en stor företagare på det här området. Det måste då åvila staten som arbetsgivare att uppmärksamma dessa problem i högre grad och inte bara nöja sig med föreskrifter. Det är det aktiva handlandet som jag efterlyser.

Jag vet att det statliga företaget, FFV:s tvätterier, gör vad man kan, så jag har ingen anledning att klaga på de ambitioner man har. Men å andra sidan vet vi att detta är en svår bransch, och det är kostnadskrävande insatser som måste till. Dessa insatser kan givetvis inte i tillräckligt hög grad finansieras genom branschen själv. Därför efterlyser jag statens aktiva engagemang när det gäller både forskning och vidareutveckling. Jag tänker på miljöfrågor, på sådana saker som FFV tagit upp i sin fina broschyr om det utvecklingstekniska arbetet, på hygien och på utveckling av tvätteriprocessen. Jag menar att staten har ett direkt ansvar för utvecklingen av allt detta.

Man kan inte överlämna utvecklingen på detta område till branschen och säga: Det här får branschen klara inom ramen för lönsamheten. Här måste det i viss utsträckning också till forskningsarbete, och då måste det också till pengar och insatser från statens sida utöver det som bran-

Torsdagen den
8 april 1976

*Om åtgärder för
att förbättra
arbetsmiljön inom
tvätteribranschen*

schen kan ställa till förfogande. Sedan kommer det hela branschen till godo, och då har vi från samhällets sida gjort en betydelsefull insats när det gäller denna svårbemästrade arbetsmiljö. Jag skulle därför vilja höra om statsrådet har något att säga om ytterligare aktiva åtgärder på detta område.

Herr arbetsmarknadsministern BENGTSSON:

Herr talman! Jag fattade frågan som att den gällde generellt för en bransch. Staten äger ingalunda alla tvätterier. Arbetsmiljöbestämmelserna måste emellertid vara lika stränga oberoende av om det är ett privat eller ett statligt företag. Om ett statligt företag har usel arbetsmiljö skall yrkesinspektionen se till att förändringar kommer till stånd också där.

Jag har redogjort för vad man håller på med för att åstadkomma förbättringar. Staten får självfallet finansiera sina förbättringar på det sätt som staten brukar göra. När det gäller de privata tvättinrättningarna har vi numera möjlighet att hjälpa till med lån på gynnsamma villkor för de miljöförbättringar som kan behövas. Det arbete som bedrivs inom arbetarskyddsstyrelsen syftar ju till att förbättra arbetsmiljön inom tvätterierna med olika åtgärder och tekniska lösningar på de problem som man brottas med.

Jag ser alltså framför mig stora möjligheter att med allt det arbete som arbetarskyddsstyrelsen bedriver kunna åstadkomma förbättringar inom branschen.

Herr EKINGE (fp):

Herr talman! Det är riktigt att min fråga var generell ställd. Jag hänvisade speciellt till Visby, och därmed anknöt jag till statens direkta engagemang. Jag vill emellertid inte ta upp Visbyfallet som något speciellt – jag är lika medveten som statsrådet om att där pågår undersökningar för att lösa problemen, och jag delar förhoppningen att de skall bli framgångsrika. Men här behövs ett ganska intensivt arbete.

Jag skulle gärna vilja uttala förhoppningen att just de överläggningar som nu pågår om tvätteribranschens fortsatta utveckling på det statliga området intensifieras. Jag har inte inside information så att jag kan säga hur det ligger till, men jag menar att branschen behöver ett betydligt bättre stöd. Vad myndigheterna gör har naturligtvis betydelse, men det har också väldigt stor betydelse om departementet direkt sätter in åtgärder, eftersom staten är en stor arbetsgivare på området.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Föredrogs och hänvisades
Proposition
1975/76:203 till utrikesutskottet

§ 8 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1975/76:2381–2386 till utbildningsutskottet

1975/76:2387 till inrikesutskottet

1975/76:2388 till trafikutskottet

1975/76:2389–2392 till justitieutskottet

1975/76:2393 till lagutskottet

1975/76:2394 och 2395 till inrikesutskottet

Nr 103

Torsdagen den
8 april 1976

*Riksdagsarbetets
planering*

§ 9 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen 1975/76:170.

§ 10 Riksdagsarbetets planering

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1975/76:45 med anledning av talmanskonferensens förslag (1975/76:15) med anledning av ett inkommet betänkande om riksdagsarbetets planering jämte motioner rörande riksdagsarbetet.

I detta betänkande behandlades talmanskonferensens förslag 1975/76:15 med anledning av betänkandet "Riksdagsarbetets planering", vilket avgivits av en av talmanskonferensen den 29 november 1973 tillsatt utredning med uppgift att göra en allmän översyn av riksdagens arbetsformer.

I betänkandet om riksdagsarbetets planering hade föreslagits att det årliga riksmötet skulle inledas den första tisdagen i oktober under de år då ordinarie riksdagsval inte hölls. Förslaget medförde att riksdagen kom att börja sitt arbete vid ungefär samma tidpunkt under icke-valår som under valår. Genom denna förlängning blev det möjligt att förutom uppehållen i riksdagsarbetet kring jul- och nyårshelgen samt påsken lägga in en sammanträdesfri vecka under november månad och en vecka i anslutning till Nordiska rådets plenarsammanträde under våren.

Utredningen hade vidare föreslagit att förhandsanmälan skulle krävas generellt till alla debatter i kammaren utom till de s. k. frågedebatterna. Den som underlåtit att göra förhandsanmälan fick därmed även i t. ex. interpellationsdebatter begränsa sitt anförande till sex minuter. I betänkandet hade också diskuterats reglerna för propositionsavlämnandet samt allmänt frågan om hur kammardebatterna borde planläggas.

Beträffande utskottsarbetet hade utredningen föreslagit vissa mindre förändringar i tilläggsbestämmelserna till riksdagsordningen 4.6 där ärendefördelningen mellan utskotten beskrevs. Bl. a. hade föreslagits att inrikesutskottet fortsättningsvis skulle benämnas arbetsmarknadsutskottet.

Torsdagen den
8 april 1976

*Riksdagsarbetets
planering*

I detta sammanhang hade behandlats

dels den med anledning av betänkandet om riksdagsarbetets planering
väckta motionen

1975/76:2252 av herr Wijkman (m),

dels de under allmänna motionstiden vid 1975/76 års riksmöte väckta
motionerna

1975/76:194 av herr Ahlmark m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen
skulle anta av motionärerna föreslagen lydelse av 4 kap. 12 § riksdags-
ordningen, innebärande införande av möjlighet för utskotten att anordna
offentliga utskottsutfrågningar,

1975/76:195 av herr Börjesson i Falköping (c) och Hallenius (c),

1975/76:255 av herr Fågelsbo (c),

1975/76:288 av herr Boo m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen be-
slutade att 4 kap. 10 § första stycket riksdagsordningen skulle erhålla
av motionärerna föreslagen lydelse, innebärande att även statliga myn-
digheter som inte lydde under riksdagen skulle vara skyldiga att lämna
upplysningar och avge yttrande till riksdagsutskott som begärde detta,

1975/76:687 av herr Björck i Nässjö m. fl. (m), vari hemställts 1. att
riksdagen uttalade att öppnande av riksmöte vid ny mandatperiods början
skulle ske på rikssalen på Stockholms slott och i former som anknöt
till tidigare öppningsceremonier, 2. att riksdagen uttalade att öppnandet
vid andra riksmöten borde ske i riksdagshuset i former som fastställdes
av talmannen i samråd med vice talmännen,

1975/76:894 av fru Göthberg m. fl. (c),

1975/76:898 av herr Komstedt (m), vari hemställts att riksdagen skulle
uppdra åt talmanskonferensen att utreda förutsättningarna för en ef-
fektivare planläggning av riksdagens arbetsplena,

1975/76:1977 av fru Tillander m. fl. (c) och

1975/76:1980 av herr Bohman m. fl. (m), vari hemställts under punk-
ten 7 att riksdagen skulle anta av motionärerna föreslagen lydelse av
4 kap. 12 § riksdagsordningen, innebärande införande av möjlighet för
utskotten att anordna offentliga utskottsutfrågningar.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. med anledning av förslaget 1975/76:15 anta det framlagda förslaget
till lag om ändring i riksdagsordningen

a) såvitt avsåg huvudbestämmelserna 1 kap. 2 och 7 §§, 3 kap. 11 §
och ikraftträdandebestämmelsen,

b) såvitt avsåg lagförslaget i övrigt.

2. godkänna vad utredningen angående en allmän översyn av riks-
dagens arbetsformer anført i avsnittet "utredningens överväganden".

3. beträffande riksdagsarbetets planering m. m. avslå motionerna

a) 1975/76:894,

- b) 1975/76:898,
- c) 1975/76:2252,
- 4. beträffande offentliga utskottsutfrågningar avslå motionerna
 - a) 1975/76:196,
 - b) 1975/76:1980, yrkandet 7,
- 5. beträffande statlig myndighets skyldighet enligt 4 kap. 10 § riksdagsordningen att lämna upplysningar och avgiva yttranden då utskott begärde det avslå motionen 1975/76:288,
- 6. beträffande information om riksdagsarbetet m. m. avslå motionerna
 - a) 1975/76:195,
 - b) 1975/76:1977,
- 7. beträffande formerna för riksdagens öppnande avslå motionerna
 - a) 1975/76:255,
 - b) 1975/76:687.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar Werner i Malmö (m) och Molin (fp) samt fru Jacobsson (m) vilka beträffande offentliga utskottsutfrågningar ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen skulle med bifall till motionerna 1975/76:194 och 1975/76:1980 yrkandet 7 anta det av reservanterna framlagda förslaget till lag om ändring i riksdagsordningen,

2. av herrar Werner i Malmö (m), Fiskesjö (c), Jonnergård (c) och Kindbom (c) samt fru Hammarbacken (c) vilka beträffande statlig myndighets skyldighet enligt 4 kap. 10 § riksdagsordningen att lämna upplysningar och avgiva yttranden då utskott begärde det ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen skulle med bifall till motionen 1975/76:288 anta det av reservanterna framlagda förslaget till lag om ändring i riksdagsordningen,

3. av herr Werner i Malmö (m) och fru Jacobsson (m) vilka beträffande formerna för riksdagens öppnande ansett att utskottet under 7 b bort hemställa

att riksdagen skulle med bifall till motionen 1975/76:687 uttala dels att öppnande av riksmöte vid ny mandatperiods början borde ske på rikssalen på Stockholms slott och i former som anknöt till tidigare öppningsceremoniel,

dels att öppnandet vid andra riksmöten borde ske i riksdagshuset i former som fastställdes av talmannen i samråd med vice talmännen.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. av herr Werner i Malmö (m) och fru Jacobsson (m) beträffande riksdagsarbetets planering m. m.,

2. av herrar Boo (c) och Jonnergård (c) beträffande formerna för riksdagens öppnande.

Torsdagen den
8 april 1976

*Riksdagsarbetets
planering*

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Som ett resultat av utredningen angående riksdagens arbetsformer har vi i dag ett förslag från talmanskonferensen om riksdagsarbetets planering. Det förslaget har tvivelsutan många förtjänster. Det tar upp ärendefördelningen på utskotten, det tar upp frågan om våra arbetsterminer och ger, som vi med glädje konstaterar, möjlighet till en sammanträdesfri vecka i november. Det tar upp debattregler och mycket annat. Det tar också upp frågan om propositionsavlämnandet, som blivit en verkligt het fråga de yttersta av dessa dagar.

Hur riksdagen bäst och mest ändamålsenligt skall fungera är naturligtvis en fråga på lång sikt. Det gäller att undan för undan vinna erfarenheter både från vårt eget riksdagsarbete och från arbetet i parlament i andra länder. Det finns fortfarande stora knäckfrågor, som mycket avgörande kan påverka vår arbetssituation. Jag tänker exempelvis på frågan om vårval och budgetårets omläggning.

Det finns också en rad smärre frågor av praktisk natur, som kan vara väsentliga och som tas upp i motioner. Det gäller t. ex. en effektivare tidsplanering i kammaren. Men när det gäller de långa och många debatterna här måste vi inse att det problemet löser man inte bara med bestämmelser och regler. Det vill ju också till, herr talman, att dessa regler efterföljs.

I detta sammanhang kan man inte underlåta att komma in på det problem som vi ingående dryftat de senaste dagarna, nämligen den stora anhopningen av propositioner som välldt över riksdagen. De sista tio dagarna fram till den 5 april har vi fått inte mindre än 41 propositioner, som inrymmer 100 lagförslag. Antalet textsidor är över 4 000. Det ger en mycket besvärande arbetssituation, och man upplever det väl så i synnerhet om man fungerar på oppositionssidan. Det är inte bara besvärande här i kammaren med de långa arbetsdagarna, utan det gäller också arbetet i utskotten.

Detta är en fråga som inte främst gäller ledamöternas arbetsbelastning, utan frågan gäller främst möjligheterna att ge ärendena en seriös behandling. Det är varken rimligt eller rätt att vi så sent och efter propositionstidens utgång får så väsentliga propositioner som den om regional samhällsplanering, den proposition som senare kommer på grundval av utredningen om den kommunala demokratin, osv. Tidsnöden är allvarlig just med tanke på möjligheterna att ge dessa frågor en noggrann prövning i utskotten.

Sedan detta är sagt, herr talman, vill jag också understryka att när det gäller de långa debattiderna i kammaren så skall vi komma ihåg att vi själva i stor utsträckning är våra egna arbetsgivare. Under de senaste tio åren har antalet motioner mer än fördubblats, och vi har de många frågorna och interpellationerna. Det är klart att debattiden i kammaren också är beroende av ledamöternas vilja till koncentration och ordkarghet. Därvidlag är ingen av oss fullkomnad ännu.

Med risk att själv drabbas av kritiken måste jag, herr talman, få erinra

om konstitutionsutskottets resa till Bern, där vi studerade arbetsformerna i parlamentet. Vi fick där den upplysningen och – vill jag minnas – även upplevelsen att talmannen har rätt att klubba av en talare inte bara när talaren smäddar främmande makt utan också om han inte håller sig till ämnet. Jag föreställer mig att en svensk talman någon gång i lönnedom har drömt om ett sådant motionsyrkande.

Det finns några reservationer knutna till det här ärendet. Frågan om offentliga utskottsutfrågningar och frågan om riksdagens högtidliga öppnande kommer Anders Björck senare att behandla, och jag kan inskränka mig till att säga några ord om reservationen 2 och om det första särskilda yttrandet.

Reservationen 2 gäller den ändrade lydelse av 4 kap. 10 § riksdagsordningen som skulle göra det möjligt för riksdagsutskott att direkt inhämta yttrande från myndigheter, även i de fall där dessa inte lyder under riksdagen. Nu kan en statlig myndighet hänskjuta frågan till regeringens avgörande. Förändringen av riksdagsordningen i denna punkt är inte särskilt revolutionerande. Den innebär endast att man stadfäster nuvarande praxis. Det skulle bättre rimma med vår nuvarande regeringsform, som i klara verba placerar riksdagen såsom folkets främsta företrädare. De invändningar som riksdagsmajoriteten anför har ingen särskild tyngd. Att de flesta myndigheter lyder under regeringen är ju inte något argument, eftersom regeringen är beroende av riksdagen och ansvarig inför riksdagen. Man säger att regeringen styr riket. Nåväl, men det är väl riksdagen som styr regeringen även om det är svårt. Denna paragraf är som framhålls i reservationen en relik från en gångens tid.

Att smärre myndigheter i något läge kan få svårt att hinna med omfattande yttranden, som ett utskott kan begära, kan naturligtvis vara sant. Men i så fall får naturligtvis regeringen ställa nödiga resurser till förfogande. Man kan inte godta att ett utskott skall behöva avstå från nödiga informationer av sådana resursskäl.

Man kan väl också utgå ifrån att riksdagsutskotten har det goda omdömet att inte i onödan besvara myndigheterna. Så har heller veterligen inte skett. Ändringsförslaget är som sagt ett kodifierande av nuvarande praxis. Därtill kommer att det inte ens teoretiskt bör vara så att regeringen skall kunna hindra ett utskott från en seriös behandling av ett ärende.

Vårt särskilda yttrande anknyter till motionen 2252 av herr Wijkman. Han har anmält sig på talarlistan och kommer väl att beröra denna motion ytterligare. Jag vill bara nämna att motionen vill vidga resurserna för riksdagens ledamöter och bl. a. ge dem möjlighet till sekreterarhjälp i större utsträckning än som nu är fallet. Det är ett behov som är särskilt kännbart på oppositionssidan av skäl som jag delvis har berört i samband med vad jag nämnde om propositionerna.

Det är naturligtvis ett helt riktigt påstående att riksdagsmannen – vi upplever det själva – har fått allt svårare att få tiden att räcka till när det gäller att hålla kontakt med valkrets och väljare. Anhopningen av arbete här är hindrande.

Här behöver inte argumenteras vidare för vikten av kontakt med verkligheten utanför detta hus. Det gäller informationen till väljarna, men den kontakten är väldigt viktig också för riksdagsmannens egen politiska förnyelse – och den är nödvändig. Ledamöterna bör ha mer tid för att ta del av vad som sker inom vetenskap och litteratur beträffande just det ämnesområde som vederbörande är satt att bevaka i riksdagsarbetet. Det beslut som fattades i höstas med anledning av informationsutredningens förslag var ett steg i rätt riktning och i motionens anda. Det är givetvis viktigt att vi undan för undan skapar sådana resurser att riksdagsmännen får mer tid för väsentligheterna i arbetet.

Med den förhoppningen, herr talman, att man fortsätter att förbättra arbetsplaneringens och riksdagsmännens arbetssituation yrkar jag bifall till de reservationer som bär mitt namn.

Herr KINDBOM (c):

Herr talman! Mårten Werner har ju redan gjort en beskrivning av vad förslaget beträffande riksdagens arbetsformer innehåller i stort, och jag behöver inte upprepa de sakerna här. Låt mig säga att talmanskonferensens beslut i går att förlänga motionstiden för drygt 30-talet propositioner enligt min mening utgör en utomordentligt bra vinjett för dagens kammardebatt om riksdagens arbetsformer. I allra högsta grad berör propositionsavlämnandet riksdagens arbete i allmänhet och ledamöternas i synnerhet.

Konstitutionsutskottets skrivning är mycket kortfattad, eftersom utskottets ledamöter är överens om att tillstyrka vad utredningen om översyn av riksdagens arbetsformer har föreslagit. Utskottet säger på s. 11 i betänkandet att man "ansluter sig även i övrigt till vad utredningen anfört t. ex. beträffande propositionsavlämnandet och planeringer av riksdagsarbetet". Det finns därför anledning att något gå tillbaka och se vad utredningen sade på den här punkten.

Utredningen anför att det är inget nytt problem med sent avlämnade propositioner. Den understryker vikten av att propositionstiderna följs och pekar särskilt på att riksdagen redan före jul bör få de propositioner som nu lämnas under allmänna motionstiden. Utredningen har också varit i kontakt med statsrådsberedningen rörande propositionsavlämnandet, och de överläggningarna har givit vid handen att departementen är mycket medvetna om de framförda önskemålen och inställda på att ta all möjlig hänsyn till dessa. Vi kan då konstatera att man trots medvetenheten och trots att man är inställd på att ta hänsyn inte har förmått göra det. Vidare säger utredningen sig ha erfarit att konstitutionsutskottet även i fortsättningen avser att följa frågan.

I 1975 års granskningsbetänkande togs frågan upp om propositionsavlämnandet, och utskottet konstaterade att planeringen inte fungerat på ett tillfredsställande sätt. I samband med granskningen av vad som förevarit under 1975 återkommer konstitutionsutskottet senare under detta riksmöte ånyo till denna fråga, och jag har ingen anledning att föregå

vad som då kommer att sägas. Redan nu kan emellertid konstateras att under 1976 är förhållandena inte heller tillfredsställande. Regeringen har i sin planering inte visat respekt för vad riksdagen tidigare anfört. Gentemot de enskilda riksdagsledamöterna är det otillbörligt och innebär en orimlig arbetsbelastning. Belastningen faller inte bara på ledamöterna, då särskilt företrädarna för oppositionspartierna, utan också på den personal som riksdagsgrupperna har till sitt förfogande.

I denna del vill jag uttala att det finns all anledning för översynsutredningen att i sitt fortsatta arbete överväga ytterligare reglering i vad gäller propositionsavlämnandet. En väg som har anvisats är ett uppskjutande av behandlingen av för sent avlämnade propositioner. Detta löser i sig inte problemet med hänsyn till att angelägna reformer då kan komma att fördröjas, reformer om vilkas genomförande det råder stor uppslutning. Men det sistnämnda får ju inte innebära att arbetsbelastningen förhindrar en rimlig genomgång av förslagen, framför allt från oppositionens sida.

Beträffande de informationsåtgärder som också behandlas i betänkandet vill jag bara konstatera att riksdagen beslutat om vissa åtgärder med anledning av informationsutredningens förslag och att frågorna kommer att bevakas fortsättningsvis. Det gäller också kammarsammanträdena. Jag har inget att tillägga utöver vad som har föredragits i den delen. Jag vill dock säga att även denna fråga bör bevakas med största uppmärksamhet inte minst för att ge kammarens ledamöter möjlighet dels att följa verksamheten utanför detta hus – som det tidigare sagts – dels för att ge ledamöterna arbetsförhållanden som, med all rimlig hänsyn, kan jämföras med vad som kommer andra grupper i samhället till del.

Vi är alltså helt eniga om vad utredningen föreslagit när det gäller riksdagens arbete och planering. Det är fråga om att följa upp och ytterligare förbättra dessa saker.

Till utskottets betänkande finns fogad en reservation beträffande myndigheternas skyldighet enligt 4 kap. 10 § riksdagsordningen att lämna upplysningar och avge yttranden då utskott begär det. Frågan har tagits upp med anledning av en motion från herr Boo m. fl. Utgångspunkten för förslaget är att vår nya författning bygger på folksuveränitetens princip, och att riksdagen enligt regeringsformen är det främsta statsorganet. Den möjlighet som finns för myndighet att hänskjuta begäran från riksdagen till regeringen för avgörande betraktar vi som en kvarleva från äldre författningsprincip, som i praktiken innebär att riksdagen i detta avseende är underställd regeringen. Vi finner att som en logisk följd av författningsreformen RO bör anpassas i enlighet med vad som anförts.

Vi kan inte finna några praktiska svårigheter för att genomföra förändringen. Även utskottets majoritet säger att myndigheterna i praxis regelmässigt lämnar utskotten de upplysningar som dessa begär för handläggning av sina ärenden. Myndigheten har möjlighet att meddela utskott om ett ärende ligger utanför myndighetens kompetensområde eller om ett yttrande innebär en orimlig arbetsbelastning. Utskottet kan då ta hän-

syn till detta och diskutera på vilket sätt man kan ta in yttrande eller inhämta upplysningar för ärendets behandling.

Jag vill, herr talman, med det anförda yrka bifall till reservationen 2 och i övrigt till vad utskottet anför.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Också jag skall be att få inleda med ett för kammarens ledamöter högaktuellt problem, nämligen anhopningen av propositioner och den orimliga arbetssituation som dessa skapar under slutet på detta riksmöte.

Konstitutionsutskottet har vid upprepade tillfällen riktat kritik mot regeringen för att den inte tar hänsyn till riksdagsarbetets planering när den planerar sitt eget propositionsavlämnande. Avgivna propositionsförteckningar följs inte. Mängder av propositioner avges under de sista dagarna i mars, och vissa propositioner kommer efter motionstidens utgång.

Konstitutionsutskottet anförde enhälligt i sitt granskningsbetänkande förra året följande: "De iakttagelser som utskottet i detta sammanhang har gjort beträffande propositionsavlämnandet visar att planeringen inte fungerat på ett tillfredsställande sätt. Utskottet har mot denna bakgrund i särskild skrivelse till den av talmanskonferensen tillsatta utredningen om en allmän översyn av riksdagens arbetsformer hemställt att utredningen tar upp dessa frågor till närmare diskussion och prövning i samband med behandlingen av frågan om riksdagens arbetsrytm."

Utskottet fortsätter: "Bland de konkreta åtgärder som utskottet anser i första hand bör övervägas kan nämnas möjligheten att i ökad utsträckning skjuta upp behandlingen av sent avlämnade propositioner till höstsessionerna, dvs. till början av de kommande riksmötena."

På grundval av detta enhälliga betänkande från konstitutionsutskottet gjorde utredningen om en allmän översyn av riksdagens arbetsformer, också enhälligt, följande uttalande: "I den nya enkammarriksdagen med dess större arbetsbörda är det ännu viktigare ur arbetsplaneringssynpunkt att en spridning av propositionsavlämnandet kommer till stånd och framför allt att de planer som presenteras verkligen är realistiska. Det kommer annars att bli nödvändigt att riksdagen i ökad utsträckning skjuter på behandlingen av sent avlämnade propositioner, något som kan leda till att angelägna samhällsreformer måste genomföras senare än planerat."

Det är alltså, herr talman, detta utredningsförslag som ligger till grund för det ärende som vi nu behandlar. Det sägs i förslaget också att man i frågan om propositionsavlämnandet tagit kontakt med företrädare för statsrådsberedningen.

Vad har då dessa enhälliga uttalanden från utskottet och från utredningen och kontakterna med statsrådsberedningen lett till? Jo, följande: Under de sista dagarna av propositionstiden avlämnar regeringen 36 propositioner på sammanlagt 3 700 sidor, för vilka motionstiden enligt vanliga regler skulle utgå den 20 april, dvs. dagen efter påsk. På två till tre veckors tid, innefattande påsken, skall riksdagens ledamöter läsa och

analysera regeringsförslagen, diskutera med sakkunniga av olika slag och formulera sina motförslag. Konstitutionsutskottets uttalanden i frågan, ett enhälligt förslag från utredningen om en allmän översyn av riksdagens arbetsformer och kontakterna med statsrådsberedningen har i denna fråga lett till platt intet. Anhopningen av propositioner är värre än någonsin. Riksdagsledamöternas arbetssituation tenderar att bli ohållbar. Också utskotten får en mycket svår arbetssituation.

Varför negligerar då regeringen riksdagens många meningsyttringar i denna fråga? Beror det på att regeringen inte kan organisera sitt arbete? Även om verksamheten i kanslihuset ibland verkar nog så desorganiserad, har jag svårt att tro att man inte i statsrådsberedningen – om man ville – skulle kunna ta hänsyn till riksdagens arbetsförhållanden. Det är därför dess värre svårt att undgå slutsatsen att regeringen avsiktligt nonchalerar riksdagens vilja – att man inte bryr sig om riksdagsledamöternas möjligheter att läsa propositionerna och att sätta sig in i de viktiga frågor som propositionerna behandlar.

Man är helt enkelt från regeringens sida ointresserad av riksdagens arbetsformer. Och det är väl en sorts nonchalans som följer av ett långt maktinnehav – ett alltför långt maktinnehav.

Vad kan då riksdagen göra för att hindra detta nonchalanta och för ärendehantering förödande tillvägagångssätt från regeringens sida? Man kan som nämnts av konstitutionsutskottet och utredningen om riksdagens arbetsformer skjuta propositioner till hösten. Men jag tror att det i detta sammanhang också är viktigt att riksdagens företrädare – t. ex. talmanskonferensen – på ett kraftfullt sätt företräder riksdagens intresse och på denna punkt inte låter regeringen topprida riksdagen. Jag är övertygad om att det skulle gå att göra en sådan planering av både riksdagens och regeringens arbete att man på en gång kunde tillgodose behovet av att få ordentlig tid för att sätta sig in i ärendena och ta hänsyn till ledamöternas behov att planera sin egen tid.

Det handlar ju här, herr talman, om demokratis sätt att fungera. Vad blir det för demokrati om folkets valda representanter inte får möjlighet att sätta sig in i viktiga politiska frågor, inte får tid att läsa bakgrundsmaterial, inte får tid att diskutera med sakkunniga och inte får tid att pröva sina synpunkter på utomstående opinioner av olika slag?

Fler, större och alltmer komplicerade frågor läggs på det allmänna och därmed slutgiltigt i de valda politikernas händer. Därför är det en utomordentligt central målsättning att ge de valda politikerna rimligare arbetsförhållanden – inte för att göra arbetet lättare för riksdagsmännen, utan för att göra besluten bättre och bättre underbyggda.

Med tanke på vad som har hänt i riksdagen de senaste veckorna måste man konstatera att de förslag som hittills framförts av utredningen om riksdagens arbetsformer har varit ganska verkningslösa, och för mig som har deltagit i utredningen är detta naturligtvis en besvikelse. Här krävs ett fortsatt energiskt arbete för att skapa rimligare arbetsförhållanden i Sveriges parlament.

Herr talman! Jag skall i korthet beröra en annan fråga, nämligen möjligheten att ge allmänheten chans att i större utsträckning följa utskottens sammanträden. Folkpartiet har sedan länge krävt rätt för riksdagsutskott att hålla offentliga utfrågningar. Varför skulle inte alla kunna ta del av vad t. ex. statsråd, vetenskapsmän, ledande företrädare för fackliga organisationer eller representanter för lokala opinioner har att säga till utskottet i ett aktuellt politiskt ärende? Vad är det som gör att man är så rädd för att öppna dörrarna till riksdagens utskott? Erfarenheterna från andra länder tyder ju på att sådana öppna utfrågningar i utskotten stimulerar det politiska intresset och bidrar till att öka de politiska kunskaperna hos allmänheten. Jag tror att den muntliga frågeformen och offentligheten kan bidra till att man via utskotten ger allmänheten en bättre information i politiska frågor än den som kan ges genom kammardebatterna.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen 1.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Den fråga som även jag ämnar beröra har inte särskilt stor plats i konstitutionsutskottets betänkande, men den har spelat en ganska framträdande roll under de senaste dagarna. Jag syftar på frågan om propositionsavlämnandet, som är nog så betydelsefull i riksdagsarbetets planering och som har varit en fråga av följetongskarakter.

Grundlagberedningen påtalade problemet med sent avlämnade propositioner och anhopningen av propositioner som begränsar riksdagsledamöternas möjligheter att väcka motioner. Konstitutionsutskottet och riksdagen har vid flera tillfällen påtalat bristerna i dessa avseenden. I sitt betänkande 1975:12 använde konstitutionsutskottet formuleringen: "Någon förbättring av de från riksdagens sida ofta kritiserade förhållandena med kraftig anhopning av propositioner till vissa tider sent under vårsessionen har inte heller ägt rum." Utskottet hade gjort iakttagelser beträffande propositionsavlämnandet som visade att planeringen inte fungerat på ett tillfredsställande sätt. I särskild skrivelse till utredningen om en allmän översyn av riksdagens arbetsformer hemställdes om närmare diskussion och prövning av dessa frågor. Likaså förutsatte utskottet att hithörande frågor ägnas fortlöpande uppmärksamhet från regeringens sida.

Utredningen om riksdagens arbetsformer diskuterade dessa problem och refererade bl. a. till de olika uttalanden som gjorts. Man bör se utredningens ställningstaganden som ytterligare en markering av att en ändring bör komma till stånd.

Vad har då skett? Under föregående vecka var strömmen av propositioner minst sagt strid. När vi i vpk-gruppen konstaterade att mo-

tionstiden för inte mindre än 36 propositioner utgår den 20 april, dvs. första vardagen efter riksdagens påskuppehåll, fann vi det nödvändigt att säga ifrån. Om någon förändring skett i förhållande till tidigare år, så inte har det blivit till det bättre, utan snarare tvärtom: Vi menar att en sådan anhopning av propositioner är betänkelig ur demokratisk synvinkel, eftersom de folkvaldas möjligheter att kontrollera och granska regeringen urholkas.

De aktuella propositioner för vilka motionstiden skulle utgå den 20 april omfattar i runt tal 3 700 sidor. För att illustrera omfånget av detta material har jag buntat ihop de 36 propositionerna, och jag vill gärna visa upp denna digra bunt. Detta är, herr talman, ledamöternas påskläsning! Vikten är – om det kan intressera – 5.4 kg! Till saken hör att flera betydelsefulla och komplicerade propositioner ingår i denna samling.

Vpk tillskrev konstitutionsutskottet och förordade nödvändiga initiativ för att ändra den orimliga arbetssituationen, eftersom tidigare påpekanden visat sig verkningslösa. Vi har också uppvaktat riksdagens talman i frågan. I den aktuella situationen har ett nog så viktigt framsteg nåtts. Talmanskonferensen har nämligen beslutat att förlänga motionstiden med några dagar. Även om detta inte ändrar anhopningen av propositioner på ett avgörande sätt, får dock riksdagsgrupperna möjligheter att efter påskuppehållet kollektivt behandla motionsinitiativ. Vi noterar det som värdefullt att detta resultat uppnåtts.

Vad som är viktigt i samband med behandlingen av frågan om riksdagsarbetets planering är hur det kommer att se ut i framtiden. Skall situationer liknande den som nu rått uppstå även i fortsättningen? Enligt vår mening är det helt nödvändigt att få en jämnare fördelning av propositionerna för att en genomgång av dem skall vara möjlig. Man får hoppas att uppmärksamheten kring den nu aktuella anhopningen av propositioner skall leda till att regeringen tar mera allvarligt på de påpekanden som riksdagen vid flera tillfällen har gjort. I så fall har vårt initiativ också varit betydelsefullt på längre sikt. Konstitutionsutskottet har f. ö. i dag beslutat att överlämna vpk:s skrivelse till översynsutredningen. Vi noterar detta med tillfredsställelse, eftersom det måste skapas andra arbetsförhållanden för framtiden.

Herr talman! Låt mig också säga några ord rörande en fråga som föranlett en reservation och ett särskilt yttrande till konstitutionsutskottets betänkande. Det gäller formerna för riksmötets öppnande. Moderaterna vädrar ånyo sin kända ståndpunkt, man vill använda riksmötets öppnande för att ge glans åt den feodala kvarleva som kungahuset utgör. "Rädda vad som räddas kan" är tydligen mottot i dag. När man efter antagandet av den nya grundlagen inte kunde bevara de tidigare ceremonierna trappar moderaterna nu ner sina krav till att gälla vart tredje år! Centerpartiet tassar försiktigt efter och säger att detta uppslag bör övervägas. Utredningen om en översyn av riksdagens arbetsformer har haft angelägnare uppgifter än att söka bevara föråldrade ceremonier. Det är lika bra att moderaterna börjar vänja sig vid tanken att inte ens vart tredje år kunna uppleva kungliga spektakel i samband med riksmötets öppnande.

Torsdagen den
8 april 1976

*Riksdagsarbetets
planering*

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! I det betänkande som vi nu behandlar har konstitutionsutskottet fört samman en rad frågor som rör riksdagen. Kärnan är förslagen från översynsutredningen. De har tillstyrkts av ett enhälligt utskott. Självfallet löser de inte alla de problem vi har att brottas med här i riksdagen, men säkert underlättar de arbetssituationen när de nu kommer att antas. För den enskilde riksdagsmannen betyder de att det blir lättare för honom att förena arbetet här i riksdagen med kontakter med väljarna. Sedan får vi fortsätta och undersöka vilka möjligheter det finns att ytterligare förbättra planeringen av arbetet här i riksdagen.

De föregående talarna har tagit upp problemet med de många propositionerna, av vilka åtskilliga har kommit sent i år. Detta problem är gammalt, och det är fel när herr Molin låter förstå att det är endast efter långvarigt regeringsinnehav som det uppstår sådana problem. Även tidigare regeringar drabbades av samma kritik. Det gäller också regeringar som satt bara något år.

Det är lätt att komma förbi detta problem här i talarstolen genom att tala om nonchalans mot riksdagen, om avsiktligt negligera osv. Men man löser inte problemet genom sådana uttalanden. I stället måste vi fråga oss: Varpå beror det att det kommer så många propositioner sent, vilket otvivelaktigt gör att vi får vissa svårigheter här i riksdagsarbetet? Huvudorsaken menar jag vara att vi lever i en välfärdsstat, att det därför är ett stort område som staten har att syssla med och att det följaktligen blir många propositioner. Vi har också en ambitiös regering, inriktad på att genomföra många och omfattande samhällsreformer.

Det finns ett sätt att lösa detta problem, och det är att slå av på takten i reformverksamheten. Det innebär att regeringen är mindre aktiv. Men för mig är detta ingen lösning. Vi måste fortsätta med en hård takt i reformarbetet, och då blir frågan hur man under sådana förhållanden kan skapa en bättre ordning än den som råder nu.

Delvis hör väl den nuvarande ordningen samman med rytmen i lagstiftningsarbetet. Man räknar med att under höstarna skall man väsentligen i kanslihuset arbeta med budgetfrågorna. Budgetarbetet är liksom en kloss som man inte kommer förbi under höstarna. Följaktligen är utredningsarbetet inriktat på att man under hösten kan låta frågorna vara ute på remiss. Därefter skall de tas upp, och sedan budgetarbetet avslutats skall man i kanslihuset skriva propositioner.

Här kommer vi in på en fråga som riksdagen då och då ventilerar, nämligen om man skall anställa fler kvalificerade krafter inom kanslihuset, så att man parallellt med budgetarbetet kan sysselsätta sig med lagstiftningsarbete. Den frågan är värd beaktande i den fortsatta diskussionen. En fråga är också vid vilken tid man skall kräva att en utredning skall avsluta sitt arbete för att det nästkommande år skall kunna framläggas en proposition.

Nu har det också under den senaste tiden i hög grad rört sig om mycket

komplikerade lagstiftningsfrågor. De av oss som tillhört en del av dessa utredningar har blivit påmind om hur komplicerade frågorna egentligen är. Det drar ut arbetet inom utredningarna, det fördröjer verksamheten inom kanslihuset.

När jag sedan pekar på ytterligare en omständighet, så vet jag att jag ger mig in på mycket farliga marker. Jag vill ändå våga försöket. Är det inte så att vi i Sverige i förhållande till andra stater ägnar mycket stor uppmärksamhet åt bakgrundsteckningarna i utredningarna, i propositionerna och i utskottsbetänkandena? Det ligger stora förtjänster i denna utförlighet när det gäller recitdelen. Ibland klagas över att vi får för litet bakgrundsmaterial. Men vi kommer inte ifrån att denna tradition fördröjer arbetet i utredningar, i kanslihuset och inom utskotten.

Min slutsats av detta blir att vi inte skall slå av på takten i reformarbetet men att vi måste fortsätta och resonera om möjligheter att åstadkomma en lösning på propositionsproblemet så att vi inte får denna väldiga anhopning i mitten av vårriksdagen som vi nu får. Det blir närmast en uppgift för översynsutredningen att göra detta och ta de kontakter med kanslihuset som erfordras för att man skall kunna få till stånd en bättre ordning.

Jag vill alltså på inget sätt skjuta det här problemet åt sidan – tvärtom betraktar även jag det som allvarligt. Men jag tror att vi når längst om vi kan föra seriösa resonemang om möjligheterna att finna lösningar på det, och de resonemangen bör ta sin utgångspunkt i analyser av orsakerna till den nuvarande situationen.

Låt mig så, herr talman, få gå över till frågan om riksdagens öppnande. Den kommer ju att uppmärksammas av senare talare, men av tidsskäl tar jag upp den redan nu. Jag vill fästa uppmärksamheten på att denna fråga i hög grad regleras i riksdagsordningen. Ingen har föreslagit någon ändring i riksdagsordningen på denna punkt. Jag skall rent av tillåta mig att läsa upp den paragraf – 1 kap. 6 § riksdagsordningen – som behandlar frågan om riksdagens öppnande:

”Lagtida riksmöte öppnas vid ett särskilt sammanträde med kammarerna senast på riksmötets tredje dag. Statschefen förklarar därvid på talmannens hemställdan riksmötet öppnat. Vid förfall för statschefen förklarar talmannen riksmötet öppnat. Vid sammanträdet avgiver statsministern regeringsförklaring, om icke särskilda skäl föranleder annat. Talmannen fastställer efter samråd med vice talmännen ordningen för detta sammanträde.”

När denna fråga behandlades vid 1973 års riksdag i samband med grundlagsreformen var det delade meningar på denna punkt. Det förelåg vid den tiden en reservation, avgiven av herrar Hernelius och Werner i Malmö. Där utvecklades tanken att man skulle hålla fast vid den gamla formen för riksdagens öppnande. Reservanternas skriver:

”Vi finner det motiverat att riksdagens högtidliga öppnande även i framtiden och inom ramen för den nya författningen får bestå i ungefär samma former som nu.”

Torsdagen den
8 april 1976

*Riksdagsarbetets
planering*

Detta mynnade ut i en mycket modest att-sats – att riksdagen med anledning av en motion "uttalar att riksdagens högtidliga öppnande även i framtiden må kunna äga rum utanför riksdagshuset".

Majoriteten inom utskottet förklarade på denna punkt att enligt utskottet borde som regel öppnandet äga rum i den lokal där riksdagen brukade sammanträda. Att vi använde uttrycket "som regel" hör samman med den omständigheten att det kunde uppstå förhållanden då det inte var möjligt att öppnandet ägde rum i den lokal där riksdagen har sina plenarsammanträden.

Det är intressant att konstatera att utskottets mening segrade stort. Trots den modesta formen i reservationen avvisades den mycket bestämt av riksdagen. Utskottets förslag bifölls nämligen med 235 röster mot 61 för reservationen, härtill kom 14 nedlagda röster.

Det är mot denna bakgrund vi får se riksdagens ställningstagande vid 1974 års riksdag och nu vid 1975/76 års riksmöte.

I den reservation som herr Werner i Malmö och fru Jacobsson har avgivit vill man att riksdagen skall uttala "dels att öppnande av riksmöte vid ny mandatperiods början skall ske på rikssalen på Stockholms slott och i former som anknyter till tidigare öppningsceremonier". Jag har försökt tolka detta snällt. I annat fall skulle det innebära att man utan att upphäva gällande riksdagsordning vill införa en ny ordning, och någon sådan eftersträvar säkert inte reservanterna. Jag utläser ur reservationen att man vill att riksdagen skall göra ett uttalande och för att markera styrkan i detta använder man ordet "skall", men nog borde det ha stått "bör".

Frågan om de offentliga utskottsutfrågningarna är en fråga av helt annan räckvidd. Skulle sådana offentliga utfrågningar genomföras förändras karaktären hos riksdagsarbetet i hög grad. Uppmärksamheten skulle dras från plenum. Det skulle också bli nödvändigt för utskotten att arbeta på ett annat sätt än nu. Utfrågningssammanträdena skulle komma att dominera, de skulle tilldra sig den största uppmärksamheten. Det är inte säkert att det skulle bli de mest djupgående problemen som då togs upp, kanske bleve det udda saker, i varje fall sådana omkring vilka det fanns något av sensation. Samtidigt skulle behandlingen av andra frågor komma att förskjutas. Man skulle helt enkelt rubba de former som f. n. finns för utskottsarbetet.

Det är klart att man kan överväga sådana förändringar, men för min del tycker jag att det ligger så mycket i de hävdvunna formerna för utskottsarbetet här i Sverige att jag inte vill vara med om någon sådan förändring.

Återstår frågan om riksdagens rätt att erhålla upplysningar och yttranden som utskottet begärt. Låt mig då först konstatera att regelmässigt får utskotten de upplysningar de begär och erhåller de yttranden de inforrdar. Ingen har under de tidigare debatterna om detta kunnat peka på ett enda exempel där en myndighet motsatt sig ett önskemål från riksdagen på denna punkt. Nu menar man att det skulle vara i över-

ensstämmelse med parlamentarismen att ta bort denna bestämmelse, att den är en kvarleva från maktfördelingsdoktrinen dagar. Man menar också att bestämmelsen skulle innebära att riksdagen skulle vara underordnad regeringen. Jag har svårt att förstå de här resonemangen.

Parlamentarismen finns inskriven i grundlagen, och vi håller hårt på den. Men samtidigt står det klart att ämbetsverken är underställda regeringen med de undantag som finns angivna i författning. Parlamentarismen innebär vidare att ansvaret skall krävas ut inte av de enskilda myndigheterna utan av regeringen. Tillämpar jag denna syn är den nuvarande ordningen i överensstämmelse med parlamentarismen.

Det finns också praktiska svårigheter, som man inte kan skjuta åt sidan. Låt mig som hastigast nämna två. Ett utskott kan begära in ett yttrande i en fråga som är politiskt explosiv vid tillfället. Ämbetsverket vill inte vid denna tidpunkt ge till känna en mening som skulle betyda att ämbetsverket gick in i den politiska striden, verket vill hålla sig utanför dessa strider.

Det andra fallet är det som herr Kindbom redan berört, nämligen att det kan uppstå praktiska svårigheter för ett ämbetsverk och framför allt för en nämnd. Den har små kansliresurser, kanske en enda sekreterare, och det skulle bli hans uppgift att skriva detta yttrande. För att han skulle kunna göra det måste det ordinarie arbetet skjutas åt sidan eller också fick kanske kansliet förstärkas. I och för sig är detta möjligt.

Principiellt finns det tre olika sätt att lösa detta problem. Det första sättet är det som utvecklats i motionen och reservationen, nämligen att ett ämbetsverk har skyldighet att svara. Men jag har redan pekat på de svårigheter som är förenade med en sådan ordning. Den andra möjligheten är att ämbetsverket självt skall avgöra om det skall avge svar eller inte. Det tycker jag är otillfredsställande därför att det lägger en makt hos dessa ämbetsverk som de inte bör ha i en parlamentarisk stat. Den tredje möjligheten är den som finns f. n., nämligen att om en myndighet inte anser sig kunna svara ett riksdagsutskott på begäran om yttrande så hänskjuter myndigheten frågan till regeringens avgörande. Därmed vinner man att det är ett politiskt organ som fattar beslutet och i överensstämmelse med parlamentarismens principer kan riksdagen utkräva ansvar av detta organ.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr WERNER i Malmö (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan finner orsaken till propositionsanhopningen däri att vi har en så bra regering. Det är verkligen att vända på saken. Vi har "en så ambitiös regering", säger han och därför blir det så många propositioner. Herr Johansson hänvisar även till det bakgrundsmaterial som tagits fram; utredningar och sådant som förvisso är unikt för vårt politiska liv. Sedan menar han att den möjlighet som finns är att "slå av på takten i reformarbetet".

Men naturligtvis är det en fråga om planering i stället, herr Johansson,

Torsdagen den
8 april 1976

*Riksdagsarbetets
planering*

att man sprider ut arbetet. Jag föreställer mig att det är odrägliga arbetsförhållanden under vissa perioder inte bara här utan också i kanslihuset. Det skulle man där säkert kunna vittna mycket värtaligt om. Varför skall man ha det på det sättet? Det är en fråga om planering. Även om en proposition kräver ett stort förberedelsearbete så kan det planeras in i tid.

Jag tror, herr Johansson, att det som här inverkar är den vanliga mänskliga faktor som heter tröghet. Vi vet hur det är under motionstiden här i kammaren. En och annan motion kommer i början av den allmänna motionstiden, men mot slutet står ledamöterna i kö för att lämna in motioner.

Propositionsanhopningen kan åtgärdas med en god planering. Det är väl ändå rimligt att regeringen följer riksdagsordningen där det står klart och tydligt i 3 kap. 5 §: "Regeringen bör avlämna sina propositioner på sådana tider att anhopning av arbete hos riksdagen om möjligt förebygges."

När det gäller riksdagens högtidliga öppnande läser herr Johansson i Trollhättan högt ur riksdagsordningen, men det kunde vara bra att citera riksdagsordningen även i det här avseendet.

Får jag bara till sist säga några ord om den andra reservationen, som gäller 4 kap. i riksdagsordningen. Jag tycker att herr Johansson underskattar utskottens förmåga att bedöma sina behov. Utskotten har väl ändå det goda omdömet att de inte kräver det omöjliga av någon myndighet. Men det är väldigt viktigt att regeringen inte i något läge skall kunna hindra ett utskott från att få de informationer som behövs för att fatta väsentliga beslut.

Herr BERNDTSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hilding Johanssons anförande föranleder en liten kommentar. En regerings handlingskraft och aktivitet låter sig knappast mätas i hur många propositioner den framlägger en viss dag eller en viss vecka under året. Det är inte ens säkert att 36 propositioner under en vecka tyder på större handlingskraft än om dessa propositioner hade fördelats på fyra fem veckor. Det kan t. o. m. vara tvärtom.

Jag tror heller inte att det s. k. välfärdssamhället vilar på antalet propositioner en viss vecka – även om den digra packe som jag här har visat kan förefalla vara en stabil grund.

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan sade att de kritiska synpunkter i fråga om propositionsavlämnandet som framförts här ifrån talarstolen betydde att vi menade att regeringen skulle vara mindre aktiv än den är. Så är det naturligtvis inte. Vad vi vill är att regeringens aktivitet skall vara litet jämnare fördelad över året. Det är också vad herr Johansson i Trollhättan i olika sammanhang själv har strukit under.

I konstitutionsutskottet, i utredningen om riksdagens arbetsformer och

även i grundlagberedningen, som berörde denna fråga, har man sagt att anhopningen av propositioner skapar problem för riksdagsarbetet och att förhållandena nu inte är tillfredsställande. Jag menar att de senaste veckornas erfarenheter visar att när det gäller propositionsavlämnandet har riksdagens meningsyttringar nonchalerats av regeringen.

När det gäller offentliga utskottsutfrågningars betydelse för kammararbetet har jag motsatt uppfattning mot herr Johansson. Jag tror att offentliga utskottsutfrågningar skulle öka intresset för kammarens arbete. Jag tror också att internationella erfarenheter är ett stöd för detta.

Herr KINDBOM (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan tog upp frågan om att slå av på takten i reformarbetet. Det är inte fråga om det utan om en bättre planering av regeringens arbete och ett hänsynstagande till riksdagens uttalande. Vi får en propositionsförteckning vid inledningen av riksdagsarbetet under våren. Det har sedan kommit ytterligare propositionsförteckningar från statsrådsberedningen. Jämför man dessa olika förteckningar kan man se att en rad propositioner har förskjutits tidsmässigt för att hamna just i månadsskiftet mars-april. Därigenom har anhopningen uppstått.

Jag noterar att herr Johansson i Trollhättan var ense med mig om att det finns anledning att gå vidare och att översynsutredningen i sitt fortsatta arbete bör få överväga ytterligare reglering av propositionsavlämnandet.

Låt mig gå över till reservationen 2. Herr Johansson sade att man inte kan peka på ett enda exempel där utskotten inte skulle få begärda uppgifter. Jag tycker att det då är svårt att förstå varför man inte kan stadfästa denna praxis i riksdagsordningen. Han kom också in på de praktiska problemen och sade att en myndighet inte gärna skulle yttra sig i politiskt explosiva frågor. Men det är ju inte fråga om för myndigheten att göra politiska uttalanden, utan det gäller bara att tillhandagå utskotten med de uppgifter utskotten har anledning att begära för en rimlig bedömning av sina ärenden.

Den politiska explosiviteten i sammanhanget blir inte mindre därför att det är regeringen som avgör om en fråga är så högexplosiv att en myndighet inte får yttra sig till ett utskott.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är självfallet tillfredsställande för mig att ingen har gått upp och rekommenderat att regeringen skall slå av på takten, men vi kommer inte ifrån det faktum att om en regering lägger fram ett mindre antal propositioner, blir det mindre att göra i riksdagen. Också om en regering säger att vi kan skjuta upp vissa ärenden, blir det mindre att göra.

Om vi är överens om att detta icke är den väg som man skall gå, måste vi ju resonera om hur det skall lösas på annat sätt. Jag skall gärna

Torsdagen den
8 april 1976

*Riksdagsarbetets
planering*

citera riksdagsordningen även på den här punkten, men jag behöver då inte läsa den paragraf som herr Mårten Werner har föredragit för oss och som jag faktiskt varit med om att skriva. Jag vill fästa uppmärksamheten på 3 § i samma kapitel, dvs. 3 kap., där det står:

”Annan proposition --” – härmed avses annan proposition än budgetpropositionen – ”skall avlämnas senast den 31 mars om regeringen anser att propositionen bör behandlas under pågående riksmöte.”

Om en regering har ambitionen att få fram frågor vid ett riksmöte men har många arbetsuppgifter och mycket som skall fram, är det naturligt att det kommer ett stort antal propositioner omkring den 31.

Men låt oss nu vara överens om att översynsutredningen närmare skall se på det här. De som här i debatten talar om planering tycker jag också skulle kunna komma med vissa konstruktiva idéer om hur den planeringen skall utföras. För min egen del är jag beredd att i översynsutredningen sätta mig ner och resonera om detta.

Får jag sedan till herr Kindbom säga att det här inte bara gäller att inhämta sakuppgifter. Man kan också begära in yttrande. Vad som är centralt för mig är att det skall vara ett parlamentariskt ansvarigt organ som avgör, om sådana yttranden skall avges eller inte, och det enda parlamentariskt ansvariga organet är regeringen.

Herr KINDBOM (c) kort genmäle:

Herr talman! Det var ju ett enkelt konstaterande att det, om man slår av på reformtakten, blir färre propositioner. Vad jag pekade på var det som anmäldes i propositionsförteckningen i början av våren 1976 och det som sedan anmäldes i propositionsförteckningar till kammarskansliet. Där kan man se att en hel rad av propositioner, vissa ganska stora, framlagts med en månads förskjutning. Det var ursprungligen angivet att de skulle läggas fram i slutet av februari, men de hamnade i slutet av mars. Hade de kommit fram i slutet av februari, skulle självfallet en behandling ha möjliggjorts bl. a. under de veckor då arbetsplena uppsatta på den ursprungliga planen för kammarens sammanträden blivit strukna. Det hade inneburit en rimligare fördelning.

Beträffande frågan om att gå utskotten till handa anser vi att regeringen i det här fallet – jag upprepar det – blir överordnad riksdagen. Även riksdagen har väl sitt parlamentariska ansvar i den här frågan.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag behöver väl inte beklaga de förskjutningar som uppstått i förhållande till den ursprungliga propositionsförteckningen, men jag skulle vilja se den regering som kan följa en sådan propositionsförteckning helt och hållet. Även riksdagsutskotten gör upp förteckningar över tidpunkter när ärendena skall komma. Dessa förteckningar följs inte alltid. Det kan vi också beklaga, men vi känner till orsakerna: beredningen kan dra ut längre på tiden, eller vi kan upptäcka att det finns komplikationer som vi från början inte förutsåg, och följaktligen kommer

ärendena senare.

Det är att begära det omöjliga av en regering om man kräver att den skall arbeta ut propositionerna på ett så tidigt stadium att sådana komplikationer inte skall behöva uppkomma. De svårigheterna får vi nog dras med även i framtiden, också inom våra riksdagsutskott.

Herr FISKESJÖ (c):

Herr talman! Det är väl uppenbart för var och en i den här kammaren att vi inte lyckats skapa tillfredsställande arbetsformer för vår egen verksamhet. Bristerna är påtagliga, och de har inte blivit mindre under senare år. I år ser det ut som om det skulle bli värre än någonsin tidigare. Arbetsbelastningen under senare delen av våren kommer att slå alla rekord. Det beror, såsom flera talare redan framhållit, till stor del på att regeringen inte planerat propositionsavlämnandet på det sätt som riksdagen vid upprepade tillfällen krävt. Det vittnar om en uppenbar nonchalans mot riksdagen som högsta beslutande organ. Detta är enligt min mening ett allvarligt utslag av maktfullkomlighet från regeringens sida. Jag instämmer till fullo i de hårda omdömen om regeringen som framförts av tidigare talare.

Nu är det ju så att frågan om riksdagens arbetsformer inte är någonting som i första hand har med riksdagsledamöternas egen bekvämlighet att göra. Det är en fråga som gäller riksdagens möjligheter att leva upp till de krav som vår författning ställer och de krav som man helt allmänt har rätt att ställa på riksdag och riksdagsledamöter i ett demokratiskt styrelsesystem.

Riksdagen har att noggrant pröva alla förslag som läggs på riksdagens bord innan besluten fattas. Den hårda arbetspressen och den ständiga tidsnöden försvårar allvarligt den grundliga prövning av riksdagsärendena som medborgarna har en självklar rätt att kräva och som f. ö. sedan gammalt ansetts känneteckna verksamheten i den svenska riksdagen.

Det är således för själva sakbehandlingen skull viktigt att riksdagen kan finna vettigare och mera ändamålsenliga arbetsformer.

Men det finns en annan aspekt på den här frågan som också är viktig. Genom arbetsbelastningen och anhopningen av ärenden under vissa delar av riksdagsåret binds riksdagens ledamöter så hårt vid riksdagsarbetet att det är svårt att fullgöra andra viktiga uppgifter som är intimt förknippade med riksdagsuppdraget som sådant. Det är svårt att hinna hålla kontakten med partimedlemmar och väljare, att ställa upp vid politiska arrangemang utanför det här huset och att delta i den allmänna samhällsdebatten. Risker är således uppenbar att riksdagsledamöterna genom låsningen vid riksdagsarbetet mister kontakten med samhällsarbetet i vid mening och därmed också går miste om de värdefulla och nödvändiga impulser som detta samhällsarbete ger.

Frågan om riksdagens arbetsformer är således ingenting som kan ses som en intern riksdagsfråga. Det är en fråga med vida aspekter, en fråga som rör viktiga delar av vårt demokratiska representativa systems funk-

Torsdagen den
8 april 1976

*Riksdagsarbetets
planering*

tionssätt.

Hur skall man då kunna komma till rätta med de här svårigheterna? Finns det över huvud taget några botemedel? En bättre planering av propositionsarbetet från regeringens sida skulle naturligtvis vara till stor hjälp. Om propositionerna kom utspridda över hela riksdagsåret skulle planeringen av riksdagsarbetet underlättas på ett markant sätt. Och det bör vara ett oavvisligt krav från riksdagen att en rättelse härvidlag kommer till stånd.

Men jag tillhör inte dem som tror att enbart detta kommer att ge tillräckligt genomgripande resultat med den ordning som vi i övrigt nu har.

I en motion till 1973 års riksdag föreslog jag och några andra centerpartister en allmän översyn av disponeringen av riksdagsåret. Vårt förslag, som var inspirerat av den ordning som bl. a. den västtyska förbunds församlingen har, gick ut på att riksdagsåret skulle delas in på ett sådant sätt att arbetsperioder i riksdagen med jämna mellanrum avlöstes av kortare perioder som var helt fria från riksdagsarbetet.

Detta skulle t. ex. kunna innebära att var fjärde vecka var fri från sammanträden här i riksdagen och således kunde ägnas åt sammankomster på hemorten, kontakter med allmänheten, inläsning av frågor och liknande aktiviteter. Och under dessa riksdagsfria veckor skulle utskottens sekretariat på ett mer sammanhållet sätt än nu kunna ägna sig åt att förbereda de frågor som riksdagsledamöterna under sessionstiderna hade att ta ställning till.

Om man så ville skulle inrutningen av riksdagsarbetet kunna drivas ytterligare ett steg. En – eller under vissa perioder två – av de tre riksdagsveckorna skulle kunna ägnas åt enbart utskottsarbete, och resten, dvs. ibland en och ibland två veckor, åt kammarsammanträden. Det skulle innebära en bättre rationalisering och systematisering av riksdagsarbetet även under de tre veckor som ledamöterna var samlade här i riksdagshuset.

Jag har den uppfattningen att det på det här sättet skulle bli sådana rationaliseringsvinster att riksdagsåret som helhet inte skulle behöva förlängas nämnvärt. Men även om det skulle leda till en viss förlängning av riksdagsåret tycker jag att det är något som gott kunde accepteras.

Den motion jag nämnde låg till grund för den riksdagsutredning vars resultat vi nu skall ta ställning till i kammaren. Och i någon ringa mån avspeglas också de nu redovisade tankegångarna i det förslag som föreligger här. Det innebär, vilket de som läst betänkandet har sett, att en riksdagsfri vecka läggs in på hösten i november och en annan på våren, den vecka då Nordiska rådet sammanträder. Till dessa ledigheter kommer jul- och påskuppehållen. Förslaget är således ett försiktigt steg i den riktning som jag menar är den rätta.

Nu kan man naturligtvis fråga sig varför jag inte i utredningen drivit det ursprungliga förslaget hårdare och krävt en mer systematisk och genomgripande förändring. Ja, det beror i någon mån på att jag upplevt

att entusiasmen i utredningen för en mer genomgripande reform var dämpad. Parlamentariska församlingar är genomgående konservativa vad gäller förändringar av de egna arbetsformerna, och den svenska riksdagen är härvidlag inget undantag.

Men det beror framför allt på att jag blivit mer och mer övertygad om att en reform av det slag som jag syftar till kräver andra reformer för att bli helt möjlig att förverkliga. Jag har blivit övertygad om att vad som krävs är bl. a. en omläggning av budgetåret och därmed också en omläggning av de allmänna valen till vårval, ungefär på det sätt som grundlagberedningen ursprungligen skisserade i en diskussionspromemoria 1970.

Det är enligt min mening uppenbart att det är en felaktig och ur många synpunkter opraktisk ordning att riksdagsåret på hösten inte inleds med att regeringen lägger fram budgetförslaget. Det naturliga borde vara att riksdagen börjar med budgetbehandlingen på hösten och att den allmänna motionstiden också infaller på hösten i anslutning till budgetpropositionen. Huvudparten av riksdagsarbetet under hösten skulle med en sådan ordning kunna ägnas åt budgetfrågor, och den nya budgeten skulle kunna träda i kraft vid årsskiftet. Under våren skulle riksdagen således mer odelat kunna ägna sig åt lagpropositioner, planeringspropositioner och fristående motioner.

Detta skulle också ha den goda effekten att riksdagen, när riksdagsåret avslutades på våren, skulle ha kunnat rensa bordet, och vi skulle i stort sett kunna komma ifrån den egendomliga ordningen med ärenden som skjuts från vår till höst, vilket de år då vi har val innebär att förslag skjuts från en mandatperiod till en annan. Detta är ur principiell synpunkt inte särskilt lyckat, och det leder till en rad praktiska komplikationer.

Den nu förordade omläggningen av budgetåret skulle ha en rad andra fördelar, som jag inte närmare skall utveckla här. Men en sådan omläggning skulle också möjliggöra att det förslag som jag och några andra väckte redan 1973 skulle kunna realiseras på ett mer genomgripande sätt än vad som följer av det beslut som vi nu är i färd med att fatta.

Nu kan man fråga sig varför den här förordade ordningen med en omläggning av budgetåret inte genomfördes i samband med författningsreformen 1973/74. Ja, såvitt jag kunnat finna var det avgörande skälet i slutskedet att personalen i kanslihuset inte ville jobba med budgetförslaget under sommaren. Det är enligt min mening inte något godtagbart skäl över huvud taget. Men man har dessutom då bortsett från att tjänstemännen i de centrala förvaltningarna med den ordning som vi nu har måste arbeta under sommaren för att få sina petitaförslag färdiga till början av hösten för att regeringen för sitt budgetarbete skall ha det erforderliga underlaget för budgetberedningen.

Utöver de fördelar med en omläggning av budgetåret som jag här berört finns det en rad andra som jag inte nu närmare skall gå in på. En del av dessa fördelar har jag utvecklat i en motion till årets riksdag, motionen 522. Det finns ytterligare en del skäl som jag inte tagit upp i motionen

men som det blir anledning att återkomma till när motionen skall behandlas.

Jag kommer således, herr talman, att hålla de tankegångar som jag här översiktligt berört levande, och jag är rätt övertygad om att allteftersom olägenheterna med den nu gällande ordningen blir uppenbara för alla kommer opinionen för en omläggning av riksdagsarbetet i enlighet med vad jag förordat att växa. Vi kan ju inte, om vi vill tillgodose kravet på rimliga arbetsförhållanden i riksdagen och kravet på en ingående sakbehandling av riksdagsfrågorna, i längden låtsas som om mera genomgripande reformer inte är möjliga att pröva. Det bör kanske avslutningsvis tilläggas att i flertalet med oss jämförbara länder startar man riksdagsarbetet med budgetförslag och budgetbehandling.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Jag skall i detta inlägg huvudsakligen beröra två av de reservationer som är fogade till konstitutionsutskottets betänkande. Det gäller dels frågan om offentliga utskottsutfrågningar, dels formerna för riksmötets öppnande.

Låt mig börja med det sistnämnda. Kritiken mot det nuvarande riksdagsöppnandet har varit hård. Det är en rättvis kritik. Riksdagens anseende har icke vunnit på de nya formerna för öppnandet eller på att ceremonin förlagts till det provisoriska riksdagshuset där vi i dag befinner oss.

Att flytta ceremonin hit var inte nödvändigt, allra helst som denna byggnad bara är ett provisorium i avvaktan på att den av riksdagen beslutade återflyttningen till Helgeandsholmen genomförs. Ändå har flyttningen av ceremonin hit kommit till stånd. Riksdagens anseende är i vissa fall tillräckligt dåligt utan att vi skall behöva sänka det ytterligare genom att införa nya ceremonier som av vissa människor betraktas som löjväckande. Jag tänker exempelvis på de högtidliga åkturerna i rulltrapporna.

Det nya öppningsceremonielet har brutit en månghundraårig tradition utan att detta varit nödvändigt. Andra länder försöker behålla motsvarande ceremonier. Vissa i Sverige gör allt för att sådana här ceremonier skall försvinna. Såvitt jag kan förstå beror denna inställning hos en del på att de anser att Sveriges historia egentligen började med det socialdemokratiska maktillträdet 1932. Vad som hänt före 1932 kan man betrakta som bråte som skall bort.

För riksdagens egen skull bör öppningsceremonierna återgå till det tidigare bruket. En lämplig ordning som har föreslagits från flera håll är att riksmötet vart tredje år öppnas i rikssalen på Stockholms slott i former som anknyter till vad som gällde tidigare. Sådant öppnande skulle alltså ske vid varje nyvald riksdags början. Åren däremellan kan öppnandet ske i enklare former. På detta sätt torde belastningen bli högst måttlig på de av kammarens ledamöter som tycker att det är svårt att stå ut med en smula högtidlighet.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 3 i utskottets betänkande. Där yrkas att riksdagen skall uttala sig för den ordning som jag här har redogjort för.

Den andra reservationen som jag vill uppehålla mig vid gäller offentliga utskottsutfrågningar. Jag tycker att vi på sistone har fått många exempel på hur den politiska debatten skulle kunna vitaliseras, om möjlighet gavs att i utskotten offentligt utfråga skilda företrädare för myndigheter och organisationer. Jag tänker här t. ex. på frågor som Stålverk 80, presstödet, fri- och rättigheterna samt arbetsrättsfrågorna – för att här bara nämna några högaktuella frågor där utfrågningar skulle kunna bidra till ökad information och till en ökad saklig granskning av spörsmålen.

I dessa och många andra frågor vore det skäligt att en minoritet inom resp. utskott kunde få till stånd utfrågningar, som allmänheten via massmedierna kunde få del av. Demokratin i vårt land behöver förstärkas på skilda områden, och här finns ett sätt som mycket enkelt och utan särskilda kostnader skulle kunna bringas att fungera. Att ett regeringsparti, särskilt om det har suttit länge vid makten, är svagt intresserat av en sådan ordning är måhända förstäeligt. Men det är beklagligt att oppositionen i övrigt, med undantag för moderaterna och folkpartisterna, inte har velat vara med om att öka insynen.

Nu kan det genmålås att det finns andra vägar att öka insynen i beslutsprocessen. Förvisso. Och de vägarna bör också prövas. Men det behövs ju inte innebära att offentliga utskottsutfrågningar döms ut.

I detta sammanhang brukar anföras erfarenheterna från USA. Det är riktigt att offentliga utskottsutfrågningar har spelat en stor roll i amerikansk politik och gör så fortfarande. Vi har också aktuella erfarenheter av hur utskottsutfrågningar där har kunnat leda till att missförhållanden avslöjats och de skyldiga har tvingats lämna sina poster. Men vi får inte glömma att USA ingalunda är ensamt om att tillämpa offentliga utskottsutfrågningar. Det är en form av insyn som förekommer i en lång rad andra länder.

Herr talman! Förevarande betänkande handlar också om riksdagsarbetets planering. Just i dagarna upplever vi hur den planering, som utredningen om riksdagens arbetsformer så varmt pläderat för, håller på att förstöras. En orsak till detta är den sena avlämningen av propositioner från regeringen. Detta oskick har blivit mer och mer påfallande och mer och mer besvärande. Men ändå har riksdagen inte satt hårt mot hårt. Det är svagt att riksdagen här inte har vågat hävda sina intressen gentemot regeringen, och det är direkt bedrövt att detta inte sker nu, när riksdagen på grund av det parlamentariska jämviktsläget har större möjligheter än någon gång i modern tid att hävda sina intressen. Här behövs betydligt hårdare tag. Om de instrument som står till talmannens förfogande inte är tillräckliga för att få till stånd en ordentlig planering, så måste vi överväga och i positiv anda pröva hur vi skall kunna stärka talmannens och riksdagens möjligheter att öka inflytandet över planeringen. Nuvarande arbetsförhållanden är mycket besvärliga för enskilda

Torsdagen den
8 april 1976

*Riksdagsarbetets
planering*

riksdagsmän. Det har också omvittnats här. Vi har ju inte bara till uppgift att trycka på knappar och göra inlägg i kammaren utan också att hålla kontakten med väljarna och samhället i övrigt. Detta har för varje år som jag deltagit i riksdagsarbetet, det är nu snart åtta år, blivit allt svårare. Det är en utveckling som är mycket besvärande ur demokratisynpunkt.

Vi får inte förvåna oss över att väljarna ställer sig undrande till en riksdag som har så stora svårigheter att ordna sitt eget arbete på ett tillfredsställande sätt som vi har just nu. Plenitiden får inte tillåtas stiga undan för undan. Från demokratisynpunkt är det viktigt att riksdagsledamöterna kan planera sitt arbete långt i förväg. Så har inte genomgående varit fallet under denna vårsession. Ändringar i plenitiderna har skett flera gånger, med följderna att viktiga kontakter med väljarna fått disponeras om och i vissa fall helt gått om intet. Så bör det inte fortsätta. Att utskotten nu skjuter upp behandlingen av mindre viktiga propositioner till hösten tycker jag är naturligt. Det är min förhoppning att varje utskott där gör en hård prioritering.

Till sist, herr talman, vill jag instämma i de synpunkter som framförs i det särskilda yttrande nr 1, som grundar sig på en motion av herr Wijkman rörande riksdagens arbetsformer och de enskilda riksdagsledamöternas möjligheter att åtnjuta kvalificerad utredningshjälp m. m. Jag hoppas att de olika instanser inom riksdagen som har att ta ställning till dessa frågor under de kommande åren ser till att de synpunkter som framförs i det särskilda yttrandet nr 1 beaktas.

Herr FÅGELSBO (c):

Herr talman! Det är länge sedan uttrycket bröd och skådespel första gången användes. Men det är en sanning som gäller än i dag, att människan behöver både bröd och skådespel. Det tillkommer väl då riksdagen att genom sin näringspolitik svara för brödet, men också att genom anslag till de kungliga teatrarna svara för skådespelet.

Jag tänkte med några ord beröra min motion, 1975/76:255, om riksmötets öppnande.

Då riksdagens högtidliga öppnande ägde rum i rikssalen sade många att det var ett skådespel. Ja, det var en traditionsrik ceremoni som uppskattades av många och som kom att uppskattas mer och mer genom TV. Det sades att det var en ålderdomlig ceremoni, som egentligen inte hörde vår tid till. Drabanterna kom inmarscherande med taktfasta steg, osv.

Genom den nya riksdagsordningen blev det talmannen som efter samråd med vice talmännen skulle besluta om hur riksdagens öppnande i fortsättningen skulle gå till. I januari 1975 ägde det första öppnandet rum i denna plenisal. Drabanterna fanns inte med, men militärer förekom vid det tillfället. Vid det öppnande som ägde rum i oktober månad fanns dock inga militärer med längre. Man hade kommit underfund med att de inte riktigt passade in i bilden vid ett öppnande här i plenisalen. Man hade även ändrat en del annat i programmet.

Jag hoppas att vår högt värderade talman inte tar dessa synpunkter som någon personlig kritik.

Denna lokal är en arbetslokal, och det finns inga möjligheter att här få fram den festivitas som rikssalen gav.

Jag har i den motion som jag här åberopat bl. a. hemställt att riksdagen beslutar att uppdra åt talmanskonferensen att förelägga riksdagen förslag till nya regler för riksdagsöppnandet. Det har jag gjort därför att jag tycker det är orätt att vi på vår talman har överlastat ansvaret för och kritiken mot det riksdagsöppnande som nu äger rum. Jag har i motionen föreslagit att riksmötets högtidliga öppnande vid varje ny valperiods början skall äga rum i rikssalen, givetvis under vissa ändrade former – trontal och sådant skulle inte förekomma. De mellanliggande riksmötena skulle då börja med ett sammanträde utan några speciella formaliteter.

I ett särskilt yttrande ansluter sig herr Boo och herr Jonnergård i stort sett till vad jag har framfört i min motion. De säger: "Det uppslag, som framförs i motionen, att öppnandet var gång nyvald riksdag samlas skall äga rum i rikssalen, bör enligt vår mening övervägas." Kravet att det skulle uppdras åt talmanskonferensen att utarbeta förslag har de däremot inte tagit upp.

Herr talman! Jag skall inte yrka bifall till min motion, utan jag kommer vid voteringen att stödja reservationen 3.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Jag kan instämma i mycket av den kritik som har framförts av herr Molin, herr Björck i Nässjö, herr Werner i Malmö och herr Fiskesjö mot den arbetssituation som råder här i riksdagen i vår. Naturligtvis har regeringen primärt ansvaret för den, men vi i kammaren har också ansvar för att vi sätter upp regler för våra egna debatter, vår egen verksamhet, som gör att allt fungerar bättre ett kommande år.

Herr Johansson i Trollhättan säger att man inte får slå av på takten i reformarbetet. Det är en fars när oppositionspartierna under drygt två veckors tid skall ta ställning till 40–50 komplicerade regeringsförslag. Herr Berndtson har redan visat upp bunten med propositioner. Det är omöjligt att begära att de alternativ som vi genererar skall ha en hyfsad kvalitet under sådana omständigheter. Det kan inte rimligtvis vara bra att vi, oavsett det parlamentariska läget, skall få en lagstiftning som är direkt slarvig. Det blir konsekvensen om vårt arbete måste fortsätta på det här viset.

Vad jag egentligen skulle ta upp är ett grundproblem som riksdagsmannen har i en situation där han får mer och mer arbete i kammaren och fler och fler praktiska arbetsuppgifter att klara av för att över huvud taget fungera i kammaren och i utskotten. Under större delen av året är vi så belastade av kortsiktiga problem och frågeställningar och praktiska rutiner att vi inte hinner beakta de långsiktiga problemställningarna. Vi får ständigt säga nej till symposier, seminarier, debatter och fördjupningar i ämnen som rör den komplicerade framtiden. Vi tvingas säga nej för

Torsdagen den
8 april 1976

*Riksdagsarbetets
planering*

att över huvud taget klara av det som ligger närmast på skrivbordet. Det hämmar naturligtvis, som herr Björck i Nässjö sade, också den andra sidan, nämligen kontakten med väljarna.

Båda dessa aspekter måste vi ta mycket allvarligt på, och jag skall primärt uppehålla mig vid detta med framtiden.

Vi har energifrågorna, och vi har de komplicerade administrativa frågorna, där jag i första hand tänker på datoriseringen i samhället. Vi har resurs- och råvarufrågor i övrigt, och vi har miljön och klimatbalansen. Här sitter vi i kammaren och utskotten under större delen av året – utom under sommarmånaderna – i stort sett dag och natt för att arbeta med de kortsiktiga frågorna. Vi väntar på voteringar, vi bokar biljetter och hotellrum, vi springer till tåg och flygplan, vi sorterar vår post, osv. Men vi hinner inte på ett tillfredsställande sätt följa de långsiktiga frågorna. Och märk väl att nästan varje stort beslut på det industripolitiska området, som vi direkt eller indirekt tar ställning till i dag, verkligen rör framtiden. Besluten får långsiktiga konsekvenser på fem, tio eller femton år, vare sig det gäller Stålverk 80, kärnkraftsutbyggnaden eller varvsindustrisatsningen.

Det är naturligtvis extra svårt för oppositionspolitikerna att arbeta under dessa förhållanden. Vi har för det första inga departement och verk som hjälper oss att skaffa underlagsmaterial. Vi har för det andra inte tillräckligt antal sekreterare på våra partikanslier. Vi har för det tredje inga möjligheter att själva hinna fördjupa oss och specialisera oss på det sätt som skulle vara önskvärt.

Det är fundamentala problem, och i Sverige är detta dåligt ordnat f. n. Vi har visserligen fått ett framtidssekretariat, som först låg hos statsrådsberedningen och där vi efter politisk strid nu har fått en vidgad insyn för de i riksdagen representerade övriga partierna. Men det innebär inte någon fullgod lösning av problemet. Vi har fått höjda anslag till våra partikanslier, och vi har fått det bättre när det gäller skrivhjälp och den typen av assistans. Men det är inte det som är grundproblemet. Vad vi behöver är kvalificerad sekreterarhjälp och folk som kan hjälpa oss att komma till rätta i den vetenskapliga djungeln och framför allt etablera vetenskapliga kontakter. Detta håller man på att lösa i t. ex. USA, där man i utskotten på ett betydligt bättre sätt skaffar sig resurser att beakta just de långsiktiga konsekvenserna av olika beslut och där man fått det s. k. OTA, Office for Technological Assessment, alltså ett teknikvärderingsinstitut, som i första hand är ett kongressens hjälpmedel att belysa långsiktiga problemställningar.

Det finns, herr talman, många modeller för en lösning av det här problemet. De två huvudförslag, som naturligt kommer i förgrunden, är att förstärka partierna mera och att ge ledamöterna, i deras egenskap av enskilda individer, bättre resurser. Jag tror att båda dessa vägar måste prövas.

Jag har i en motion i samband med att översynsutredningen lade fram sitt betänkande tagit upp dessa problem. Det modesta yrkande jag hade

var att dessa problem skulle beaktas och verkligen analyseras av utredningen. Jag är, herr talman, uppriktigt sagt förvånad och ledsen över att motionen inte har tillstyrkts. Jag har fått ett särskilt yttrande, där mina partikolleger understryker vikten av dessa problem. Det yttrandet hade mycket väl kunnat vara en reservation, eller varför inte en tillstyrkan av utskottet.

Detta är ett problemkomplex som vi alla kommer att få mer och mer att göra med, och det kommer att bli svårare och svårare i framtiden för oss, oavsett om vi tillhör opposition eller regeringsparti och oavsett vilka som sitter i regeringsställning. Åtskilliga samtal med kolleger här i kammaren visar att de flesta upplever det på exakt samma sätt som jag.

Herr talman! Jag får komma igen; jag skall inte yrka bifall till min motion, eftersom det i detta läge tycks utsiktslöst att den skulle bifallas. Jag hoppas, trots att utskottet avstyrkt motionen, att utredningen skall titta på dessa frågor.

Fru GÖTHBERG (c):

Herr talman! I konstitutionsutskottets betänkande nr 45 behandlas bl. a. motionen 894, vilken kanske på sätt och vis ligger litet vid sidan om den debatt som har förts kring detta betänkande. Men som vi ser det rör den en viktig del av riksdagsledamöternas arbetsuppgifter.

I motionen tar vi upp riksdagsledamöts möjlighet till ledighet för att hålla kontakt med arbetslivet. Vi framhåller betydelsen av att de som har fått förtroendet att i riksdagen fatta beslut om samhället och medborgarnas angelägenheter håller kontakt med samhällsutvecklingen, och inte minst med utvecklingen inom arbetslivet.

Vi motionärer anser att riksdagsledamöterna så långt det är möjligt bör upprätthålla kontakten med sina yrken. Med hänsyn till den omfattning som riksdagsarbetet numera har är detta emellertid ganska svårt. Såsom har påpekats från många håll är arbetssituationen i detta hus just nu rent av orimlig. Sommarmånaderna ger knappast heller möjligheter till det i någon större utsträckning.

Utskottet hänvisar till den rätt som redan finns till ledighet från riksdagsarbetet. Självfallet känner motionärerna till det lagrum som reglerar riksdagsledamöts rätt att efter prövning erhålla ledighet från sitt uppdrag. Av den redovisning som utskottet ger framgår emellertid att just yrkesverksamhet knappast har åberopats som skäl för ledighet. Den genomsnittliga ledigheten har varit ca en och en halv månad.

Vi accepterar utskottets ställningstagande men hade kanske förväntat oss en mer positiv syn på de frågor som tas upp i motionen. Utskottet anför att det måste ankomma på de enskilda ledamöterna att själva organisera sitt arbete så att de kan svara mot de krav som ställs från olika håll. Ja, självfallet är det så. Vi har emellertid i motionen velat aktualisera denna fråga, eftersom vi anser det vara av vital betydelse att riksdagsledamot både för sin egen och för riksdagsarbetets skull ges möjlighet

Torsdagen den
8 april 1976

*Riksdagsarbetets
planering*

– och även utnyttjar den – till verklig och personlig kontakt med yrkeslivet.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! Under den debatt som har pågått under förmiddagen om riksdagens arbetsformer har många talare framfört synpunkter på de orimliga förhållanden som råder för riksdagsmännen och deras arbete. Redan i januari aktualiserade jag dessa problem i motionen 898. Jag väckte den med utgångspunkt i mina fem års erfarenheter av riksdagsarbetet. Jag gjorde naturligtvis jämförelser med mina tidigare erfarenheter från ett civilt jobb.

I denna kammare, som varje vecka för att inte säga varje dag diskuterar jämlikhet, medbestämmanderätt och inverkan på varje individs egen arbetsmiljö, råder sannerligen inga större möjligheter för den enskilde ledamoten att påverka förhållandena till en vettigare arbetsplanering. Jag vet att detta naturligtvis grundar sig på många olika faktorer. Men att beskylla än den ena och än den andra instansen för att vara skuld till förhållandena löser ingalunda problemen. Man gör en planering, och den föreläggs ledamöterna, men den hinner knappast distribueras förrän den har spruckit. Det har hänt att det har annonserats arbetsplenum onsdag, torsdag och fredag i samma vecka, men så har det inte kommit fram fler ärenden än att plena på torsdag och fredag har uteblivit.

Våra väljare får onekligen ett konstigt intryck: Vi som skall planera för det här landets framtid kan inte ens planera vårt eget arbete en vecka i taget. Riksdagsledamöterna måste tacka nej till medverkan i partiföreningar, ideella föreningar och näringslivsorganisationer med motiveringen att det är plenum i riksdagen. Genom massmedias försorg får människorna sedan veta att det var inget plenum. Det är inte konstigt att de höjer på ögonbrynen och tycker att det är märkligt att en riksdagsman inte två veckor i förväg kan veta att han ändå skulle kunna vara med på deras sammankomst.

Om man planerade på det här sättet på en vanlig arbetsplats, skulle arbetsledningen sannerligen få veta att efter en sådan planering jobbar vi inte. Jag talar av erfarenhet från det jobb som jag uppenbarar mig på ibland, när jag kan planera in det. Det finns en överenskommelse om att vill arbetsgivaren ha någon till att arbeta över så måste han be om det i god tid, annars blir inte arbetet gjort. Det borde naturligtvis vara någorlunda jämförbara förhållanden även i Sveriges riksdag.

Utskottet hänvisar i sitt betänkande till talmanskonferensens förslag med anledning av betänkandet från utredningen angående översyn av riksdagens arbetsformer. Jag tycker inte att det finns någonting i betänkandet som berör den motion jag har väckt om arbetsförhållandena och den situation som råder.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen 898.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Jag skulle inte ha begärt ordet, om inte herr Komstedt hade yrkat bifall till en motion som innehåller oändligt litet konstruktivt i förhållande till den storordiga kritik som herr Komstedt nyss har presenterat här. Herr Komstedt har inte lagt fram ett enda konstruktivt förslag, och den som är så kritisk bör nog själv komma med någonting.

Herr Komstedt jämförde riksdagen med en vanlig arbetsplats, men jag trodde att man ändå på fem år kunde upptäcka att det här icke är en vanlig arbetsplats. Riksdagen är en församling vars ledamöter sitter i kraft av val, och vi har ansvar inför väljarna för de beslut vi fattar.

Att man ibland inte behöver ha ett plenum som från början varit utsatt hör samman med något som jag berörde tidigare, nämligen den omständigheten att det är omöjligt att i ett utskott lägga fast ett så strikt schema att man alltid vet när ärendena skall komma fram. Planeringen bygger på uppgifter från utskotten, men det behövs bara att utskottet beslutar att ha en utfrågning för att det skall bli en förskjutning. Och i allmänhet brukar vi inte motsätta oss en begäran om utfrågning. Man kan inte dra upp så strikta linjer för arbetet att det blir omöjligt att anordna utfrågningar eller över huvud taget föra en vidare diskussion. Det kan ju komma fram uppslag under utskottsarbetet som man vill bearbeta, osv.

Ett fast schema för kammarens arbete förutsätter att utskotten också har bestämda scheman som aldrig får rubbas, och jag skulle vilja se de utskottsledamöter som vill vara med om sådan ordning. Jag har för min del inom översynsutredningen fört fram en tanke som vann stark anslutning, nämligen att man skall kunna arbeta på ett sådant sätt att det finns liksom ett skafferi med ärenden, och då skulle man kunna utjämna mellan olika veckor. Men det går inte i början av riksdagen av brist på ärenden, och mot slutet av riksdagen har jag aldrig upplevt att något plenum har måst inställas. Tvärtom har man måst lägga till ytterligare plena för att klara den situation som uppstått.

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan anser att min motion inte innehåller några konstruktiva förslag. Men jag har pekat på de förhållanden som råder, och herr Johansson sitter väl i den situationen att han kan ta initiativ som ordförande i konstitutionsutskottet.

Jag framhöll i mitt inlägg att förhållandena här sammanhänger med många olika faktorer, utskottsarbete, kammarens arbetsformer m. m. Herr Johansson säger att dessa problem inte uppstår i början av riksdagen. Jo, det gör de visst. Det är i början som man utannonserar plena och sedan inställer dem därför att det inte kommer fram tillräckligt med ärenden. I stället får man denna orimliga arbetsbelastning i slutet.

Herr Johansson säger att riksdagen inte är någon vanlig arbetsplats. Nej, det vill jag gärna understryka, det är en högst ovanlig sådan. Herr Johansson tycks dock, i motsats till mig, ha varit borta alldeles för länge

från ett vanligt jobb för att märka de orimliga förhållanden som råder här. Jag anser att man borde vara angelägen om en samverkan på olika områden inom riksdagen för att få fram rimligare principer för arbetet. Jag tror att detta kommer att vara ett villkor i framtiden från den nya generation som skall avlösa oss här i riksdagen.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 a

Herr TALMANNEN: Beträffande detta moment, som avser ändring i riksdagsordningen genom ett enda beslut, har endast yrkats bifall till utskottets hemställan. För bifall härtill krävs emellertid att minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter förenar sig om beslutet. Jag får vidare erinra om att beslut som fordrar anslutning av särskilt flertal enligt särskild föreskrift alltid skall fattas genom omröstning.

Följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 1 a röstar ja

den det ej vill röstar nej.

Om inte minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av kammarens ledamöter röstar ja, har kammaren avslagit utskottets hemställan.

Vid omröstning genom uppresning förklarades minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 1 b, 2 och 3 a

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 898 av herr Komstedt, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 3 c

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4

Herr TALMANNEN: Beträffande detta moment har yrkats bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Werner i Malmö m. fl. Av reservationen framgår att däri föreslagen ändring i riks-

dagsordningen önskas genomförd med ett enda beslut. Utskottets hemställan, som endast kräver enkel majoritet, kan inte vid omröstning ställas mot reservationen. Kammaren har därför att först genom särskilt beslut ta ställning till yrkandet i reservationen. Om inte minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av kammarens ledamöter röstar för bifall till reservationen har denna förkastats. Proposition ställs då på det kvarstående yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Reservationen nr 1

Följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren bifaller reservationen nr 1 av herr Werner i Malmö m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Om inte minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av kammarens ledamöter röstar ja, har kammaren avslagit reservationen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades mindre än tre fjärdedelar av de röstande ha röstat för bifall till ja-propositionen. Då herr Werner i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 70
Nej - 218
Avstår - 1

Reservationen hade alltså inte biträttts av erforderligt antal röstande, varför kammaren avslagit reservationen.

Utskottets hemställan

Bifölles.

Mom. 5

Herr TALMANNEN: Beträffande detta moment har yrkats bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Werner i Malmö m. fl. I likhet med vad som var fallet i reservationen nr 1 föreslås även i denna reservation ändring i riksdagsordningen, som önskas genomförd med ett enda beslut. Även under detta moment har kammaren därför att först ta ställning till yrkandet i reservationen. Om inte minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av kammarens ledamöter röstar för bifall till reservationen har denna förkastats. Proposition ställs då på det kvarstående yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Reservationen nr 2

Följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Nr 103

Torsdagen den
8 april 1976

Riksdagsarbetets planering

Den som vill att kammaren bifaller reservationen nr 2 av herr Werner i Malmö m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Om inte minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av kammarens ledamöter röstar ja, har kammaren avslagit reservationen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades mindre än tre fjärdedelar av de röstande ha röstat för bifall till ja-propositionen. Då herr Werner i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 123
Nej - 166
Avstår - 2

Reservationen hade alltså inte biträts av erforderligt antal röstande, varför kammaren avslagit reservationen.

Utskottets hemställan
Bifölls.

Mom. 6 och 7 a

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 7 b

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Werner i Malmö och fru Jacobsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Werner i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 7 b röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Werner i Malmö och fru Jacobsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Werner i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 221
Nej - 60
Avstår - 10

§ 11 Regional utveckling

Nr 103

Torsdagen den
8 april 1976

Regional utveckling

Föredrogs inrikesutskottets betänkande 1975/76:37 med anledning av propositionen 1975/76:100 såvitt gäller Regional utveckling jämte motioner.

Regeringen hade i propositionen 1975/76:100 bilaga 13 (arbetsmarknadsdepartementet) efter föredragning av herr arbetsmarknadsministern Bengtsson föreslagit att riksdagen skulle

1. godkänna vad som förordats i fråga om försöksverksamheten med könskvotering vid vissa former av regionalpolitiskt stöd,

2. medge att under budgetåret 1973/74–1977/78 lokaliseringsbidrag/avskrivningslån beviljades om sammanlagt 400 000 000 kr. utöver vad riksdagen tidigare medgivit,

3. till Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 264 500 000 kr.,

4. till Särskilda stödåtgärder i glesbygder för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag av 29 100 000 kr.,

5. medge att under budgetåret 1973/74–1977/78 lokaliseringsslån beviljades om sammanlagt högst 1 100 000 000 kr. utöver vad riksdagen tidigare medgivit,

6. medge att för budgetåret 1976/77 statlig kreditgaranti för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital beviljades med sammanlagt högst 25 000 000 kr.,

7. till Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringsslån för budgetåret 1976/77 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 600 000 000 kr.

Från anslaget Särskilda stödåtgärder i glesbygder finansierades bl. a. stöd till kommunala, arbetsintensiva sysselsättningsinsatser inom det inre stodområdet, IKS-verksamhet, som bedrevs i f. n. tolv kommuner.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:515 av herrar Stridsman (c) och Johansson i Holmgården (c),

1975/76:656 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen beslutade

1. att ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande försöksverksamhet med industriellt hemarbete,

2. att till Särskilda stödåtgärder i glesbygder anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 2 milj. kr. förhöjt reservationsanslag av 31 100 000 kr.,

1975/76:863 av herr Rämgård m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde

1. att anslaget till intensifierad kommunal sysselsättningsplanering

höjdes från 9 milj. kr. till 11 milj. kr.,

2. att maximibidraget för ett objekt höjdes från 15 000 kr. till 20 000 kr.,

1975/76:1845 av herr Eriksson i Arvika m. fl. (fp), vari yrkats att riksdagen beslutade om de förbättringar av sysselsättningsstödet som föreslagits i motionen, och

1975/76:1848 av herr Fälldin m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen beslutade

1. uttala att regionalpolitiken borde inriktas på decentralisering av näringsliv, bostäder och service,

2. uttala att goda sysselsättningsmöjligheter och väl differentierade arbetsmarknader borde skapas i alla regioner,

3. uttala att regionalpolitiken borde inriktas på en utjämning mellan regioner, inom regioner och inom kommuner genom

a) en utveckling av de regionalpolitiska stödformerna i enlighet med vad som anförts i motionen,

b) en ökad differentiering av det regionalpolitiska stödet,

c) en ökad decentralisering av beslutsfattandet inom regionalpolitiken,

4. att ortsklassificeringssystemet avskaffades som grund för den regionalpolitiska verksamheten,

5. uttala att den regionala utvecklingsplaneringen och åtgärder avseende den inomregionala utvecklingen borde beredas och beslutas i länsdemokratisk beslutsordning,

6. att hos regeringen begära att sysselsättningsutredningen genom tilläggsdirektiv gavs i uppgift att utveckla de regionalpolitiska medlens utformning och inriktning i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen godkände vad i propositionen 1975/76:100, bil. 13, förordats i fråga om försöksverksamhet med könskvotering vid vissa former av regionalpolitiskt stöd,

2. beträffande riktlinjer för regionalpolitiken att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1848,

3. beträffande ändringar i sysselsättningsstödet att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1845 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,

4. att riksdagen medgav att under budgetåren 1973/74–1977/78 lokaliseringsbidrag/avskrivningslån beviljades om sammanlagt 400 000 000 kr. utöver vad riksdagen tidigare medgivit,

5. att riksdagen till Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 264 500 000 kr.,

6. att riksdagen medgav att under budgetåret 1973/74–1977/78 lokaliseringslån beviljades om sammanlagt högst 1 100 000 000 kr. utöver vad riksdagen tidigare medgivit,

7. att riksdagen medgav att för budgetåret 1976/77 statlig kreditgaranti för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital beviljades med sammanlagt högst 25 000 000 kr.,

8. att riksdagen till Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån för budgetåret 1976/77 under fonden för låncunderstöd anvisade ett investeringsanslag av 600 000 000 kr.,

9. beträffande försök med systematiserat industriellt hemarbete att motionen 1975/76:656, yrkandet 1, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

10. beträffande intressentbidraget vid IKS-verksamhet att motionen 1975/76:863, yrkandet 2, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

11. beträffande IKS-verksamhet i Överkalix att motionen 1975/76:515 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

12. att riksdagen med bifall till propositionens förslag samt med avslag på motionerna 1975/76:656, yrkandet 2, och 1975/76:863, yrkandet 1, till Särskilda stödåtgärder i glesbygder för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 29 100 000 kr.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande riktlinjer för regionalpolitiken av herrar Nilsson i Tvärålund, Stridsman, Gustafsson i Säffle och Rämgård (samtliga c) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1848 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

beträffande ändringar i sysselsättningsstödet

2. av herrar Fagerlund och Nilsson i Östersund, fru Hörnlund, herr Johansson i Simrishamn, fru Ludvigsson samt herr Nilsson i Kalmar (samtliga s) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1845,

3. av herr Lorentzon (vpk) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1845,

4. beträffande försök med systematiserat industriellt hemarbete av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärålund (c), Stridsman (c), Gustafsson i Säffle (c), Rämgård (c) och Carlström (fp) som ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:656, yrkandet 1, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

5. beträffande intressentbidraget vid IKS-verksamhet av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärålund (c), Stridsman (c), Gustafsson i Säffle (c), Rämgård (c) och Carlström (fp) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:863, yrkandet 2, som sin mening gav regeringen till kända vad reservanterna anfört,

6. beträffande anslaget Särskilda stödåtgärder i glesbygder – under försättning av bifall till reservationerna nr 4 och 5 – av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärålund (c), Stridsman (c), Gustafsson i Säffle (c), Rämgård (c) och Carlström (fp) som ansett att utskottet under 12 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionens förslag samt med bifall till motionerna 1975/76:656, yrkandet 2, och 1975/76:863, yrkandet 1, till Särskilda stödåtgärder i glesbygder för budgetåret 1976/77 anvisade ett reservationsanslag av 33 100 000 kr.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande beträffande regionalpolitikens inriktning av herr Lorentzon (vpk).

Herr NILSSON i Tvärålund (c):

Herr talman! Som framgår av utskottsbetänkandet tar inrikesutskottet upp till behandling sådana motioner som har direkt samband med anslagen. Det finns dock ett undantag, nämligen centerns partimotion 1848 om regionalpolitikens framtida utformning. Den behandlas i detta sammanhang. Utskottet har biträtt vårt önskemål att så skulle ske. Övriga partier har avstått från att motionera i avvaktan på den aviserade propositionen i anledning av Länsplanering 1974 och i anledning av samsättningsutredningens första delbetänkande.

Att centern har motionerat och övriga har avstått därifrån finner jag i och för sig förstäligt med tanke på respektive partiets ställningstaganden när nuvarande regionalpolitik beslutades 1972. Folkpartiet och moderaterna anslöt sig då till regeringens riklinjer och målsättningar, som innebar en fortsatt stark koncentration till tidigare tillväxtregioner. Man anslöt sig också till ortsklassificeringssystemet, som klart verkar koncentrerande till de största orterna i länen och i kommunerna. Folkpartiet och moderaterna synes inte nu vilja framföra nya tankegångar utan hänger troligen fortfarande med på socialdemokraternas enligt vår mening allt tydligare orealistiska regionalpolitik. Man har tydligen inga nya tankar och idéer om den framtida utformningen av och målsättningen för regionalpolitiken som man nu vill framföra. Jag finner det därför som sagt naturligt att man inte har motionerat och att man förhåller sig passiv.

Vpk har i sina tidigare regionalpolitiska motioner framhållit att man förordar en regionalpolitik för ett socialistiskt samhälle. Jag finner det också naturligt att vpk avvaktar med motioner, eftersom man troligen har mycket god tid på sig att vänta.

Centern har i mer än 25 år drivit på i riksdagen för regionalpolitiska åtgärder. Så också i år. Det är därför vår motion behandlas nu. Vi hade ett eget alternativ 1972 för regional balans. Detta har visat sig betydligt mera verklighetsanknutet än regeringens. Vårt förslag bemöttes då med

förlöjligande uttalanden, inte minst från statsministern.

I dag kan vi konstatera att regeringen föreslår ungefär det penningbelopp som centern förordade 1972, om man beaktar inflationen. Regeringen föreslår också ändringar av vissa befolkningsramar, som vi 1972 ansåg felaktiga. Regeringen erkänner att den inomregionala obalansen är ett allt större problem. Det framstår klart även genom sysselsättningsutredningens betänkande. Problemet har ju förstörats de senaste åren på grund av regionalpolitikens utformning. Vi kritiserade regeringens förslag 1972 bl. a. på dessa punkter. Vi beskylldes då för att inte vara trovärdiga. Vi kan nu alla konstatera att centern var betydligt mera trovärdig än de som 1972 stödde regeringsförslaget. Så har det f. ö. varit hela den långa tid som vi kämpat för ökade regionalpolitiska insatser.

I utskottets redovisning av centerpartimotionen 1848 konstateras att den spänner över hela det regionalpolitiska fältet. Centern ger i årets motion, liksom i fjolårets, sin principiella syn på hur den framtida regionalpolitiken bör förnyas. Vi har en samlad syn på hur regionalpolitiken bör utformas för att utveckla vårt samhälle i decentralistisk riktning.

1974 års länsplaner är utarbetade efter direktiv grundade på 1972 års riksdagsbeslut om regionalpolitiken. Detta beslut var som bekant inriktat på fortsatt koncentration till de största orterna i landet, i länen och i kommunerna. Regeringen har nu så bråttom att ändra de mest iögonfallande felen, att man inte ens får tid att avvakta någon månad till. Enligt vår mening borde befolkningsramarna utläggas i ett sammanhang.

Det är oroande att regeringen vid sin sammanställning av länsplanerna 74, enligt vår mening, drar felaktiga slutsatser – man anser t. ex. att den regionala balansen i riket numera är ganska bra.

Jag vill med några bilder visa att det inte förhåller sig på det sättet.

Som jag kan märka från talarstolen har kammaren tyvärr inte någon möjlighet att se siffrorna klart. Det var meningen att den första bilden skulle ge kammaren en uppfattning om befolkningsläget i Västerbottens län.

År 1970 var innevånarantalet ungefär 233 000 människor, varav ungefär 30 000 i åldern över 64 år.

År 1975 hade antalet människor i åldern under 64 år minskat, medan antalet pensionärer ökat med över 3 000.

År 1980 beräknas alltså antalet människor under 64 år att vara lägre än 1970, medan antalet pensionärer fortsätter att öka kraftigt.

År 1990 beräknas invånarantalet i länet att ha ökat med 11 000 människor, till omkring 244 000, men hela ökningen ligger på pensionärerna.

Den andra bilden föreställer Åsele kommun. Det övre mörka fältet visar antalet människor upp till en ålder av 19 år. Vi ser hur antalet invånare i den åldern minskar undan för undan. Mellandelen på bilden – personer i åldern 20–64 år – minskar också medan pensionärernas antal ökar.

Den tredje bilden visar antalet lediga platser i riket i förhållandet till

antalet arbetslösa. Vi ser hur antalet lediga platser är högre än antalet arbetslösa särskilt under de senare åren.

Den nedre kurvan visar Vindelälvområdet, som fortfarande väntar på åtgärder i anledning av riksdagsbeslutet om älvens bevarande. Kurvan här markerar att antalet lediga platser stadigt håller sig i storleksordningen 20 lediga platser per 100 arbetslösa.

Den sista bilden är hämtad från sysselsättningsutredningens betänkande. Den bild jag vill peka på är den övre stapeln till vänster. Det mörka fältet som ligger längst till vänster anger att ungefär 7 000 fler män behöver arbete i Västerbottens län för att länet skall få en sysselsättning som motsvarar riket i genomsnitt.

Det första fältet och det andra fältet visar att det behövs ca 20 000 nya arbetstillfällen för att män och kvinnor i länet skall få en med rikets genomsnitt likvärdig förvärvsarbetsgrad. De tre fälten sammantagna visar – men det är kanske mer av teoretiskt intresse – att det behövs nära 30 000 nya sysselsättningstillfällen för att kvinnor skall få lika hög förvärvsgrad som män.

Jag hoppas att de här bilderna – även om de inte återges på TV-skärmen fullt så tydligt som jag hade hoppats – ändå har visat kammaren att det långt ifrån råder regional balans i riket. Detta förklarar också varför sysselsättningsutredningen i sitt betänkande har kommit fram till slutsatsen att vi behöver 380 000 nya arbetstillfällen för att målsättningen regional balans och arbete åt alla skall kunna bli verklighet. Detta är sysselsättningsutredningens målsättning. Det är också centerns målsättning.

Sysselsättningsutredningen jämförd med regeringens sammanställning över länsplanerna för år 1974 ger olika bild av verkligheten. Sammanställningen över länsplanerna visar en glättad och tillrättalagd bild, som inte på ett riktigt sätt överensstämmer med vad framtiden fordrar beträffande regionalpolitiska insatser om vi skall nå en regionalpolitisk balans.

Sysselsättningsutredningen utgår ifrån förvärvsgraden som en väsentlig grund. Det är enligt vår mening också en mycket stabil grund att bygga en bedömning av den regionalpolitiska balansen på. Sysselsättningsutredningen visar att relationerna mellan de bästa och sämsta regionerna beträffande förvärvsgrad inte har förändrats påtagligt genom hittillsvarande insatser. Sysselsättningsutredningen visar att det är minst lika snabb ökning av antalet arbetstillfällen i de tidigare bästa regionerna som i regioner som har lägre sysselsättningsgrad.

Om vi skall få en regionalpolitisk balans måste förvärvsgraden öka mest i de regioner som har den svagaste sysselsättningen. Det går inte heller att lösa problemet utan att antalet arbetstillfällen ökar. Vi centerpartister är därför mycket förvånade över den kritik som riktats mot oss från socialdemokraterna.

I vår partimotion påvisar vi den felaktiga grunden för den nuvarande regionalpolitiken. Vi drar också upp riktlinjer för den nya regionalpo-

litiken.

Vi pekar på att stödområdesgränserna är osmidiga. De gynnar de största orterna inom området på de mindres bekostnad. Även orter utanför stödområdet kan behöva regionalpolitiskt stöd.

Stödgränserna bör omprövas och kompletteras med kriterier såväl för stimulerande som för begränsande åtgärder. Kriterierna kan bygga på befolkningsunderlag, sysselsättningsgrad samt ålder-, närings- och inkomststruktur. Ytterligare kännetecken kan finnas som utlöser åtgärder. Därigenom kan orter som bäst behöver stimulans få den.

Genom en sådan uppläggning kan beslutsfattandet i stor utsträckning ske på regional nivå i demokratiska former. Ortsklassificeringen blir helt onödig, och dess skadliga inverkan elimineras.

Den inomregionala balansen är lika viktig att komma till rätta med som den regionala balansen inom riket. Den nuvarande utformningen av regionalpolitiken löser inte det problemet – snarare tvärtom.

Ingen torde längre med krav på trovärdighet kunna påstå annat än att centern för en realistisk regionalpolitik som leder till bättre balans i vårt samhälle.

Regionalpolitiska insatser påverkar utvecklingen. Tyvärr har insatserna kommit sent och med väsentligt fel inriktning. Vi behöver betydligt mer differentierade medel med inriktning på att de största insatserna skall göras där behoven är störst.

Av vad jag tidigare sagt framgår varför det är riktigt att göra ett undantag för behandling av centerns motion i det här sammanhanget. Centern framför en alternativ, progressiv regionalpolitik för bättre balans i vårt samhälle. Det är viktigt att den framförs i riksdagen nu.

Regionalpolitiken blir med vårt alternativ mer dynamisk och anpassad till det aktuella läget. Regeringens sammanställning av länsplanerna för 1974 visar att den gamla politiken börjar stelna i begynnelsekedets felaktiga former.

Den nuvarande regionalpolitiken skall enligt riksdagsbeslutet 1972 gälla till den 1 juli 1978. Viss komplettering vidtas emellertid efter hand. Således föreslås nu ytterligare medel utöver de ramar som riksdagen beslutade om 1972.

Bidrag och lån för investeringar, fraktstöd osv. utgår i regel med en viss procentandel av kostnaderna. De är därigenom i viss mån inflationsskyddade. Så är inte förhållandet med sysselsättningsstödet. Det utgår med ett visst fastställt belopp per nyanställd. Därför urholkas detta stöd med pågående penningvärdeförsämring och ökade lönekostnader. Effekten av sysselsättningsstödet urholkas således undan för undan. Det är desto mer olyckligt som denna stödform visat sig ha en stor regionalpolitisk effekt och utgår i de områden som har de största behoven.

När nuvarande regionalpolitik beslutades yrkade vi på en förstärkning av detta stöd. Den här föreliggande folkpartimotionen går helt i linje med våra tidigare förslag. Enligt vår mening finns mycket starka skäl för att förstärka de stödformer som är knutna till sysselsättningseffek-

terna. Sysselsättningsutredningen är inne på samma linje. De förbättringar av sysselsättningsstödet som nu föreslås syftar till att återställa realvärdet i denna stödform. De ligger även i linje med en ganska allmän uppfattning, grundad på erfarenhet, att stödformen bör förstärkas.

Socialdemokraterna vill ändå inte gå med på förslaget utan vill fördröja denna lilla reform. Man har på det hållet ingen het vilja att göra regionalpolitiken så effektiv som möjligt – det vet vi sedan förut. I detta fall berörs just de bygder och de orter som har de odiskutabelt största behoven. Jag måste uttala min förvåning över att inte socialdemokraterna kunde gå med på den här förändringen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 4, 5 och 6 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Herr Nilsson i Tvärålund har inledningsvis pekat på att den regionalpolitiska debatten troligen inte blir så omfattande som den har varit de senaste åren, beroende på att det aviserats att en proposition, som bygger på sysselsättningsutredningens delbetänkande, skall komma i mitten på maj. Ett enigt utskott har då gjort den bedömningen att det är riktigt att huvudparten av de drygt 60 motioner som väckts om regionalpolitiska frågor skall gömmas och behandlas tillsammans med den propositionen.

Detta är vi som sagt eniga om. En del motionärer har ju också i sina motioner antytt att de kommer att framföra sina synpunkter senare. Vi har från folkpartihåll sagt att vi känner till att den här propositionen är aviserad, och mot den bakgrunden avstår vi i dag från att ta upp mera långsiktiga regionalpolitiska frågor och återkommer härom i samband med framläggandet av propositionen. Vi har därmed enligt vår mening klart och tydligt redovisat skälet till att vi inte väckt en omfattande regionalpolitisk motion. Då tycker jag det är anmärkningsvärt att herr Nilsson i Tvärålund drar den slutsatsen av att det inte har väckts motioner, att det är brist på idéer, synpunkter och förslag. Motiveringen har vi alltså lämnat själva, och jag tror att innerst inne tycker herr Nilsson i Tvärålund att det är praktiskt och riktigt att handläggningen sker på ett sådant sätt.

De motioner som är knutna till statsverkspropositionen har vi dock varit lika överens om att behandla nu, och vi har böjt oss för centerkravet i utskottet att vi skulle behandla centerns partimotion.

Det finns en rad motioner i anslutning till statsverkspropositionen som berör glesbygdsfrågorna. Jag skall inte gå in på dem. Det kommer herr Jonsson i Mora att göra, och herr Jonsson kommer att redovisa varför vi inom folkpartiet stött de olika förslagen. Låt mig i stället med några ord motivera varför utskottsmajoriteten biträtt motionen 1845, som är

väckt av några folktopariledamöter.

I motionen 1845 föreslår vi en kraftigare satsning på sysselsättningsstödet. Vi har från vårt håll vid flera tillfällen betonat att finns det arbetsobjekt, finns det idéer, finns det villighet att satsa i stödområdet, då får inte bristen på medel hindra en sådan utveckling. I årets budgetproposition föreslås en vidgning av anslagsramarna, och vi ansluter oss till det förslaget. Men vi säger också i majoritetens skrivning följande på s. 7 och 8:

”Enligt utskottets uppfattning är det mycket som talar för att det regionalpolitiska stödet i ökad omfattning knyts till kriteriet ett ökat antal anställda. Mot den bakgrunden är det diskutabelt att lägga hela den föreslagna medelsökningen på stöd i form av bidrag och lån till investeringar. En förbättring av sysselsättningsstödet är motiverad bl. a. med hänsyn till att realvärdet av stödet urholkats till följd av förändringar i penningvärde och löneläge. En satsning på denna stödform har dessutom den fördelen att den direkt gynnar de områden som det från regionalpolitisk synpunkt är mest angeläget att stödja. En begränsad reform av det slag som motionärerna föreslår kommer endast att ta i anspråk några få procent av den ökning av totalramen som utskottet ställt sig bakom.”

Jag tror personligen – som herr Nilsson i Tvärålund också antydde – att det är riktigt att i större utsträckning använda lokaliseringsmedel just till sysselsättningsstöd. Och där har vi starkt stöd i det delbetänkande som sysselsättningsutredningen har lagt fram. Utredningens tankegångar går nämligen exakt i den riktning som folktoparimotionärerna har föreslagit, som en majoritet i utskottet har ställt sig bakom och som tidigare också har föreslagits från centerhåll och antytts i moderatmotioner; det vill jag understryka.

Men det finns en detalj till i detta förslag. Vi har i motionen föreslagit att det stöd som utgår på försök i gränsområdena till det inre stödområdet inte skall vara kopplat till annat regionalpolitiskt stöd. Vi finner inte några som helst skäl för det villkoret.

I detta sammanhang vill jag också säga att jag har gjort en undersökning rörande omfattningen av det sysselsättningsstöd som utgått i dessa gränstrakter till det inre stödområdet, och den undersökningen visar att sådant stöd endast har utgått i mycket ringa utsträckning. Jag tror att detta delvis beror på den olyckliga koppling som vi nu föreslår skall tas bort. Men det kan också bero på dålig marknadsföring. I andra sammanhang, där det har gällt olika stimulansåtgärder, har jag sagt att en förutsättning för att de insatser som görs verkligen skall slå igenom är att de förs ut på ett riktigt sätt till dem som kan komma i åtnjutande av stödet.

Det har säkert sitt värde att vi nu får upp denna fråga till debatt. Jag hoppas att vi skall få en förbättring av sysselsättningsstödet, och jag hoppas också att de som satsar i gränsområdena till det inre stödområdet nu skall få en bättre upplysning om att här finns det möjligheter att även inom det området få sysselsättningsstöd.

Jag skall inte här upprepa herr Nilssons i Tvärålund argument, och

som jag sade kommer herr Jonsson i Mora att för vårt parti tala om de övriga motionerna som behandlas i utskottets betänkande.

Herr talman! Jag ber att yrka bifall till reservationerna 4, 5 och 6. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Westberg i Ljusdal (fp).

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eriksson i Arvika vill inte acceptera min tolkning av varför folkpartiet inte hade motionerat om de långsiktiga riktlinjerna. Jag tolkar emellertid herr Erikssons uttalande så, att han i varje fall har förståelse för att centern har fått sin motion behandlad och att den motionen är undantagen därför att vår motion i år liksom i fjol tar upp nya idéer och riktlinjer, som är utvecklade på grundval av vårt förslag 1972. Vi vill nämligen i så god tid som möjligt påverka den kommande regionalpolitiken. Fjölårets motion, som i princip hade samma inriktning som årets, blev avslagen. Utskottet avstyrker vår motion också i år. Det är bakgrunden till min tolkning att folkpartiet och moderata samlingspartiet inte egentligen har några nya idéer utan väntar med motionerandet tills de får se vad propositionen innehåller.

Mot den bakgrunden har jag förståelse för att folkpartiet och moderata samlingspartiet avvaktar propositionen. Vi har alltså en ömsesidig förståelse. Måhända kommer folkpartiet och eventuellt också moderata samlingspartiet senare med nya idéer och riktlinjer som till vissa delar, förhoppningsvis, ansluter sig till våra. Men vi vill redan nu framföra våra förslag till riktlinjer för att påverka såväl sysselsättningsutredningen som eventuellt regeringens utformning av framtidens regionalpolitik.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har redovisat skälet till att vi inte nu väckt någon bred och fyllig motion. Jag fordrar att herr Nilsson i Tvärålund skall ta mig på mitt ord på den punkten. Vi bedömer det som naturligt att motionerna behandlas i samband med den proposition som aviserats för så länge sedan och som enligt vad herr Nilsson i Tvärålund antydde kommer att ha ett mycket brett underlag i form av länsplanering 1974, delbetänkande från sysselsättningsutredningen och hela remissmaterialet.

Beträffande skälet till att vi har brutit ut centermotionen vill jag säga att det trodde jag faktiskt inte jag skulle behöva stå till svars för i debatten. Vi har på s. 2 i betänkandet sagt: "På uttrycklig begäran av ledamöterna från centerpartiet i utskottet har dock undantag från denna princip gjorts för partiets motion 1848 om regionalpolitik."

Vi har inte brutit ut den för att den på något vis står över och har en annan dignitet än de övriga omkring 60 motionerna. Vi har gjort det som ett tillmötesgående av ett önskemål från centerledamöternas sida. Det trodde jag som sagt inte vi skulle behöva stå till svars för. När det uttrycks ett sådant önskemål i ett utskott tycker jag det är en naturlig gest att tillmötesgå det.

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag har givetvis aldrig försökt framställa det förhållandet att utskottet gjort undantag för centerns partimotion som något som utskottet skall stå till svars för. Jag har tvärtom uttalat att jag uppfattar det så att utskottet har förståelse för vår motion. Jag har också uttalat förståelse – och därmed i högsta grad tagit Karl Erik Eriksson på allvar – för att folkpartiet och moderata samlingspartiet avvaktar. Jag har också utvecklat orsaken till detta.

Anledningen till att vi anser att det finns skäl att nu följa upp vår motion är att regeringen enligt vår mening drar felaktiga slutsatser av det remissmaterial från län och kommuner som framlagts i sammanställningen över länsplanering 1974. Jag hoppas att fler än vi lagt märke till den motsättning som finns mellan regeringens slutsatser i sammanställningen av länsplanerna och sysselsättningsutredningens slutsatser av sina undersökningar. Sysselsättningsutredningen finner att vi icke har regional balans t. ex. när det gäller förvärvsgraden, medan regeringen anser att vi har en ganska god regionalpolitisk balans här i landet.

Jag tar alltså sannerligen Karl Erik Eriksson och folkpartiet på allvar. Jag har bara visat på skiljaktigheterna i utgångspunkter och förklarat varför vi vill påverka den framtida regionalpolitiken innan propositionen framläggs. Folkpartiet och moderata samlingspartiet vill påverka den regionalpolitiska utvecklingen *efter* det att regeringen framlagt sin proposition. Centern har ju kvar den möjligheten också.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har i detta ärende dels en reservation mot sysselsättningsstödet till företagen, dels ett särskilt yttrande med en principiell deklaration om regionpolitikens allmänna principer. Jag kommenterar dessa båda avsnitt av ärendet.

Vpk är emot den typ av stöd som sysselsättningsstödet till företagen utgör. Vi anser det förkastligt både som regionpolitiskt medel och i största allmänhet.

Sysselsättningsstödet passar inte som regionpolitiskt medel. Man vet inte ens om det över huvud i praktiken fungerar som sådant medel. Stödet består ju, enkelt uttryckt, däri att företagen får pengar av staten om de anställer nytt folk. Detta är en högst märklig ordning.

För det första vet ingen om de nyanställningar som sker är en följd av stödet eller inte. Ingen får heller någonsin veta det. Man kan alltså aldrig värdera pengarnas effekt.

För det andra: Om nu till äventyrs någon företagare i realiteten skulle stimuleras till att anställa folk genom att han får statsbidrag för det, vad betyder då det? Det måste betyda att nyanställning i det föreliggande fallet i och för sig inte ekonomiskt bär sig annat än med hjälp av gåvor och subventioner. Det betyder i sin tur att det grundläggande felet – antingen det nu är ett fel i företagets verksamhet eller ett fel i den ekonomiska strukturen, vars utveckling missgynnar vissa regioner – aldrig

avhjälpas utan bara konserveras och skyls över. Om företagen bara kan göra anställningar på grund av underbetalning av arbetskraften eller med hjälp av statliga lönesubventioner, då föreligger ju ett grundläggande fel. Detta fel kan bara avhjälpas om staten förmår förändra den ekonomiska strukturen i regionen. Det kan ske genom en allmän, omfattande utbyggnad av den statliga företagsamheten inom ramen för ett stort, planmässigt sysselsättningspolitiskt program. Det måste vara en direkt skadlig medicin, som medvetet håller en föråldrad näringsstruktur under armarna eller som stöder företag som annars inte skulle klara sig. Man vet nämligen aldrig om den bristande lönsamheten i det enskilda företaget beror på det ekonomiska klimatet i regionen eller på att företaget är direkt misskött och bara exploaterar det statliga stödet för att täcka över en verksamhet som egentligen saknar framtid i bygden. I båda fallen lämnar man bygdens verkliga problem olösta.

Rent allmänt framstår också det alltmer utbredda subventionerandet av företagen som en högst stötande företeelse från fördelningspolitisk synpunkt. Ständigt stiger de belopp som från staten pumpas ut i stöd, subventioner och skattelättnader till bolagen. Dessa belopp representerar i själva verket en omfördelning från de arbetande till de förmögna och till kapitalets förmån. Vem betalar skatterna här i landet? 70 % av alla skatter tas ut i form av moms eller kommunalskatt – de betalas nästan bara av de lönearbetande. Det är som bekant sådana skatter som förhållandevis hårt drabbar de små inkomstagarna. 25 % tas ut i statlig inkomstskatt – också den svarar de lönearbetande i mellan- och låglöneskikten väsentligen för. Om nu dessa pengar ges ut i form av viktiga sociala utgifter av skilda slag kunde man till nöds säga att de lönearbetande får fördel av de pengar de betalar in. Men när 11 miljarder kr. av dessa pengar årligen ges ut i form av olika slags stöd till bolagen, då föreligger faktiskt en väldig omfördelning till bolagens förmån och de arbetandes nackdel. Hela det sociala fördelningsproblemet har kommit snett, bl. a. därför att man driver denna subventionspolitik. Vpk accepterar inte den utvecklingen. Det är bakgrunden till att jag yrkar bifall till reservationen av herr Lorentzon.

Den andra frågan gäller synen på regionalpolitiken. En effektiv regionalpolitik i de arbetandes intresse kan inte bedrivas som nu, dvs. i huvudsak med hjälp av stöd och förmånliga krediter åt företagen. Man måste – så som vi alltid har hävdat – angripa de grundläggande mekanismer som är själva orsaken till arbetslösheten och den regionala obalansen. För detta krävs dels en stark och aktiv roll för staten inom ramen för ett stort nationellt sysselsättningsprogram, dels ett grepp över investeringskapitalet för att åstadkomma en allmän investeringsstyrning. Slutligen måste man i grunden angripa den ekonomiska ordning som skapar obalans och arbetslöshet, som exploaterar låglönerna, som kortsiktigt utnyttjar resurserna i regionerna för att sedan överge dem och som – när detta inte ger tillräckligt hög profit – i sista hand överflyttar kapital till utlandet.

Det är en spridd föreställning, herr talman, att den regionala obalansen har dämpats. Denna felaktiga föreställning uppkommer sannolikt därför att befolkningsomflyttningarna nu inte visar samma mönster som de gjorde under 1960-talet. Storstädernas befolkning växer inte längre på samma sätt som tidigare, den minskar i stället. Vissa skogslän har fått en begränsad återflyttning. I andra skogslän har flyttningsförlusterna avsevärt minskat. Men detta förhållande speglar inte, som man ibland tror, en bättre regional balans eller över huvud taget någon bättre situation i fråga om sysselsättningen. Det speglar heller inte, annat än i begränsad mån, den regionala stödpolitikens effekter. Befolkningsomflyttningarna speglar i stället generellt sett en allmän försämring av sysselsättningsläget både i storstadsregionerna och i skogslänen. Arbetslöshetens och undersysselsättningens nivå har jämfört med läget under 1960-talet stigit i nästan alla delar av landet. Därför kan inte storstäderna i samma mån som förut ta emot avflyttare från andra regioner och därför stannar folk kvar i bygderna och belastar arbetslöshetsköerna där.

Vad jag nu sagt kan illustreras effektivt om man ser på hur förhållandet mellan lediga platser och antalet anmälda arbetslösa förändrats de senaste åren i skilda delar av landet. Dessa båda indikatorer utgör ju två bland flera viktiga mätare på den allmänna regionala situationen.

I alla regioner i landet ökade antalet arbetslösa räknat per ledig plats mellan åren 1965 och 1974. Årsgenomsnittet arbetslösa i landet var mer än dubbelt så högt 1974 som 1965. En allmän försämring har alltså drabbat alla regioner. I storstäderna ökade antalet arbetslösa per ledig plats från 0,11 år 1965 till 0,49 år 1974. I södra och mellersta Sverige ökade det från 0,27 till 0,65 under samma tid. I skogslänen ökade det från 1,12 till 1,92.

Vad tyder detta på? Jo, först och främst är det tydligt att storstädernas uppsagningsförmåga starkt minskat. Detta är som sagt orsaken till de minskade flyttningarna. Det är således inte bättre arbetsmarknadsförhållanden i skogslänen som orsakat den minskade utflyttningen. Talen visar ju tvärtom att skogslänens sysselsättningsläge allmänt sett har försämrats. Därvidlag har herr Nilsson i Tvärålund vad jag förstår helt rätt i sina tidigare påpekanden om detta förhållande. Vad värre är: Relationen mellan storstadslän, skogslän och övriga syd- och mellan-svenska län har inte heller blivit bättre. Antalet arbetslösa per ledig plats har utanför skogslänen ökat med 0,38 under den nämnda tioårsperioden, medan det i skogslänen har ökat med hela 0,80. Försämringen har alltså absolut varit större i skogslänen än i övriga Sverige. Skillnaderna regiontyperna emellan har snarare ökat än minskat. Relativt sett – alltså i förhållande till sitt ursprungliga läge 1965 – har storstäderna samt Syd- och Mellansverige fått en större försämring, men detta beror på att deras utgångsläge för tio år sedan var jämförelsevis fördelaktigt. Klyftan mellan regiontyperna har i verkligheten ökat.

Detta problem visar att regionpolitiken inte har förmått kompensera för de i det ekonomiska systemet inbyggda tendenserna till obalans och

arbetslöshet. Det visar att det på sikt krävs en ny regionpolitik, en politik efter vpks i många sammanhang föreslagna mönster med investeringsstyrning samt medvetna och omfattande sysselsättningspolitiska program, som kopplas till en plan för regional fördelning. De kapitulationer inför problemen som har skett från statens sida i samband med t. ex. Stålverk 80, Bergslagen och varvsindustrin visar hur nödvändigt detta är. En illusionsmättad belåtenhet över flyttningsstatistikens siffror får inte undanskymma den allt värre sociala och ekonomiska problematik som bakom dessa siffrors fasad utvecklas i landet.

Herr NILSSON i Östersund (s):

Herr talman! Låt mig först säga att utskottet är tillfredsställt över att departementschefen vidgar ramen för regionalpolitiken och lägger ytterligare 1 500 milj. kr. på denna verksamhet. Jag tar det såsom en markering av regionalpolitikens betydelse som ett väsentligt inslag i näringspolitiken.

Nu skall vi gå vidare. Det kan vara riktigt att det finns brister även i regionalpolitiken – det är vi inte blinda för – även om den totalt har givit ett mycket bra utslag. Om några veckor lägger regeringen fram en proposition om riktlinjer för den fortsatta regionalpolitiken. Till sysselsättningsutredningen kommer det att utfärdas tilläggsdirektiv, vari man begär en utvärdering av de regionalpolitiska medlen. Jag skall försöka motivera varför jag inte kommer att gå in på någon sakdiskussion med vare sig centerpartiet eller kommunisterna.

Bakom den väntade propositionen ligger omfattande analyser och utredningar på det regionala och lokala planet. Inom ramen för Länsprogram 74 har länsstyrelser, företagarföreningar, länsarbetsnämnder, landsting i samarbete med kommuner, fackliga och politiska organisationer, näringslivets organisationer och många andra framlagt sina synpunkter på länsplaneringsarbetet.

Vidare har sysselsättningsutredningen i sitt delbetänkande *Arbete för alla* mycket ingående analyserat sysselsättningsutvecklingen och givit många fina synpunkter på den problematiken. Styrmedelsutredningen har sökt finna former för att ge samhället bättre styrmedel inom regionalpolitikens ram. Alla dessa utredningar – Politik för regional balans, *Arbete för alla* och styrmedelsutredningen – har varit ute på en mycket omfattande remissomgång.

Detta remissmaterial, som väl centerpartiet knappast har kunnat ta del av, är nu föremål för överväganden inom departementet, och det skall ligga till grund för den proposition som väntas inom några få veckor. Tusentals människor med ansvar för utvecklingen i sina bygder har varit inkopplade i det här mycket omfattande utrednings- och utvärderingsarbetet. Vi fäster från socialdemokratiskt håll mycket stor vikt vid deras synpunkter, därför att vi vet att det är människor som har problemen nära inpå skinnet, känner till dem och väl bäst vet hur man skall finna lösningar.

Men centerpartiet vill inte avvakta vad de här människorna har att säga om utvecklingen av regionalpolitiken. Centern hastar fram och väcker sin motion utan att se remissmaterialet. Hyggliga som vi är i inrikesutskottet ville vi inte neka centerpartiet nöjet att redan nu, innan propositionen framlagts, presentera sin partimotion, nr 1848.

Jan-Ivan Nilsson började sitt anförande med att säga att centerpartiet har under jag tror det var 25 år drivit på när det gäller regionalpolitiken. Jag tänkte att det är väl ändå märkvärdigt att centern efter den långa perioden fortfarande står helt isolerad och icke har kunnat få anslutning ens från de andra borgerliga partierna kring de riktlinjer man presenterat. Han gav sken av att här kommer de nya, fina och revolutionerande idéerna från centerpartiet. Jag fick, när jag läste motionen, närmast uppfattningen att i stort sett innehåller den en upprepning av de argument och förslag som centerpartiet år efter år har presenterat i sina partimotioner rörande regionalpolitiken.

Jag är alltså förvånad över att centerpartiet inte vill ta hänsyn till remissopinionen, till det mycket omfattande utredningsarbete som skall ligga till grund för den proposition som väntas. Vi anser att det är en riktigare ordning att regeringen får lägga fram propositionen i maj månad. Vi får ju sedan också en valrörelse, så att väljarna har möjlighet att anlägga synpunkter på regionalpolitiken. Vad centerpartiet vill är ju att utskottet och helst riksdagen skall ansluta sig till dess krav och på det sättet binda propositionsarbetet och binda den utvärdering sysselsättningsutredningen skall göra av de regionalpolitiska medlen.

Jag går alltså inte in i någon sakdiskussion om centerpartimotionen utan yrkar avslag på reservation 1.

När det sedan gäller ändringar i sysselsättningsstödet har socialdemokraterna i utskottet hamnat på reservationslinjen. De borgerliga partierna kräver en höjning av stödet per årsarbetare från 17 500 kr. under tre år till 39 000 kr. över en femårsperiod. Det kalaset torde kosta någonting runt 30 å 35 milj. kr.

Jag tycker att jag i stort sett kan använda samma motivering när det gäller det här kravet som i fråga om centerpartimotionen. Jag tycker personligen att det inte är alldeles välbetänkt att så kraftigt prioritera ett av de regionalpolitiska medlen, nämligen sysselsättningsstödet, när vi inom så kort tid har att förvänta en proposition, där jag förutsätter att man gör en allmän avvägning över hela fältet. Därför tycker jag att man hade kunnat lugna sig även med motionen nu. Jag vill inte förneka att sysselsättningsstödet är ett bra regionalpolitiskt medel, tvärtom vill jag slå fast detta. Men jag tycker ändå att man bör kunna lugna sig till propositionen är lagd och vi fått den utvärdering som sysselsättningsutredningen skall ge, så att vi inte kommer snett när det gäller de regionalpolitiska medlen.

Sedan vill jag ta upp frågan om industriellt hemarbete. Det finns en reservation till förmån för 2 miljoner mera till försöksverksamhet med industriellt hemarbete.

I föl gjorde företagarföreningen i Västerbotten en framställning till regeringen om detta. Regeringen prövade framställningen, som gick ut på ungefär samma sak som denna motion, men lämnade den utan bifall. Det pågår dock efter vad jag vet fortfarande överläggningar mellan Industriförbundet och länsstyrelsen i Västerbotten. Utskottet säger att vi avvaktar dessa förhandlingar innan vi tar slutlig ställning. Det innebär att jag yrkar avslag även på reservationen 4.

Krav på höjning av intressentbidraget vid IKS-verksamhet avsågs av fjolårets riksdag med hänvisning till att sysselsättningsutredningen skall utvärdera även den verksamheten. Jag yrkar därför även avslag på reservationerna 5 och 6.

Jag vill sluta med att säga att både vpk och centerpartiet är välkomna åter till hösten. Då är vi beredda att ta en stor debatt om regionalpolitiken.

I dag yrkar jag alltså bifall till utskottets förslag på alla punkter utom punkten 3, där jag yrkar bifall till reservationen 2.

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! Frågan om industriellt hemarbete kommer herr Rämgård att ta upp i sitt anförande, varför jag förbigår denna fråga.

Herr Nilsson i Östersund uttryckte sin tacksamhet för att penningramarna för regionalpolitiken har ökats till den storlek som centern föreslog 1972. Jag vill påminna om det motstånd som socialdemokraterna då gjorde emot den bedömning som visat sig vara riktig. Över huvud taget har socialdemokraterna varit på ständigt reträtt i regionalpolitiken i 25 år. Undan för undan har centern flyttat fram sina positioner. Vi är glada för att socialdemokraterna har retirerat. Deras regionalpolitik har varit och är tyvärr ännu felaktig, eftersom den tyvärr är inriktad på fortsatt koncentration.

I vår partimotion yrkar vi på tilläggsdirektiv till sysselsättningsutredningen. Men övriga partier vill inte gå med på en mera decentralistisk inriktning genom att biträda förslagen i vår partimotion. Jag tolkar det så att man inte anser att några nya idéer är angelägna. Vi menar att våra gamla idéer innebär att regionalpolitiken på ett helt annat sätt än nu kunde bli ett progressivt inslag för att skapa regional balans i vårt samhälle.

Herr Nilsson i Östersund säger också att vi inte vill ta del av remissyttrandena över länsplanering 1974. Vi har tagit del av dem. Vi konstaterar att regeringen drar felaktiga slutsatser.

Herr Nilsson i Östersund har inte på något sätt kommenterat att regeringens slutsatser i länsplanering 1974 – SOU 1975:91 – står i motsatsställning till de slutsatser som sysselsättningsutredningen har kommit fram till.

Herr talman! I vad gäller sysselsättningsstödet betyder den negativa inställningen från socialdemokraternas sida att man successivt försämrar effekten av ett av de mest verksamma regionalpolitiska medlen och att man i varje fall försenar genomförandet av denna reform ett à två år.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara på en punkt ta upp debatt med herr Nilsson i Östersund, nämligen det avsnitt där socialdemokraterna har en reservation och vi majoritetsskrivning. Det gäller sysselsättningsstödet.

Herr Nilsson sade att den proposition som väntas till hösten är en motivering för att riksdagen nu inte skall ta ställning till en ändring när det gäller beloppen och formerna för sysselsättningsstöd. Beträffande beloppen har jag tolkat det så att det inte kommer någon proposition i höst. Därför är det enligt min mening värdefullt att riksdagen nu tar ställning och beslutar om en förbättring.

Herr Nilssons jämförelsesiffror är visserligen korrekta i sak, men effekten av höjningen blir tyvärr inte den som herr Nilsson antydde därför att om vi jämför penningvärdet vid den tidpunkt då de nuvarande sysselsättningsstödsbeloppen beslutades och nu, kommer vi att finna att penningvärdeförsämringen är så kraftig att behovet ligger närmare det belopp som vi föreslår.

Avslutningsvis sade herr Nilsson att han inte förnekade att sysselsättningsstöd är ett effektivt regionalpolitiskt medel. Jag tackar för det beskedet. Det ligger precis i linje med vad sysselsättningsutredningen har sagt i sitt delbetänkande. Jag fattar det så att det finns en önskan även hos herr Nilsson i Östersund att arbeta i den riktning som vi har föreslagit i vår motion. Och när den andan finns i botten, beklagar jag dubbelt att vi inte fick gehör för vårt förslag. Jag tror att det hade varit lyckligt för den fortsatta regionalpolitiken.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Här debatterar mittenpartierna och socialdemokraterna med varandra om sysselsättningsstödet storlek. De är överens om det som vi från vpk menar vara felaktigt, nämligen att sysselsättningsstödet, som herr Nilsson i Östersund säger, är en bra form för regionalpolitiskt stöd. Hur kan det vara en bra form för regionalpolitiskt stöd?

Antingen kan det logiskt sett förhålla sig på det viset att de investeringar som skulle komma till stånd hade gjort det ändå i ett konkret fall, och därför hade ju sysselsättningsstödet inte behövts. Då hade det varit bättre att använda pengarna på annat sätt.

Det andra alternativet är att stödet behövs i det konkreta fallet för att företaget i fråga skall klara den investering och de nyanställningar som det gäller. Då måste man ställa sig den något kritiska frågan: Om detta sysselsättningsstöd var nödvändigt för att sysselsättningen skulle bli lönsam, vad är det då egentligen för egenartad verksamhet som bedrivs av detta företag, som klarar sig så dåligt att det inte kan betala de arbetande ordentligt? Därmed återkommer man till samma fråga: Skulle man egentligen inte ha satsat pengarna på något annat företag som var livskraftigare, som hade bättre relation mellan kostnader och intäkter.

Oavsett detta kan man tänka sig den varianten – likgiltigt om stödet i det enskilda fallet var nödvändigt eller ej för att företaget skulle klara

Torsdagen den
8 april 1976

*Regional utveck-
ling*

av prestationen att sysselsätta fler – att företaget låter fresta sig att utnyttja stödet och därigenom råkar lura sig självt så att säga, så att det gör sin verksamhet mer arbetsintensiv än vad som annars skulle ha varit fallet. Om företagaren begår den omdömeslösheten har stödet lurat honom att göra en felaktig planering som kan hämna sig i högsta grad i framtiden.

Slutligen kommer jag fram till följande fråga till herr Nilsson i Östersund: Kan man verkligen – sett i ett vidare perspektiv – försvara den här typen av stöd och subventioner till företag? Denna enorma djungel av stödformer och subventionsformer har svällt ut till kolossala summor, även om det vi nu talar om är en mycket obetydlig bit i det hela. Från fördelningspolitisk synpunkt måste en utveckling som ständigt bakar på stöden och subventionerna åt de privata bolagen vara socialt förkastlig i det långa loppet.

Herr NILSSON i Östersund (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är sannolikt riktigt att frågan om sysselsättningsstödet inte kommer att behandlas i vår. Det hela skall utvärderas av sysselsättningsutredningen. Vad vi däremot förväntar skall komma upp är ett förslag om bättre möjligheter till styrning av industriinvesteringarna. Det kan komma att ställa alla de andra medlen i en annan dager.

Sedan är det fel att försöka ge intryck av att sysselsättningsstödet inte har förbättrats under åren. Det infördes 1970 på försök, och det begränsades till industriell verksamhet. Då utgick under en treårsperiod 12 500 kr. i sysselsättningsstöd. Fr. o. m. den 1 juli 1974 höjdes sysselsättningsstödet till, under en treårsperiod, 7 000 plus 7 000 plus 3 500 kr., alltså 17 500 kr. Samtidigt utökade man kretsen av mottagare som kunde få sysselsättningsstöd till att omfatta, förutom industriell verksamhet, även industriliknande verksamhet, industriserviceverksamhet, vissa slag av parihandel och uppdragsverksamhet samt i vissa fall turistnäring.

Därtill kommer – det kanske bör in i bilden – det introduktionsstöd som utgår i samband med anställning av ny och oskolad arbetskraft. Man kan också inräkna att riksdagen temporärt sänkte arbetsgivaravgiften i inre stödområdet. – Det har alltså vid sidan av sysselsättningsstödet getts subventioner till arbetskraftsökningar på det här sättet.

Sedan säger herr Nilsson i Tvärålund att socialdemokraterna har varit på reträtt när det gäller regionalpolitiken under 25 års tid. Jag tycker att herr Nilsson i Tvärålund ändå skulle åka ut med öppna ögon och titta hur det ser ut i inre och allmänna stödområdet. Förhållandena där visar sannerligen inte på någon reträtt i fråga om regionalpolitiken från regeringens sida, utan vi har byggt upp blomstrande bygder på grund av insatser av det här slaget.

Jag måste säga att den presentation som herr Nilsson i Tvärålund gjorde av motionen var ungefär lika dimmig som de bilder som han försökte åskådliggöra sitt anförande med på TV-skärmen.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Östersund räknade upp en rad förbättringar av sysselsättningsstödet. Jag känner till dem, och jag är helt överens med herr Nilsson i Östersund om att de har varit riktiga. Men de har ju genomförts precis med den motivering som jag nu använder för ett yrkande om bifall till utskottsmajoritetens yrkande att man skall kanalisera över mer lokaliseringsspengar till den stödform som sysselsättningsstödet utgör.

Vad jag sade i mitt tidigare inlägg var att de nuvarande siffrorna, som herr Nilsson i Östersund redovisade i sitt huvudinlägg, fastställdes för några år sedan. Om vi utgår från den förändring som skett på löneområdet, som är det mest jämförbara i detta sammanhang, finner vi att denna förändring är så pass stor att den och penningvärdeförsämringen i stort sett motsvarar de årsbelopp som vi anger i majoritetskrivningen. Vi vill sedan bygga ut stödet under en femårsperiod, och det tror jag är en riktig väg.

Jag säger detta bl. a. med anledning av att herr Nilsson i Östersund inledningsvis talade om att sysselsättningsstödet kostar pengar. Ja, visst gör det det. Ingen vet exakt hur mycket. Herr Nilsson i Östersund angav att det skulle röra sig om något tiotal miljoner, och jag förnekar inte att det kan vara riktigt. Men här är det fråga om hur man bäst kan använda pengarna inom den ram för stödåtgärder som finns. Alla är ju överens om att det är värdefullt att departementschefen höjt ramen med 1,5 miljarder, och vi bedömer det som riktigt att då öka sysselsättningsstödet.

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Östersund gav en alldeles utomordentlig motivering för vår reservation med krav på en höjning av sysselsättningsstödet. Han pekade på de höjningar som skett från 1970 till 1973, en period på tre år. Nu har ytterligare en period på tre år gått, och inflationen har urholkat penningvärdet. Det behövs enbart av den anledningen en höjning.

Jag har, herr Nilsson i Östersund, åkt ut på fältet med öppna ögon och sett vilken betydelse regionalpolitiken haft. Jag vill bara påminna om hur motvilligt socialdemokraterna från år till år har gått med på vissa förbättringar, dock med den inriktningen att de stora orterna skall utvecklas på de mindres bekostnad. Otvivelaktigt är det så att det största stödet inom stodområdet har gått till de orter som har haft de bästa arbetsmarknaderna. Vi menar att den inriktningen måste förändras så att de orter där behovet är mest påtagligt får det största stödet.

I vad gäller herr Svenssons i Malmö diskussion om sysselsättningsstödet tycker jag inte att han lyckades finna den egentliga motiveringen till att det tillkommit, nämligen att förbättra möjligheten för företag som kommer till bygder där det inte finns yrkesvan arbetskraft att få en bättre konkurrenssituation. När företagen etablerar sig där skall de inte under

den tid när personalen skolas in i arbetet förlora i konkurrenskraft. Därmed ökas möjligheterna till sysselsättning och trygghet i just de områdena.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Nu pläderar herr Nilsson i Tvärålund efter samma linje som herr Nilsson i Östersund till förmån för sysselsättningsstödet, och då reser sig återigen två frågor, däribland en som han själv ställt tidigare och som har relation till vad som nu har sagts.

Den första frågan är: Hur kan man veta att sysselsättningsstödet har haft den effekt som man påstår att det har haft? Det kan man ju inte se med mindre man går in i bokföringen för varje enskilt företag som har åtnjutit sådant stöd och dessutom försöker värdera vilket slags företag det är fråga om och vilken verksamhet det sysslar med. Begagnar de sig bara av stödformer och subventioner för att suga ut pengar från staten, skattebetalarna och de arbetande? Så länge vi inte får svar på den frågan kan vi inte säga någonting om huruvida sysselsättningsstödet haft den påstådda effekten och huruvida den ursprungliga målsättningen vid stödets införande verkligen har realiserats.

Sedan har herr Nilsson i Tvärålund effektivt – och där kommer min andra fråga in – redan i sitt inledningsanförande slagit undan argumentationen för att den nuvarande regionalpolitiken med hela dess djungel av olika former av stöd åt bolagen verkligen har haft en sådan positiv effekt som han i romantiska ordalag nyss målade upp.

Som både han själv visade och som jag – med andra data än dem han har – också visade är det faktiskt så att relationerna mellan skogslänen och övriga delar av riket när det gäller den allmänna sysselsättnings-situationen har försämrats och att den regionala obalansen därigenom har ökat – ett påstående som herr Nilsson i Tvärålund själv gör sig till tolk för i sin inledning. Hur kan han då säga att de stödformer som har tillkommit har varit effektiva eller att de är bra och att det är dem vi skall ha?

Herr NILSSON i Östersund (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste säga till herr Nilsson i Tvärålund att man nog är ganska främmande för vad som har skett i riksdagen för att kunna stiga upp här och säga att centerpartiets regionalpolitik har vunnit framgångar under en 25-årsperiod. Vad som har skett i realiteten är ju att riksdagen år efter år, år efter år, med bred majoritet har avslagit centerpartiets partimotioner i denna fråga. Om herr Nilsson i Tvärålund inkasserar detta som en seger, önskar jag honom sannerligen fortsatta segrar på detta område även i framtiden!

I vad sedan gäller sysselsättningsstödet vill jag påpeka att det bara har gått knappt två år – icke en treårsperiod – sedan vi senast höjde sysselsättningsstödet, varför man bör kunna ge sig till tåls en tid till. Vidare förs det en mycket intressant diskussion i sysselsättningsutred-

ningens betänkande, där det sägs att det kan vara riktigt att stödja sysselsättningen och att det också kan tänkas att detta bör ske på det sättet att en del av investeringsstödet omvandlas till ett direkt stöd för sysselsättningen i företagen.

Detta är ett intressant inslag i den här debatten, och jag tror att det också är ett skäl till att vi i dag inte tar ställning till *en* stödform utan avvaktar tills vi får ett ordentligt material, med vilket vi som grund kan väga olika stödformer mot varandra och säga att vi får ut det bästa resultatet om vi väljer den eller den stödformen. Det materialet är inte tillgängligt i dag, men det kommer inom några få veckor. Vi får också ett material från sysselsättningsutredningen litet längre fram. Vi bör kunna avvakta också det materialet innan vi tar ställning i de här frågorna.

Herr andre vice talmannen anmälde att herr Nilsson i Tvärålund anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr NORDGREN (m):

Herr talman! Utskottets värderade ordförande herr Eriksson i Arvika och likaså herr Nilsson i Östersund har klart och tydligt förklarat varför utskottets majoritet inte ansett det lämpligt att dra upp en stor regionalpolitisk debatt här i dag. Jag kan därför fatta mig ganska kort.

I maj kommer som sagt regeringen att enligt uppgift lägga fram en proposition om sysselsättningspolitiken och regionalpolitiken. Den propositionen skall grunda sig på ett mycket omfattande utredningsarbete: länsplanering 1974, långtidsutredningen och sysselsättningsutredningens första etapp samt en omfattande utvärdering av expertgruppen ERU. Ett omfattande remissförfarande har förekommit. Allt detta kommer sannolikt att i viss utsträckning presenteras i den aviserade propositionen.

Mot den bakgrunden anser vi i moderata samlingspartiet att det inte finns någon anledning att i dag ta upp en regionalpolitisk debatt. Utskottets samtliga partier, med undantag av centerpartiet, har kommit överens om att avvakta med detta tills propositionen framläggs, eftersom det måste vara meningslöst att nu, några veckor innan vi får regeringens förslag i ärendet, föra en regionalpolitisk debatt. Riksdagen är dessutom f. n. mycket hårt arbetstyngd.

En meningsfull debatt kan det bli först när vi utskottsbehandlat propositionen och därtill hörande motioner, både avlämnade och icke avlämnade.

Vi moderater stöder alltså ställningstagandet i utskottet att den vidare debatten skall få anstå tills propositionen lagts och behandlats. Endast anslagsyrkandena i budgetpropositionen och därmed sammanhängande motioner anser vi skall behandlas nu.

Bland de motionerna finns en folkpartimotion, 1845, angående ändring av sysselsättningsstödet. Eftersom moderata samlingspartiet har en partimotion som ligger i linje med de önskemål som framförts i folkpartimotionen och eftersom sysselsättningsutredningen är inne på samma

tanke om en mer direkt koppling mellan det regionalpolitiska stödet och den faktiska ökningen av sysselsättningen, är vi beredda att biträda det förslaget.

Vi moderater brukar inte, med tanke på den ekonomiska situationen, föreslå ytterligare anslagsäskanden utan att noga ha övervägt detta. Men vi anser oss kunna vara med om det här förslaget med hänsyn till vad utskottet säger i sammanhanget och eftersom det inte är fråga om några direkta utökningar av anslaget. Utskottet skriver:

”De smärre jämkningar inom den totala beslutsramen som kan erfordras på grund av ovan gjorda ställningstagande bör regeringen vid behov kunna göra på egen hand. Några konsekvenser för anslaget nästa budgetår medför inte utskottets förslag. Utskottet godtar för sin del anslagsberäkningen i propositionen och har utöver det ovan sagda inte något att erinra mot vad departementschefen anför och yrkar under förevarande anslagspunkter.”

Med det, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på de till betänkandet fogade reservationerna.

Där skulle jag kanske kunnat stanna, men jag vill säga några få ord till herr Nilsson i Tvärålund.

Jag förstår att herr Nilsson är angelägen att återigen presentera centerns förslag till regionalpolitik. Men jag förstår inte hur han kan göra gällande att moderata samlingspartiet inte har några idéer eller förslag i vad gäller regionalpolitiken. Det är ett orättvist påstående.

Herr Nilsson vet mycket väl att vi till årets riksdag har lagt fram en partimotion och flera enskilda motioner i regionalpolitiska frågor – jag har partimotionen i min hand här. Jag är ganska övertygad om att herr Nilsson också vet att vi har ett regionalpolitiskt program.

Det är alltså inte brist på vare sig idéer, förslag eller motioner som gör att vi inte vill ha en regionalpolitisk debatt här i kammaren i dag, utan vi anser bara att regionalpolitiken inte skall diskuteras vid två tillfällen, och det tror jag att såväl herr talmannen som kammarens ledamöter håller oss räkning för.

Däremot är vi beredda att när som helst – i valrörelsen eller i andra sammanhang – påminna om vad vi har sagt i vårt regionalpolitiska program. Herr Nilsson kan också lätt se vad vi har skrivit i våra motioner. Det är ingen brist på idéer eller förslag från vår sida.

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag välkomnar naturligtvis nya idéer och förslag från moderaterna liksom från andra partier under förutsättning att de går i en riktning som medför bättre regional balans.

Hittills har moderaterna i vad gäller riktlinjer, principer och målsättningar anslutit sig till regeringens politik. Men i vissa fall – liksom i dag – har folkpartister och moderater och centerpartister kunnat enas om enskilda åtgärder, och jag hoppas att vi skall få framgång för framtiden därvidlag.

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Mycket kort några ord om moderata samlingspartiets uppfattning i vad gäller inriktningen av regionapolitiken. Denna skall enligt vår mening syfta till att ge människorna i alla delar av landet sysselsättning och del av den materiella, sociala och kulturella välfärden. Den målsättningen har vi haft en lång följd av år.

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! Då är det ju anmärkningsvärt att moderaterna anslutit sig till regeringens propositionsförslag att Stockholms län skall tillåtas att öka med upp till 200 000 människor fram till 1980.

Herr RÄMGÅRD (c):

Herr talman! I inrikesutskottets betänkande i anledning av propositionen om regional utveckling finns ett avsnitt med rubriken Särskilda stödåtgärder i glesbygder.

Regeringen har för denna verksamhet anvisat ett reservationsanslag av 29 100 000 kr. Glesbygdstödet till hemarbete administreras av företagarföreningarna. Utskottet hänvisar till att i enlighet med industriverkets förslag beräknas i propositionen 1,5 milj. kr. sänkt belopp för ändamålet. Vissa delar av hemarbetet berörs också i de förslag som lagts fram av organisationskommittén för skyddat arbete, OSA.

I motionen 656 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl. tas frågan om industriellt hemarbete upp. Motionärerna pekar på möjligheterna att mera systematiskt göra försök att lägga ut tillverkning av hemindustriellt slag i glesbygder och säger att detta arbete bör kunna utvecklas.

Industriellt hemarbete är sedan lång tid en välkänd form för framställning av vissa halvfabrikat och vissa färdigvaror. Det bör kunna systematiseras och utvidgas under förutsättning

att verksamheten baseras på välutbildad arbetskraft som har möjligheter att svara för en fullgod arbetsprestation,

att arbetskraften i omedelbar eller nära anslutning till sina bostäder har tillgång till lämpliga lokaler som med måttliga investeringar kan beredas till lämpliga arbetsplatser,

att verksamheten inriktas på för ändamålet lämpliga produkter,

att beställande företag inte belastas av direkta merkostnader, administrativt hemarbete eller ökat risktagande till följd av tillverkningens speciella organisation, vilket i sin tur förutsätter

att en effektiv "mellanhand" kan organiseras – ett organ som gentemot berörda företag tar ansvar för det hemindustriella arbetets uppläggning och genomförande.

Detta är några av grunderna för uppläggningsen. Enligt Industriförbundets bedömning föreligger goda möjligheter att i enlighet med de riktlinjer som här angivits systematisera och utvidga hemindustriellt arbete som produktionsform. Företagarföreningen i Västerbottens län har tillsammans med Industriförbundet gjort undersökningar som tyder på

att förutsättningarna är goda i det här avseendet.

Utskottets majoritet vill inte nu gå med på att genomföra en försöksverksamhet för hemindustriellt arbete utan hänvisar till att kontakter redan tagits genom regeringens kansli. Samtidigt vill man avvakta remissbehandlingen av OSA:s betänkande.

Vi reseranter från centern och folkpartiet menar att denna verksamhet kan komma att få stor betydelse för sysselsättning och service på de orter som i dag har svårlösta problem i det avseendet. Därför är det angeläget att få i gång en försöksverksamhet så snabbt som möjligt.

Jag har svårt att förstå varför socialdemokraterna och moderaterna skall bromsa en sådan verksamhet. Är ni inte intresserade av sysselsättning på mindre orter?

Företagarföreningen i Västerbottens län gjorde ju förra året framställning till regeringen om att få starta en sådan här verksamhet, men regeringen lämnade ansökan utan bifall.

Nu bör riksdagen uttala sin positiva syn på detta till gagn för människorna i våra glesbygdsområden. I reservationen 5 har centern och folkpartiet föreslagit en uppräknig av anslaget till den s. k. IKS-verksamheten (intensifierad kommunal sysselsättning) med 2 milj. kr., detta för att i någon mån täcka den kostnadsfördyring som inträtt sedan försöksverksamheten infördes 1970. Från början var det fem kommuner som bedrev IKS, men flera kommuner från det inre stödområdet har kommit till undan för undan. I dag bedriver tolv kommuner IKS-verksamhet, och ytterligare några kommuner vill starta sådan verksamhet.

Från starten och under de första budgetåren utgick ett anslag på 1 milj. kr. i bidrag till kommun som bedrev IKS. Antalet kommuner har ökat, som jag sade. Samtidigt som vi har haft en betydande kostnadsökning från 1970 har anslaget till IKS-verksamheten urholkats betydligt, eftersom totalramen för verksamheten fortfarande är densamma. Tolv kommuner skall nu dela på 9 milj. kr. Lönekostnader, sociala avgifter, administration m. m. gör att man i dag reducerar antalet dagsverken med närmare 40 %, samtidigt som man i orter där denna verksamhet bedrivs inte har fått någon förbättrad sysselsättningsituation för grupper som i huvudsak omfattas av IKS-verksamhet, dvs. äldre ortsbunden arbetskraft och kvinnor.

Det är högst anmärkningsvärt att socialdemokraterna och moderaterna inte vill kompensera denna kostnadsutveckling, och det hjälper inte att utskottets majoritet hänvisar till sysselsättningsutredningen, som skall se över detta och framlägga förslag om tänkbar annan inriktning av IKS-verksamheten. Sysselsättningsutredningen har konstaterat att man finner denna verksamhet värdefull och meningsfull, och utredningen menar att eventuella brister kan avhjälpas under pågående verksamhet. Detta tyder på att även sysselsättningsutredningen menar att IKS-verksamheten bör fortsätta. Skall man då undergräva verksamhetens förutsättningar genom att inte ge samma ekonomiska förutsättningar som tidigare? På det sättet kan man få en negativ utveckling av verksamheten,

man kan få svårt att få fram objekt och det kan framför allt bli svårt att kunna färdigställa arbetena.

Jag kan bäst belysa detta genom att ange hur intäkterna fördelar sig på statsbidrag kontra bidrag från kommunen, föreningar och enskilda.

Totalanslaget för varje objekt under redovisningsperioden, budgetåret 1973/74, uppgick för den kommun som jag kommer ifrån till 988 000 kr. Budgetåret 1975/76 var anslaget 828 500 kr., alltså en minskning med mer än 150 000 kr. Samtidigt steg bidraget från kommun, föreningar och enskilda från 588 000 kr. till 741 000 kr. Här friställs alltså kapital från kommun, föreningar och enskilda på betydligt ökade belopp, samtidigt som statsbidraget minskade.

Jag kan ännu en gång konstatera att socialdemokraterna och moderaterna i utskottet försvårar sysselsättningen i våra glesbygder.

Regeringen har här i landet fört en regionalpolitik som har ryckt undan förutsättningarna för sysselsättning på många orter och i många samhällen under 1960-talet. När det sedan gick upp för regeringen att man måste göra någonting för dessa bygder och för servicen till de människor som blivit kvar, så tillsattes glesbygdsutredningen – efter påstötningar från bl. a. centern. Denna glesbygdsutredning kom bl. a. fram till att man skulle satsa på den verksamhet som jag tidigare talat om, IKS. Nu, när man efter några år börjar få ett positivt utslag av verksamheten, drar man undan hela grunden för densamma med hänvisning till ytterligare utredningar. Men människorna i dessa bygder kan ju inte bara leva på utredningar!

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 4, 5 och 6. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr JONSSON i Mora (fp):

Herr talman! Jag skall be att få säga några ord om reservationerna 4, 5 och 6, som centerpartiets och folkpartiets ledamöter i inrikesutskottet har fogat till det betänkande som vi nu behandlar.

Betänkandet gäller den regionala utvecklingen. Som utskottets ordförande, herr Eriksson i Arvika, redan påpekat avser vi från folkpartiets sida att i den stora frågan framlägga våra motioner när propositionen om den långsiktiga regionalpolitiken, grundad på länsplanering 1974, föreligger.

Reservationerna 4, 5 och 6 behandlar kanske marginella frågor i det stora sammanhanget, men de är inte desto mindre intressanta och berör problem som är mycket aktuella i glesbygderna.

De vanliga regionalpolitiska insatserna såsom bidrag, lån, sysselsättningsstöd, transportstöd osv. är mycket viktiga saker och har haft mycket goda effekter i de områden där de satts in. De har fortlöpande en mycket stor betydelse för de områden inom vårt land där de nu får göra sin verkan. Jag har i min egen region gjort många iakttagelser av hur betydelsefulla dessa insatser varit.

Men de når tyvärr inte ut till alla bygder. Vi har de utpräglade gles-

bygderna med undersysselsättning och en bofast befolkning som av skilda skäl vill och måste bo kvar; människorna där kan inte söka sig till andra arbetsplatser utan är lokalt bundna. Det är lika angeläget att också försöka bereda dem sysselsättning och arbete i någon form. För många har hemarbete, hantverk, osv. blivit den enda möjligheten.

Det finns många bra exempel på att man har lyckats i detta avseende. Jag kan från min egen bygd nämna tillverkningen av Morahästar, som blivit en stor artikel och blivit känd inte bara i vårt land utan i många främmande länder. Det ger hemarbete åt många personer.

Man kan nämna många andra exempel på hemarbete, hemslöjd i olika former, tillverkning av turistsouvenirer osv. Det är ett uttryck för viljan att skapa sysselsättning i någon form i bygder som har en stark undersysselsättning och där det är svårt att få arbete.

Men det finns säkerligen goda möjligheter att ytterligare vidga sektorn hemarbete, och då i mera hemindustriell inriktning. Men för att åstadkomma varaktighet krävs en uppföljning i form av marknadsföring, produktutveckling, samordning, osv., så att man kan föra ut dessa varor i större mängd på försäljningsmarknaderna. Då skapas en mer varaktig sysselsättning. En utvidgning av hemarbetet i sådana glesbygder som behöver ytterligare arbetstillfällen är därför högst önskvärd.

Som sägs i motionen 656 av herr Nilsson i Tvärälund m. fl. bör det föreligga goda möjligheter att genom en systematisering vidga det hemindustriella arbetet, så att man får in det i en mera utbyggd produktionsform. Jag tror att man genom försöksverksamhet kan finna vägar för att förverkliga en sådan målsättning. Det är därför angeläget att medel ställs till förfogande för sådan försöksverksamhet, så att erfarenheter kan vinnas för vidgad verksamhet av detta slag.

Inom folkpartiet anser vi det angeläget att stödja detta. En ökad sysselsättning i glesbygden kan ge underlag för bättre service och bidra till att hålla bygder levande. Därför har vi anslutit oss till vad som framföres i motionen 656 och reservationen 4, som följer upp motionsyrkandet. Likaså ansluter vi oss till kravet i reservationen 6 om höjning av anslaget för särskilda stödåtgärder.

Reservationen 5 berör särskilt de kommunala sysselsättningsinsatserna genom den s. k. IKS-verksamheten, och herr Rämngård talade nyss utförligt om den. Vad vi har kunnat se av denna verksamhet har visat oss att den på många håll har varit betydelsefull för att ge sysselsättningstillfällen åt den lokalt bundna arbetskraften i det inre stödområdet. Genom denna verksamhet har olika åtgärder kunnat vidtas som annars inte hade varit möjliga.

Allt fler kommuner har kommit att omfattas av IKS-verksamheten – allt fler har begärt att få del av den. Det är då litet underligt att anslaget för denna verksamhet har legat på samma nivå under flera år, trots att kostnaderna har stigit både för material och för löner. Vi ser det från folkpartiets sida som angeläget att anslaget räknas upp för att antalet dagsverken skall kunna öka i stället för att de, som herr Rämngård påpekat,

nu har minskat.

Detta krav tas upp i motionen 863 av herr Rämgård m. fl. Där har begärts en uppräknig av anslaget för detta ändamål med 2 milj. kr. Vi har från folkpartiets sida kommit fram till att så starka skäl talar för denna uppräknig att vi har velat instämma i motionsyrkandet och i den reservation som följer upp detta krav.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till reservationerna 4, 5 och 6.

Herr NILSSON i Östersund (s) kort genmäle:

Herr talman! Några ord om glesbygdsverksamheten, speciellt i anledning av herr Rämgårds anförande.

Det är en mycket bra verksamhet, och styrkan i den tror jag ligger i att pengarna inte har bundits till speciella ändamål utan kan användas över hela fältet på praktiskt taget vilka vettiga projekt som helst. Verksamheten får också ses som i första hand ett försök att skaffa jobb för äldre och ortsbunden arbetskraft. Jag tror inte att det kan bli något stort inslag i svensk näringspolitik – där får vi sätta in lokaliseringstödet om vi vill ha de effekterna.

Utskottet har avstyrkt motionen om en speciell verksamhet finansierad med glesbygdstöd. Regeringen har nämligen 1975 behandlat en skrivelse med ungefär samma innebörd som den som föreslås i motionen. När man sedan i utskottet krävde att vi i år skulle ge regeringen till känna vad som framförts i centerpartimotionen, tyckte vi att det väl ändå var kaka på kaka. Om regeringen avslagit denna framställning, skulle utskottet komma tillbaka nästan omedelbart och ge regeringen till känna ungefär samma saker som tidigare hade framförts i skrivelsen.

Jag har för mig att de borgerliga partierna var med oss när vi framförde – och när riksdagen biföll – kravet på att sysselsättningsutredningen skulle utvärdera IKS-verksamheten. Nu säger sysselsättningsutredningen i sitt första delbetänkande att visserligen tycker man att den här verksamheten är bra, men det finns vissa brister och oklarheter i uppläggning och organisation, och därför vill man fortsätta med att penetrera denna verksamhet. Då tycker vi att det ändå är vettigt att man avvaktar denna utvärdering, för vi vill väl alla ha en så bra verksamhet på detta område som möjligt. Det är motiveringen till att vi har yrkat avslag på motionen.

Herr RÄMGÅRD (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Östersund påpekar att verksamheten är angelägen och att den bör fortsätta, vilket jag tacksamt konstaterar. Samtidigt menar herr Nilsson att de kommuner som har fått denna verksamhet inte skall ges samma möjligheter i fråga om det antal dagsverken som de har haft under tidigare år. Man undergräver ju förutsättningarna för att den äldre arbetskraften – som mycket riktigt herr Nilsson påpekar – skall kunna få sysselsättning genom denna verksamhet.

Jag kan bara konstatera från min kommun att fyra av tio män mellan

50 och 65 år inte arbetar på heltid, enligt länsplaneringen. Då finns det ju ett stort behov av den här verksamheten. Eftersom den bedrivs i tolv kommuner i dag och man har byggt upp en administration kring verksamheten, är det också en förutsättning att den också tillförs kapital och att den inte undergrävs på grund av kostnadsutveckling osv. Som jag påpekade tidigare friställer man här dessutom ett privat kapital, som numera uppgår till nästan samma belopp som statsbidraget.

För att få industriellt hemarbete utvecklat hade Västernorrlands läns företagareförening och Industriförbundet gjort en utredning och en utvärdering av förutsättningarna, som låg till grund för framställningen. När man begär att regeringen skall ta upp denna fråga, avslår regeringen framställningen och skickar handlingarna i ärendet till OSA-utredningen. Man har inga garantier alls för att den utredningen tar upp detta; det ligger inte inom dess verksamhetsområde enligt utredningens direktiv.

Jag frågar herr Nilsson: Vilken garanti har herr Nilsson för att utredningen tar upp detta problem? Kan jag få ett svar på den frågan?

Herr NILSSON i Östersund (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Rämngård framställde IKS-verksamheten så att den skulle vara fullkomligt urholkad i fråga om statsbidrag. Jag vill svara med att säga att det är två kommuner i Jämtlands län och ett flertal kommuner i andra län som har ansökningar inne hos departementet och ingenting högre önskar än att de får omfattas av denna IKS-verksamhet under nuvarande statsbidragsbestämmelser. Verkligheten jävar det inlägg som herr Rämngård gjorde nyss. Detta är en eftertraktad verksamhet. Kommunerna tycker att statsbidragen är bra och att det går bra att bedriva verksamheten under nuvarande förhållanden.

Herr RÄMGÅRD (c) kort genmäle:

Herr talman! Om antalet kommuner blir fler och fler, herr Nilsson i Östersund, men man har kvar samma totalram för statsanslaget, måste det ju bli mindre anslag till varje kommun. Är det så svårt att förstå? Därmed urholkar man ju också förutsättningarna att få så mycket dagsverken per kommun som tidigare. I den kommun som jag kommer ifrån kan man visa att antalet dagsverken har sjunkit med 40 % i förhållande till tidigare år, på grund av att man har fått mindre statsanslag.

Herr andre vice talmannen anmälde att herr Nilsson i Östersund anhöllit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Fröken ELIASSON (c):

Herr talman! Under senare år har det skett en glädjande tillnyktring i debatten om hur vi skall planera våra län och kommuner för framtiden. Det ensidiga tillväxttänkandet har alltmer trängts i bakgrunden för en mer nyanserad diskussion om regionalpolitisk utveckling sedd i ett bre-

dare perspektiv. Det är ett stort framsteg för både debatten och politiken.

Utan överdrift kan man säga att debatten tidigare var präglad av ett ganska ensidigt ekonomiskt synsätt. Stort intresse ägnades tätortsexpansion som en drivkraft för den ekonomiska utvecklingen i stort. Att nu människors rätt till arbete, social välfärd, gemenskap och god miljö alltmer tränger i förgrunden för debatten är betydelsefullt. Det innebär att regionalpolitiken bättre kan samordnas med samhällspolitiken i stort. Men viktigare ändå är att det därmed skapas förutsättningar för att regionalpolitiken får en inriktning som gagnar alla delar av landet. Detta är samtidigt en framgång för den linje centern länge har drivit i regionalpolitiken.

Framför allt kan man märka förändringarna i debatten ute i länen och kommunerna. Många av de tidigare storstilade expansionsdrömmarna har helt enkelt visat sig inte hålla måttet när de konfronterats med en motspänstig verklighet och människors egna uppfattningar om vad som är utveckling och hur det skall se ut i framtiden i den egna kommunen och det egna länet.

Att reaktionerna blivit starka i de bygder där planerna pekat på utglesning och tillbakagång är inte särskilt märkvärdigt. Men också människor i de expansiva områdena har vägrat att okritiskt och med öppna armar välkomna kraftigt tilltagna expansionsplaner.

Det har varit mycket intressant att som Stockholmsriksdagsman följa de olika faserna i planerna för den regionala utvecklingen i vårt mest utpräglade storstadsområde. Det har varit en gradvis mödosam anpassning från dröm till verklighet, från skrivbordsplaner till människors önskemål. Centern kunde redan tidigt sticka hål på de högtflygande planerna i regionplaneskissen 1966 som var inriktade på en folkmängd på bortåt 2,5 miljoner invånare i Stockholmsregionen år 2000.

Nu tio år senare är framtidsperspektiven avsevärt mer verklighetsanpassade. De planer som nu görs upp för länet och för regionen har i snabb takt närmat sig centerns ståndpunkt – en måttlig tillväxt motsvarande den naturliga befolkningsökningen i länet. Från centerns sida är vi ännu långt ifrån nöjda, men vi är glada över de framsteg som nåtts i den regionala planeringen.

Kort sagt: Politiker av olika partifärg och planerare här i länet har helt enkelt alltmer blivit på det klara med att en sådan verklighetsanpassning, som innebär en måttligare tillväxt, är både nödvändig och önskvärd.

Centern är ingalunda helt isolerad i sin regionalpolitik, som herr Nilsson i Östersund hävdade tidigare i debatten i dag. Tvärtom är det i Stockholms län numera en bred uppslutning kring centerns ståndpunkt att planeringen i huvudsak skall utgå från den naturliga befolkningstillväxten i länet. Det är i stället så att det under senare tid varit den socialdemokratiska regeringen och riksdagsmajoriteten som stått isolerade i Stockholms län.

Ändå var det bara för tre och ett halvt år sedan som riksdagsmajoriteten

slog fast att Stockholms län med den av inrikesutskottet förordade befolkningsramen skulle beräknas för en befolkningstillväxt under 1970-talet om ca 200 000 invånare. I praktiken skulle detta innebära en kraftigare tillväxt än under 1960-talets expansiva år. Planeringsramen angavs till 1 600 000–1 675 000 invånare, varav den högre siffran motsvarar målsättningen om en ökning med 200 000 invånare. Centern däremot höll fast vid sin riksplan och en planeringsnivå för länet på 1 550 000 invånare år 1980.

Regeringen och utskottsmajoriteten föreslår nu att som ny riktning för planeringen av utvecklingen i Stockholms län t. v. skall gälla länsstyrelsens prognoser, eller närmare bestämt 1 557 800 invånare. Detta är en nedbantning med ca 120 000 invånare, dvs. man skär bort tillväxten med 60 % redan efter tre och ett halvt år. Enligt propositionen hänger den kraftiga nedbantningen samman med att i de län, för vilka befolkningsramarna nu justeras, utvecklingen blivit något annorlunda än som förutsågs i propositionen 1972. Det här uttalandet kan jämföras med vad som sägs i propositionen om radio och television i utbildningsväsendet, nämligen att de mål som angavs för storstadsområdenas utveckling 1972 och som innebar att tillväxten borde dämpas har nåtts.

De olika uttalanden som gjorts av regering och riksdagsmajoritet om utvecklingen i Stockholms län, de allmänna ordalagen om dämpad tillväxt och de i planeringsramar uttryckta målsättningarna om fortsatt eller ökad tillväxt har inte stämt överens. Den nedbantning i absoluta tal som regering och utskottsmajoritet nu föreslår är därför hälsosam och klargörande för den fortsatta planeringen i Stockholms län. Jag vill dock understryka att det här rör sig om provisoriska förbättringar i ett från början orealistiskt förslag. Dessa frågor måste mycket snart bedömas i det totala perspektivet av befolkningsutvecklingen i landet under nästa planeringsperiod. För centerns del finns det ingen anledning att nu frångå den ståndpunkt vi intog i fråga om regionalpolitiken redan 1972, och jag yrkar därför bifall till reservationen 1.

Det är betydelsefullt för invånarna i Stockholms län att planeringen framöver kan utgå från mer realistiska förutsättningar än hittills. Som framgår av länsplaneringsarbetet är obalansproblemen svåra i länet. Från centerns sida hävdar vi här i länet och i Stockholms kommun att kraftfulla åtgärder måste sättas in på att åstadkomma balans. Riktpunkten måste vara en decentraliserad region med ekonomisk och social jämlikhet mellan människorna, oavsett var i regionen de är bosatta. Planeringen måste inriktas på att lägga arbetsplatser, bostäder, service och fritidsmiljöer nära varandra. Främst gäller det att få en bättre balans mellan tillgången på arbetsplatser och bostäder i länets alla delar. Vi ser fungerande lokalsamhällen som en förebild för planeringens inriktning och de insatser som måste göras för att komplettera bostads- och arbetsplatsområden så att de blir mer allsidiga.

För det fortsatta planeringsarbetet i länet är det självklart av väsentlig betydelse att riksdag och regering ger så klara besked som möjligt om

förutsättningarna för detta arbete, både om politikens målsättningar och om politikens innehåll.

Jag vill för min del också särskilt peka på att med den tillväxt vi har i den offentliga sektorn får den allt större betydelse för sysselsättningen och därmed som en styrande faktor i den regionala utvecklingen. Stat och kommun har växande uppgifter och ansvar dels som arbetsgivare, dels som samhällsplanerare. Omfattningen av och formerna för den väntade fortsatta utbyggnaden av den statliga verksamheten spelar exempelvis en mycket stor roll för den regionala utvecklingen såväl i Stockholmsområdet som i landet i övrigt. Från centrens sida har vi sedan många år tillbaka med kraft framhållit att en decentralisering av beslutsfattandet måste ske genom att arbetsuppgifter i ökad utsträckning flyttas över från centrala organ till län och kommuner, från statlig byråkrati till folklig självstyrelse. I Stockholms län svarar i dag tjänstesektorn totalt för bortåt 75 % av sysselsättningen. I länets centrala delar, Storstockholm, finns det i dag bortåt 50 000 statstjänstemän. Detta illustrerar de problem vi har att brottas med för att häva den nuvarande kraftiga obalansen på arbetsmarknaden.

Med en fortsatt hög expansionstakt för den statliga verksamheten i Stockholms läns centrala delar blir möjligheterna ytterst begränsade att ge utrymme för annan sysselsättning. Tillväxten inom den statliga förvaltningen måste dämpas i Stockholms kommun. Det är nödvändigt för att slå vakt om boendet och bromsa tillbakagången inom hantverk och industri. Också med hänsyn till de anställda i den statliga förvaltningen är det angeläget att ha en sådan långsiktig planering att man från statens sida inte bäddar för att behov av nya omlokaliseringar kommer att uppstå. Det är angeläget att undvika detta, just genom en långsiktig planering.

De beslut som riksdagen i dag kommer att fatta måste enligt min mening få följderna också för planeringen av utvecklingen inom den statliga verksamheten i Stockholms kommun och län. Även om den statliga verksamheten sysselsättningsmässigt inte spelar en dominerande roll så har den dock en nyckelroll i strävandena att angripa den kraftiga obalansen i Stockholms län.

Herr OSKARSON (m):

Herr talman! Det var närmast herr Rämgårds utfall som kom mig att begära ordet. Låt mig säga att jag vad gäller glesbygdfrågor, glesbygdstöd och IKS-verksamhet vågar betyga för herr Rämgård att moderata samlingspartiet och jag själv verkligen slår vakt om dessa frågor. Jag vill framhålla att vi anser verksamheten när det gäller dessa frågor mycket väsentlig och menar att det finns anledning att slå vakt om den.

Men nu är ju läget det, att sysselsättningsutredningen i sitt betänkande har gjort en första utvärdering av IKS-verksamheten. Remissbehandlingen av utredningen pågår, och då finns det väl anledning att vänta med att ta ställning tills man får detta remissutfall med yttranden från dem som behärskar området, som vet hur verksamheten hittills har ut-

Torsdagen den
8 april 1976

*Regional utveck-
ling*

fallit och kan bedöma vilka förbättringar som finns att göra och som man bör koncentrera sig på. Detta remissutfall skall ju läggas fram i den proposition som kommer om några veckor i samband med frågan om regionalpolitiken, och då är det väl inte så egendomligt att jag anser att vi bör vänta med att ta ställning till inriktningen av denna verksamhet tills vi får detta samlade underlag för vår bedömning.

Förhållandet är alltså detsamma när det gäller denna fråga som när det gäller regionalpolitiken i stort. Vi har sagt att vi inte vill yttra oss förrän vi har underlag för detta. När vi får det skall vi komma med våra förslag, och då skall vi gärna diskutera frågorna.

Jag vill till sist understryka det som herr Nordgren redan har klargjort, nämligen att vi är beredda att gå in i denna debatt när propositionen kommer, och då kommer vi att avge våra förslag. Jag kan betyga för herr Rämgård och centerpartiet att dessa förslag kommer att visa att vi verkligen är angelägna om denna verksamhet.

Herr RÄMGÅRD (c):

Herr talman! Jag har ju tidigare replikerat herr Nilsson i Östersund, och jag skall inte förlänga debatten ytterligare. Jag vill bara säga till herr Oskarson att det inte räcker med intresse från moderaternas sida. Ni måste också visa vad ni reellt vill. Moderaterna har här haft ett utsökt tillfälle att tillstyrka förslaget och därmed ge dessa människor möjlighet till en fortsatt sysselsättning även under det kommande budgetåret.

Sysselsättningsutredningen konstaterar ju att IKS-verksamheten skall fortsätta, men att det är lämpligt att överväga en inriktning av verksamheten mot något ändrade former. Utredningen anser emellertid att ändringarna kan göras inom nuvarande ramar. Utredningen menar därmed att verksamheten skall fortsätta.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Tvärålund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 37 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Tvärålund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 214
Nej - 80
Avstår - 1

Mom. 3

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande utskottets hemställan och därefter i fråga om motiveringen.

H e m s t ä l l a n

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels hemställan i reservationerna nr 2 av herr Fagerlund m. fl. och nr 3 av herr Lorentzon, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 37 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit hemställan i reservationerna nr 2 av herr Fagerlund m. fl. och nr 3 av herr Lorentzon.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 144
Nej - 148
Avstår - 4

Herr Leuchovius (m) anmälde att han avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt nej-knappen.

M o t i v e r i n g e n

Propositioner gavs på godkännande av dels den i reservationen nr 2 av herr Fagerlund m. fl. anförda motiveringen, dels den i reservationen nr 3 av herr Lorentzon anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Svensson i Malmö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren beträffande inrikesutskottets betänkande nr 37 mom. 3 godkänner den i reservationen nr 2 av herr Fagerlund m. fl. anförda motiveringen röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren godkänt den i reservationen nr 3 av herr Lorentzon anförda motiveringen.

Nr 103

Torsdagen den
8 april 1976

*Regional utveck-
ling*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Svensson i Malmö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 138
Nej - 16
Avstår - 142

Mom. 4-8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Rämngård begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 37 mom. 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter har röstat för ja-propositionen. Då herr Rämngård begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 190
Nej - 104
Avstår - 2

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Rämngård begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 37 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill rösta nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Rämngård begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 190
Nej - 104
Avstår - 2

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

Mom. 11 och 12

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 12 Anslag till gymnasiala skolor m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1975/76:22 med anledning av propositionen 1975/76:100 såvitt gäller anslag till gymnasiala skolor m. m. jämte motioner.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast den punkt, vid vilken under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 1 (Bidrag till driften av gymnasieskolor)

Regeringen hade - efter föredragning av fru statsrådet Hjelm-Wallén - i propositionen 1975/76:100 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under punkten D 16 (s. 241-254) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att meddela bestämmelser om statsbidrag till skogsbrukets yrkesutbildning i enlighet med vad som förordats i propositionen 1975/76:100,

2. till Bidrag till driften av gymnasieskolor för budgetåret 1976/77 anvisa ett förslagsanslag av 1 875 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1975/76:365 av herr Henmark m. fl. (fp, c, m, vpk), vari hemställdes att riksdagen beslutade att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts i fråga om lokalisering av gymnasieskola till Simrishamn,

1975/76:385 av herr Ahlmark m. fl. (fp) såvitt gällde hemställan att riksdagen till Bidrag till driften av gymnasieskolor anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 500 000 kr. förhöjt förslagsanslag för tekniska och administrativa stödåtgärder åt handikappade elever (yrkandet 3),

1975/76:588 av herr Johansson i Hållsta m. fl. (c),

Nr 103

Torsdagen den
8 april 1976

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

- 1975/76:590 av herr Nyquist (fp),
1975/76:1424 av fröken Hörlén (fp) och fröken Rogestam (c),
1975/76:1439 av herr Kindbom m. fl. (c),
1975/76:1441 av herrar Larsson i Borrbby (c) och Johansson i Simrishamn (s),
1975/76:1444 av herr Larsson i Staffanstorpe m. fl. (c),
1975/76:1477 av fröken Rogestam (c) och herr Rämgård (c),
1975/76:1483 av fru Skantz m. fl. (s) och
1975/76:1499 av herr Sörenson m. fl. (s).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen bemyndigade regeringen att för budgetåret 1976/77 meddela bestämmelser om statsbidrag till skogsbrukets yrkesutbildning i enlighet med vad som förordats i propositionen 1975/76:100,
2. att riksdagen beträffande verksamheten vid Ingemundskolan skulle avslå motionerna 1975/76:1424 och 1975/76:1483,
3. att riksdagen beträffande statsbidrag utöver vad som föreslagits i propositionen 1975/76:100 till tekniska och administrativa stödåtgärder skulle avslå motionen 1975/76:385 yrkandet 3,
4. att riksdagen beträffande förslagsvis beteckning av anslagspost skulle avslå motionen 1975/76:590,
5. att riksdagen beträffande stödundervisning och samordnad specialundervisning skulle avslå motionen 1975/76:1477,
6. att riksdagen med bifall till propositionen 1975/76:100 och med avslag på motionerna 1975/76:385 yrkandet 3, 1975/76:1424, 1975/76:1477 och 1975/76:1483, motionerna såvitt gällde medelsanvisningen under detta anslag, till Bidrag till driften av gymnasieskolor för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 1 875 000 000 kr.,
7. att riksdagen beträffande fartygsteknisk utbildning skulle avslå motionen 1975/76:1499,
8. att riksdagen beträffande tvåårig trädgårdskurs skulle avslå motionen 1975/76:588,
9. att riksdagen beträffande viss försöksverksamhet med gymnasieskola i Simrishamn skulle avslå motionen 1975/76:365,
10. att riksdagen beträffande vidgad gymnasial utbildningsverksamhet i Osby skulle avslå motionen 1975/76:1444,
11. att riksdagen beträffande utbildning för fiskerinäringen skulle avslå motionen 1975/76:1441,
12. att riksdagen beträffande lokalisering av viss specialkurs skulle avslå motionen 1975/76:1439.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande statsbidrag utöver vad som föreslagits i propositionen 1975/76:100 till tekniska och administrativa stödåtgärder av fröken Hörlén (fp) som ansett att utskottet under 3 och 6 bort hemställa
3. att riksdagen beträffande statsbidrag utöver vad som föreslagits i

propositionen 1975/76:100 till tekniska och administrativa stödåtgärder med bifall till motionen 1975/76:385 yrkandet 3 beslutade anvisa 500 000 kr.,

6. att riksdagen med anledning av propositionen 1975/76:100 och med bifall till motionen 1975/76:385 yrkandet 3 samt med avslag på motionerna 1975/76:1424, 1975/76:1477 och 1975/76:1483, motionerna såvitt gällde medelsanvisningen under detta anslag, till Bidrag till driften av gymnasieskolor för budgetåret 1976/77 anvisade ett förslagsanslag av 1 875 500 000 kr.,

2. beträffande viss försöksverksamhet med gymnasieskola i Simrishamn av fru Lantz (vpk) som ansett att utskottet under 9 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:365 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anfört.

Vid denna punkt hade avgivits särskilt yttrande

1. beträffande vidgad gymnasial utbildningsverksamhet i Osby av herr Larsson i Staffanstorp (c).

Fröken HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Vi behandlade i går här i kammaren anslagsfrågor, som gäller de handikappades integrering i grundskolan. I utbildningsutskottets betänkande 22 behandlas bl. a. motsvarande frågor på gymnasieskolans område.

För tekniska och administrativa stödåtgärder för handikappade i gymnasieskolan har medel stått till förfogande sedan ett tiotal år tillbaka. För kommande budgetår räknar SÖ med att medelsbehovet kommer att öka med 800 000 kr. Detta förhållande får ses mot bakgrunden av att det nuvarande anslaget visat sig otillräckligt, när det gäller att täcka behovet av transporter och personell assistans. Det är tydligt att den ökning av anslaget på 300 000 kr. som utskottet föreslår inte kan vara tillräcklig för att motsvara behovet. Från folkpartiets sida ser vi det som nödvändigt att de handikappade eleverna får möjlighet att fortsätta sin skolgång i gymnasieskolan. Möjligheterna till stödåtgärder måste därför ha tillräcklig omfattning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 1 i utbildningsutskottets betänkande 22.

När det gäller frågan om försöksverksamhet med gymnasieskola i Simrishamn har utskottet följt den princip man tidigare tillämpat att inte ta ställning till lokaliseringen av den aktuella försöksverksamheten. Hur angeläget det än kan vara med gymnasieverksamhet i Simrishamn har jag därför låtit mig nöja med utskottets försäkran, att det självfallet inte har någon erinran mot anordnande av särskild samordnad gymnasieskola i Simrishamn så snart förutsättningar finns. Jag räknar med att frågan kommer igen på riksdagens bord, när utvärderingen av verksamheten finns tillgänglig, och hoppas att ärendet då får en välvillig behandling.

Torsdagen den
8 april 1976

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

Med undantag för den fråga som behandlas i reservationen 1 vill jag alltså, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag har i utbildningsutskottet reserverat mig till förmån för en flerpartimotion rörande gymnasieundervisning i Simrishamn.

I vpk är vi i allmänhet mycket återhållsamma med att stödja rent lokalpolitiska motioner av detta slag. Alltför ofta är lokala krav utbrutna ur helheten. Motsvarande krav från andra regioner kan ofta vara lika berättigade. I det föreliggande fallet finns dock flera speciella skäl till att vi ansett oss böra ge kraven stöd.

Rent allmänt vill jag först säga att om man tar ett initiativ i en motion, skall man också i hederlighetens och konsekvensens namn stå för sin mening i utskott och kammare. Jag säger detta främst med adress till folkpartiet. Huvudmotionären i detta fall är en folkpartist från Kristianstads län. Lokalt begagnas motionsinitiativet till att framställa folkpartiet som förkämpe för Österlenbefolkningens intressen. Men när man kommer till utskottet, sviker folkpartiets företrädare hämningslöst. Det är att föra väljarna bakom ljuset. Det är missbruk av motionsrätten. Jag hoppas att i alla fall huvudmotionären herr Henmark har moraliskt ansvar nog att stödja vpk:s reservation.

Så till den egentliga sakfrågan. I trots av utskottets invändningar finns det flera skäl att understryka betydelsen av Simrishamns gymnasiefråga. Skåne har ett allvarligt regionalt balansproblem. Det är den starka slag-sidan till förmån för landskapets västra del. Östskåne är utan tvivel eftersatt och har haft svårt att hävda sig. Detta gäller i särskild grad den sydöstra delen, Simrishamnsbygden. Industrialiseringsgraden är låg, andelen sysselsatta i det vikande jordbruket ovanligt hög. Samtidigt som regionen har en stor andel äldre har den också relativt många ungdomar. Det kollektiva kommunikationsnätet är utomordentligt svagt och har de senaste åren drabbats av upprepade inskränkningar. Kort sagt: Tio mil från Malmö ligger en bygd med glesbygdens alla klassiska kännetecken.

Nu kan man invända att investeringar i skolor inte skall användas som lokaliseringspolitiska instrument. Det må vara riktigt i princip. Som svensk regionalpolitik dess värre är upplagd skall samhällsinvesteringarna följa de privatkapitalistiska företagens investeringsmönster. Där företagen satsar skall samhället följa upp med sin service.

Men invändningen räcker inte. Ty samhället har också skyldigheter av social natur. Det är en fastställd målsättning för skolväsendet att alla ungdomar skall ha samma möjlighet till utbildning, oavsett var de bor. Man får alltså inte eftersätta en bygds möjligheter till gymnasial undervisning så att den hamnar i en avsevärt annorlunda situation än andra regioner.

Detta är just vad som sker med Simrishamnsområdet. Det hör till Ystads gymnasierregion. Typiskt för denna är en extremt hög andel ung-

domar, som bor i s. k. inackorderingszon. Det betyder att de inte på ett rimligt sätt kan ta sig till och från sitt gymnasium under en dag. Det är främst den avsides liggande Simrishamnsbygden som hyser flertalet ungdomar i inackorderingszon. Procenten ungdomar i denna zon har proportioner som bara motsvaras av fall från svårtillgängliga delar av övre Norrland. Procenten ligger på 40 för hela Ystadsområdet och än högre för Simrishamnsbygden. Detta får givetvis allvarliga sociala följder. Rekryteringen blir i praktiken mindre än normalt. Detta drabbar erfarenhetsmässigt ungdomar ur arbetarklassen och motsvarande skikt i samhället. Det strider påtagligt mot den målsättning som skolväsendet har. Det är ett känt faktum att geografisk tillgänglighet har stor betydelse för rekrytering och social utjämning. Det är samhällets skyldighet att tillse att sådana områdesindelningar inte uppstår att gymnasieskolans tillgänglighet i praktiken allvarligt begränsas. Så är fallet här.

Man kan också invända att riksdagen inte skall blanda sig i skolplaneringens detaljer. Det var det som fröken Hörlén hävdade för en stund sedan. Också denna invändning kan principiellt ha ett visst fog för sig. Det är skolöverstyrelsen som normalt skall planera gymnasieområdenas indelning. Men det kan aldrig få innebära, fröken Hörlén, att riksdagen en gång för alla lämnar ifrån sig rätten till kontroll. Riksdagen har rätt att ha en mening om huruvida dess målsättningsbeslut verkligen följs i praktiken. I föreliggande fall finns skäl för riksdagen att göra ett påpekande i det stycket.

Man har försökt göra gällande att inrättande av ett gymnasium i Simrishamn skulle äventyra underlaget för befintlig gymnasial undervisning i Ystadsregionen. Det är ett märkligt resonemang. Som jag just konstaterat är ett av områdets problem att rekryteringen behöver ökas. Gymnasieutbildning behöver bli mer tillgänglig. Om man förlägger gymnasieutbildning till den mest kvalificerade inackorderingszonen, borde detta rimligtvis öka rekryteringen. Resonemanget utgår dessutom från förutsättningar som är både felaktiga och farliga. Dess logik håller endast under förutsättning att man betraktar underlaget för gymnasiet på Österlen som en gång för alla givet. Men det är ju en helt felaktig utgångspunkt.

Till att börja med måste man ta i beaktande att vuxenutbildningen ökar, bl. a. på gymnasial nivå. Det måste bredda underlaget. Vidare ligger, som nämnts, rekryteringsprocenten i nuläget för lågt och bör ökas. Slutligen innebär resonemanget att man för framtiden skulle acceptera en fortsatt utglesning av befolkningen på Österlen. Detta strider inte bara mot den av riksdagen uttalade förpliktelsen att eftersträva regional balans. Det strider också, såvitt jag vet, mot den målsättning båda Skånelänens länsstyrelser gett uttryck för, nämligen att en utjämning mellan Skånes väst- och östsidor skall eftersträvas. Om man mot den här bakgrunden tar som en självklarhet att Österlens underlag för gymnasieutbildning skall stå stilla eller minska – ja, då har man dömt regionen till en framtida tillbakagång. Och det är inte i överensstämmelse med vad som enligt

Torsdagen den
8 april 1976

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

riksdagens egna beslut skall eftersträvas.

Därför, herr talman, måste jag konstatera att det här är fråga om ett fall, där riksdagen kan ha anledning att ge sin mening till känna. Simrishamn utgör ett av de tänkbara undantagsfall, där ett påpekande är motiverat om att större rättvisa i skolpolitiskt avseende bör visas. Jag yrkar därför bifall till min reservation vid utbildningsutskottets betänkande.

Fröken HÖRLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte hur det går till inom vpk – om man har en så centraliserad motionskrivning att alla motioner som är undertecknade av vpk:are backas upp i utskotten i full utsträckning. Inom folkpartiet har vi den friheten att var och en skriver sina motioner, och i den mån utskottsledamöterna har möjlighet att fullfölja dem gör vi det. Men i det här fallet har mitt ågerande sträckt sig så långt att vi fått en så positiv behandling av ärendet i utskottsskrivningen som det över huvud taget var möjligt att få. Jag har upplevt det så att det, genom den bearbetning som skedde i utskottet, i alla fall blev en förbättring av formuleringarna i en sådan riktning att motionärerna kunde tillfredsställas så långt det var möjligt. Det är tillräckligt för min del i detta sammanhang.

Jag skulle tro att herr Henmark när han kommer upp i talarstolen får anledning att tala på ett sätt som kan motsvara det som fru Lantz nämnde – att i hederlighetens namn stå vid sitt ord.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Hörlén började sitt inlägg tidigare med att påpeka hur angeläget det var att Simrishamnsfrågan inte glömdes bort i det här sammanhanget. Jag tycker att det är väldigt angeläget att riksdagen gör en viljeyttring på den punkten. Man kan verkligen ifrågasätta den politiska trovärdigheten hos dem som gör sådana här kullerbyttor. I vpk menar vi allvar med våra motionsförslag. Vi följer också upp dem i utskott och i kammardebatter, och jag tycker att man kan ifrågasätta den politiska trovärdigheten hos folkpartiets utskottsrepresentanter. Jag får väl i fortsättningen sätta mitt hopp till herr Henmark.

Fröken HÖRLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara påpeka att det inte är jag som har skrivit motionen och undertecknat den.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Men, fröken Hörlén, ni tillhör ju i alla fall samma parti.

Herr KARLSSON i Mariefred (c):

Herr talman! Bara några randanmärkningar till betänkandet.

Gymnasieskolan har i sin nuvarande form existerat bara några år. Säkert

har den ännu inte funnit sin ideala form – och lär aldrig finna den. Det är naturligt. Ändå är erfarenheterna såvitt jag kan förstå övervägande positiva. Det vill jag understryka. De brister som finns – och visst finns det sådana – måste rättas till för att skolan skall kunna fungera bättre.

Det gäller brister i både innehåll och form. Det vikande elevunderlaget på vissa linjer och kurser talar om bristande anpassning. På samma sätt är det med överbeläggningen på andra håll. Självklart kommer det alltid att finnas spänningar mellan den enskilde elevens – och målsmännens – önsningar och samhällets behov av utbildning för olika ändamål. Det är nödvändigt att så långt det går minska de spänningarna. Det är inte bara skolans och skolmyndigheternas sak. Men de måste in i bilden.

Allvarligast är det vikande elevunderlaget på de naturvetenskapliga och tekniska linjerna. Det kan orsaka fundamentala störningar genom otillräckligt tillskott till högre utbildning på områdena, ibland genom bristande förutsättningar för sådan utbildning.

Även vissa praktiska linjer och kurser har vikande tillströmning med motsvarande risker för samhället. Å andra sidan är tillströmningen stark på andra håll.

Allvarliga är studieavbrotten. Minst lika besvärande är det att så många avstår från gymnasial utbildning och tror sig kunna gå ut i förvärvslivet utan utbildning för de uppgifter som möter. Här har både samhälle och skola misslyckats.

Skolan har inte kunnat ge – eller inte upplevts kunna ge – de redskap, de färdigheter och de kunskaper som ansetts vara viktiga. Möjligen har metoderna varit felaktiga, möjligen har det varit bristande anpassning från elevernas sida. I varje fall har det varit bristande förmåga att mötas.

Sådant måste rättas till. Det är vi överens om. Samtidigt måste skolan alltmer anpassas till nödvändigheten att ge både teoretiska kunskaper och praktiska färdigheter för ett samhälle, som på en gång – det är det paradoxala – uppmuntrar specialisering och kräver allroundförmåga.

Det finns behov av en översyn av gymnasieskolan. Det har uttalats från olika håll. Några av problemen har tagits upp i det i går behandlade betänkandet nr 21 från utbildningsutskottet. Översynen måste gälla både inriktning och arbetsformer i gymnasieskolan liksom innehåll och i vissa fall organisatoriska former.

Det är nödvändigt med sektorsvisa genomgångar, det är nödvändigt med en kontinuerlig läroplansuppföljning och det är nödvändigt att överväga möjligheten att varva utbildning och arbete. Men det räcker inte med dessa insatser på speciella områden eller fält, utan det finns behov av en vidare översyn. Detta har också anförts här i kammaren, bl. a. i debatten om läroplaner i början av december förra året, och det har tagits upp i en motion av herr Larsson i Staffanstorp m. fl., där man yrkat på en översyn av gymnasieskolans inriktning och arbetsformer under medverkan av parlamentariker – en motion som kommer att behandlas i anslutning till diskussionen om skolans inre arbete.

Medverkan av parlamentariker är viktig med hänsyn till utbildningens

Torsdagen den
8 april 1976

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

betydelse och förankringen i skilda samhällsuppfattningar. Det kontinuerliga uppföljningsarbetet i SÖ:s regi bör kunna ge underlag för en mera vid överblick.

Behovet av organisatoriska förändringar har aktualiserats i ett par motioner som behandlats i det här betänkandet och av vilka åtminstone en har berörts tidigare i dag. Jag tycker att båda motionerna är viktiga från mina utgångspunkter sett. Båda motionerna är beroende såväl av den sektorsvisa genomgången och översynen som av mera övergripande bedömningar. Herr Johansson i Hållsta har yrkat att den tvååriga trädgårdskursen – en specialkurs med linjekaraktär – skall ges ställning som linje. Han har bl. a. åberopat en ofta förekommande samlokalisering med jordbruks- och skogsbruksundervisning av linjekaraktär. Det är inget tvivel om att en ändrad status kan vara riktig. Det tycker utskottet också. I slutet av höstsessionen i fjol angav utskottet i anledning av en likartad motion, som hade uppskjutits från vårsessionen, att "målet bör vara att de tvååriga studievägarna inom områdena jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring likställes i utbildningsorganisationen". Detta har utskottet anfört, även om utskottet inte kunnat tillstyrka motionen med hänsyn till de följdverkningar beträffande andra kurser som skymtar. Detta bestyrker, herr talman, behovet av en översyn – både en sektorsvis gående och en mera övergripande översyn – av organisationen. Det gäller där också fördelningen mellan specialkurs och linje över huvud, och det har betydelse även för en mer övergripande översyn där det är nödvändigt att också ha med andra synpunkter än dem som representeras av pedagogiska experter.

Det gäller också frågorna om medgivande till försök med särskild samordnad gymnasieskola – SSG – i Simrishamn och i Osby, av vilka det förra fallet alldeles nyss har berörts i debatten. Det är där fråga om en översyn av organisationen. Men det gäller inte bara en snäv översyn utan också frågan om inriktning och arbetsformer.

Låt mig peka på inställningen till frågorna om vikten av specialiseringsmöjligheter och vikten av närhet till utbildning. Ännu har inte någon utvärdering av de pågående försöken med SSG gjorts, men såvitt jag kan förstå är de hittillsvarande erfarenheterna goda, och åtminstone mig förefaller det som om utvecklingen går i den riktningen, att i valet mellan tillgång till utbildning på nära håll och möjligheterna till en vidare specialisering allt fler väljer det förstnämnda alternativet. De ökade möjligheterna till vuxenutbildning och de snabba förändringarna i samhället understödjer ett sådant val, där det måste förekomma.

Utskottet har, som det har sagts här, inte heller någonting att invända mot att en sådan försöksverksamhet kommer till stånd så snart förutsättningar finns, som det heter i fråga om försöksverksamheten med SSG i Simrishamn. Det är riktigt att det från lokalt håll framförts propåer om en utvidgning av den pågående försöksverksamheten när vi kan hjälpa till med att råda bot på bristen på gymnasial undervisning inom vissa områden.

Jag har all förståelse för behovet av ytterligare gymnasial undervisning i den här delen av landet. Men det kan inte vara riksdagens sak att ta ställning till en lokaliseringsfråga av den karaktären. Där måste huvudvikten ligga på de avgöranden som fattas av de ansvariga skolmyndigheterna och ytterst av regeringen.

Det gäller inte bara lokaliseringen – där det är nödvändigt med samråd och hänsynstagande till de önskemål och behov som finns lokalt – utan också omfattningen av försöksverksamheten.

Riksdagen har såvitt jag kan förstå gjort ett påpekande både om behovet av ytterligare möjligheter till gymnasial undervisning och om att försöksverksamheten på det här området kan behöva utvidgas.

Man hade kanske kunnat komma längre. Men jag tror inte det. Jag tror att detta påpekande – med hänsyn till de människor det gäller – har nått dem det bör nå.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Det har – jag erinrar om debatten kring enskilda skolor vid behandlingen i går av utbildningsutskottets betänkande nr 21 – under årens lopp hållits många gravtal över nedlagda enskilda skolor. Statsmakterna har med framgång agerat lieman, och många skolor har gått i graven.

Med utgången av innevarande vårtermin försvinner ytterligare en enskild skola, Filip Holmqvists handelsinstitut. Jag har ägnat institutet ett särskilt yttrande. Det borde – om jag varit vitter nog – ha blivit ett äreminne.

Turerna kring institutets hädanfärd i sin nuvarande form som regelrätt skola med schemalagd undervisning och statsbidrag har varit många, men nu är det slut. Skolstyrelsen i Göteborg åtar sig ett stort ansvar då den anser sig på annat sätt kunna ge den undervisning som institutet i årtionden tillhandahållit. Måhända är detta möjligt rent formellt sett men icke så säkert reellt.

Man flyttar inte utan vidare över tradition, miljö, specialitet, erfarenhet, attraktivitet. Lärarna skingras och med dem upplöses lagverkan.

Så återstår i Göteborg två enskilda gymnasier, väl renommerade och traditionsbärande och med god miljö, mångårig erfarenhet och utmärkta lärarstaber.

De är förmodligen för bra för att vännerna av likriktning och uniformitet skall kunna hålla sig stilla. Statsmakternas negativa inställning till enskilda skolor är ett sorgesamt och utvecklingsfientligt inslag i vår tids svenska undervisningshistoria.

Det som rivs ner är tyvärr icke lätt att åter bygga upp om och när man så skulle vilja då tidens pendel vänt – och den vänder säkert.

En gång borta – förmodligen för alltid borta. Endast minnet lever ytterligare någon tid.

Torsdagen den
8 april 1976

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

I detta anförande instämde fru Lindquist (m).

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Det behövs nog en konstpauz nu efter herr Nordstrandhs begravningstal. Jag kommer inte att vara lika ödesmättat allvarlig utan räknar med att diskussionen om de enskilda skolorna blev avklarad här i riksdagen i går, och jag tar inte upp den kastade handsken.

Jag kommer, herr talman, i det här inlägget endast att beröra de frågor där utbildningsutskottet har delat sig. Som kammarens ledamöter är vi på de flesta punkter överens. Det gällde grundskolan i går, då riksdagen beviljade anslag på bortåt 8 miljarder. Det betänkande som vi nu behandlar gäller inte så mycket pengar – det är fråga om ungefär 2 miljarder. Betänkandet spänner över en sektor av samhällslivet där ungefär 250 000 människor bedriver studier och där en mängd människor är anställda i olika funktioner.

Det är värdefullt att notera att det råder så stor enighet som det gör om gymnasieskolan i det här betänkandet. I SIA-propositionen erinras om den gymnasieutredning som skall tillsättas, och jag går inte in på den frågan i dag, för riksdagens reaktion på detta besked från regeringens sida kommer ju i samband med att SIA-propositionen behandlas av riksdagen.

Fröken Hörlén vill ha mera pengar till tekniska och administrativa stödåtgärder för handikappade elever. Jag kan gärna säga att när utbildningsutskottet inte följer med hela vägen och ger lika mycket pengar som fröken Hörlén föreslår, så är det ju inget ställningstagande i sakfrågan – det är bara fråga om hur man bedömer de tillgängliga resurserna. Jag vill erinra om att i årets budgetproposition förordas en uppräknig med 25 % av anslaget. Det är en fortsatt ökning av de medel som anvisas på detta viktiga område, och jag utgår ifrån att allteftersom våra resurser ökar skall vi ge de handikappade studerande ungdomarna allt större stöd.

Så några ord om gymnasieskolan i Simrishamn.

Det har framhållits av flera talare att utskottet säger att i princip skall inte riksdagen ange till vilka orter man skall lokalisera gymnasieutbildning av det här slaget. Och jag vill upprepa det. Den som läser utbildningsutskottets betänkande skall finna att det förekommer icke en rad i det som kan tolkas negativt för den del av Skåne som önskar ny gymnasieskola. Men jag vill samtidigt erinra om att när skolöverstyrelsen tillstyrker ett försöksgymnasium i Simrishamn förutsätter styrelsen att gymnasieskolan i Tomelilla skall försvinna. Det betyder, samtidigt som det kommer att uppstå vissa risker för gymnasiet i Ystad, att en ort i Skåne som har besvärliga sysselsättningsproblem skulle förlora en viktig del av sina utbildningsresurser, om man koncentrerade verksamheten till Simrishamn. De här avvägningarna måste göras, och utskottet har bara erinrat om det, men tar i övrigt inte ställning i frågan utan menar att det skall ske i annan ordning. Det skall skolmyndigheterna och regeringen svara för.

Fröken Hörlén säger att det har skett en förbättring av formuleringarna i utskottsbetänkandet, och jag tolkade fröken Hörlén så att hon menade att det var anledning att ge henne en blomma för det här. Det vore helt oförtjänt, för alla partier i utskottet har varit lika intresserade av att finna formuleringar i utskottsbetänkandet som inte på något sätt skall låsa utvecklingen av gymnasieorganisationen i Simrishamnsbygden.

Fru Lantz avslöjar intressanta interiörer från vpk:s interna arbete. Hon säger att om någon motionerar inom vpk, så måste alla de andra rösta på de motionerna. Det är i och för sig en intressant statsvetenskaplig information som vi har fått, men det påverkar ju inte utskottets ställningstagande i den här frågan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 22.

Fröken HÖRLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara uttrycka min tillfredsställelse över att vi till sist blev eniga om de formuleringar som gäller Simrishamn.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! De motionsförslag som vpk lägger fram i riksdagen brukar vara så väl underbyggda att vi följer våra partikamraters motionsinitiativ.

Vi tycker inte att det är till fyllest att, som utskottet skriver, vänta till 1979 med att ge Simrishamn en gymnasieskola. Vi föreslår därför att en försöksverksamhet startas så fort som möjligt. Det är också vad skolöverstyrelsen har förordat. Det är bara märkligt att regeringen har lämnat det förslaget utan åtgärd.

Om man menar allvar med den skolpolitiska målsättning som vi tidigare har varit överens om, alltså att ingen av ekonomiska, sociala eller regionala skäl skall behöva avstå från skolgång, så får man väl också försöka leva upp till den målsättningen. Och i detta fall finns det anledning för riksdagen att uttala en viljeyttring och se till att det blir en gymnasieskola i Simrishamn.

Herr ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Nu fick vi höra att alla motioner som vpk väcker är så bra att de måste bifallas. Den informationen är ännu intressantare än den tidigare.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror det är bättre, herr Alemyr, att vi håller oss till sakdebatten. Men herr Alemyr har nog där ganska dåligt på fötterna och därför måste han ta till demagogiska grepp när han debatterar.

Herr ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! I sakdebatten om ett försöksgymnasium i Simrishamn har jag utvecklat vad utskottet har för uppfattning. Om fru Lantz inte

Torsdagen den
8 april 1976

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

har uppfattat det, så hänvisar jag till vad utskottet har skrivit i betänkandet.

Herr andre vice talmannen anmälde att fru Lantz anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr HENMARK (fp):

Herr talman! Allra först vill jag säga att jag med tillfredsställelse noterar vad utskottet skrivit i sitt betänkande och vad fröken Hörlén här minde om, att utskottet för sin del inte har någon erinran mot anordnandet av en försöksverksamhet med SSG i Simrishamn så snart förutsättningar härför föreligger. Det var roligt att höra att utskottet inte har någon erinran mot det. Däremot blev jag litet förvånad när det sades att det inte skulle finnas några förutsättningar för sådan försöksverksamhet nu. Det måste väl ändå vara skolöverstyrelsen som har ganska stort inflytande när det gäller att tala om huruvida de förutsättningarna finns eller inte.

Sedan vill jag också bemöta utskottets ordförande med att säga att skolöverstyrelsen ingalunda har lämnat Tomelilla åt sitt öde utan tvärtom förutsatt att den AMS-utbildning som nu meddelas i Simrishamn skall flyttas över till Tomelilla. Därigenom skulle Tomelilla bli ganska väl försedd med utbildningsmöjligheter, om än av något annat slag eftersom det inte är lämpligt att förlägga gymnasieutbildning till Tomelilla, som ligger så nära Ystad. Jag har skolöverstyrelsens skrivelse här i min hand, och den är en ganska noggrann penetrering av både lokalmöjligheterna och det befolkningsmässiga underlaget. Man har där särskilt betonat att åtgärder har vidtagits för att Ystad inte skall få några lediga skollokaler. Den utbyggnad som skett där skall användas fullt rationellt. Det tycker jag också bör sägas i detta sammanhang.

Vidare noterade jag med tacksamhet vad herr Karlsson i Mariefred sade, att det är viktigt att riksdagsmän från olika län påpekar de brister som där kan finnas inom utbildningsområdet. Det är litet annorlunda än vad fru Lantz sade. Hon menade att en sådan här motion väckts av rent valtaktiska skäl, alltså för att samla röster. Jag hoppas att det inte är utmärkande för andra partier i riksdagen att man väcker motioner för att skapa något slags gloria kring sig. Det har åtminstone inte varit mitt syfte. Jag har funnit att det råder brist på gymnasieutbildning i Simrishamnsområdet, och det finns då anledning att föreslå en sådan där. Fru Lantz har också själv bekräftat att motionen är sakligt motiverad genom att säga att vpk följer upp de förslag man anser sakliga och riktiga och fru Lantz har ju här följt upp min motion.

Mitt eget personliga uppträdande har blivit föremål för en viss debatt. Min mening i den här frågan hade jag innan jag skrev motionen, den har jag haft i många år och den har jag alltjämt. Och jag tror inte att jag behöver just några anvisningar om hur jag skall bära mig åt för att föra fram saken.

Läget är det att Österlen varit en utpräglad jordbruksbygd. För bara tio år sedan fanns det inom detta område två lantbruksskolor och en lanthushållsskola. Men i denna bygd liksom i andra delar av vårt land har en stark strukturrationalisering gått fram. Jordbruket har mekaniserats och rationaliserats, och antalet människor som arbetar i jordbruket har minskat.

De som då rationaliserats bort måste gå över till annat arbete. I regel går man då över från jordbruk till exempelvis industri. Men det har varit svårt att få industrier till detta område. Det har enligt vad invånarna själva säger berott på två omständigheter.

Den ena är att kommunikationerna inte är de bästa. Där finns rätt mycket vägar, men de är inte av god kvalitet. Det har i många år varit ett problem att få kommunikationerna utbyggda.

Den andra är att man inte har några utbildningsmöjligheter. Och det är inte något nytt. Jag har studerat denna fråga sedan tiden innan jag satt i riksdagen. Det väcktes redan då motioner i bägge kamrarna om ett gymnasium i området, men det blev inte så.

När jag kom till riksdagen gick jag i spetsen för en liknande framställning. Jag tror det var fem partier som stod bakom motionen år 1972. Det gjordes då en del lovande uttalanden i utskottet. Det sades att i departementet pågick en utredning om gymnasiala modeller för platser där det inte fanns så bra underlag. I avvaktan på att dessa modeller skulle färdigställas ville man inte tillstyrka förslaget om ett gymnasium i Simrishamn. Däremot sade man då inte att det rent principiellt skulle vara fel att riksdagen uttalade sig för ett gymnasium här eller där. Men på grund av den utredning som pågick ville man då inte fatta något beslut. Jag godtog den förklaringen.

Modellen har nu färdigställts. Den är under prövning, jag tror att det är på åtta ställen. Men när det kom till kritan togs Simrishamn icke med. Simrishamn blev ställt utanför. Det är ett bekymmer för hela området.

För fem år sedan blev det något av en ljusning. Då kom först och främst den nya gymnasiereformen. Då sades det att man i Sverige skulle få ett gymnasium så beskaffat att praktiskt taget varenda pojke och flicka skulle ha möjlighet att efter grundskolan fortsätta med gymnasial utbildning. Detta skulle inte få hindras av geografiska eller ekonomiska skäl. Men då måste man se till att de också kunde komma till ett gymnasium, och många trodde att det nu skulle bli bättre också i Österlen.

När riksplaneringen genomfördes klassades Simrishamn som regionalt centrum. Samtidigt sades det att ett regionalt centrum skulle ge en viss service både åt sin egen ort och åt kringliggande kommuner. I sådan service ingick också möjlighet till gymnasial utbildning. Om jag inte minns fel uttalade regeringen att den hoppades att kommuner och myndigheter skulle göra sitt bästa för att realisera den tanken. Simrishamn är nu ett regionalt centrum, men kommunen har ingen gymnasial utbildning.

Torsdagen den
8 april 1976

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

Kommunmännen där har verkligen lagt ner ett mycket ambitiöst arbete för att nå det mål som regeringen själv har ställt upp. De har nu begärt att frågan om en gymnasieskola i Simrishamn skall prövas på nytt och att Simrishamn skall få delta i de prov som f. n. pågår. Och man trodde att saken var klar och att det var praktiskt taget fritt fram, när ansökan hade behandlats i de lägre instanserna och i medelinstanserna. Den tillstyrktes av länsskolnämnden i Kristianstads län och av en enhällig länsstyrelse. En enhällig kommun stod givetvis bakom ansökan. Det fanns några som hade avstyrkt, t. ex. myndigheterna i Malmöhus län. Men när sedan en noggrann penetrering i skolöverstyrelsen resulterade i att SÖ i skrivelse till regeringen begärde att få fullmakt att starta en gymnasieskola i Simrishamn, då de lokalmässiga förutsättningarna fanns, trodde alla att det nu var helt klart.

Men så kom avslaget. Det väckte inte bara förvåning utan förbittring på många håll. Det blev en hel del insändare i tidningarna. Jag har med två av dem här. Jag skall inte läsa upp bägge två, men jag vill läsa upp åtminstone en bit av den ena. Den är undertecknad, men jag behöver inte här nämna namnen. Det heter i denna insändare:

”Länsskolnämnden, AMS och SÖ hade gett klartecken och utbildningsministern var enligt hörsägen positiv. Så vi trodde att det bara var fråga om ett formellt beslut för att ärendet äntligen skulle ros i hamn.

Men så inträffar det märkliga. Vid sommarsammanträde (i utbildningsministerns frånvaro) går regeringen emot alla expertinstanser och meddelar ett negativt beslut: det blir ingen gymnasieskola i Simrishamn.

Man slår sig för pannan! Vad har hänt?” – Sedan står det en del som jag kanske inte borde läsa upp; det är måhända förolämpande: ”Har någon departementstjänsteman drabbats av värmeslag och i ett tillstånd av förvirring lämnat oriktiga uppgifter? Eller har det skett interna uppvakningar från t. ex. Malmö-länets som vill slå vakt om Ystadsintressen? Man anar ugglor i mossen.

Frågorna hopar sig och vi som bor i Simrishamnsregionen vill ha svar. Inrättandet av en gymnasieskola i Simrishamn är livsviktig för regionens fortsatta existens. Vi vägrar att skicka våra barn till en ort sex mil härifrån – tvinga dem att bo inackorderade eller anlita färdmedel som är orimliga med hänsyn till elevernas skolgång. Många av oss ser nu ingen annan möjlighet än att flytta härifrån till en annan ort som erbjuder tillfredsställande skolmöjligheter. Att man inte kan räkna med någon inflyttning av barnfamiljer till kommunerna i simrishamnsblocket förefaller uppenbart. Industri och näringsliv väljer då också andra orter för lokalisering.

Regeringens beslut är alltså inte bara upprörande och inhumant. Det är också från regionalpolitisk synpunkt ett enfaldigt beslut. För några år sedan statuerades Simrishamn till centralort inom regionen. Då sa man A. Nu vill man inte säga B.”

Och så fortsätter insändaren med ytterligare en del tillmälen som jag inte skall upprepa.

Det har också förekommit andra inlägg. Inte minst en del av rege-

ringspartiets egna representanter, som burit tungan där nere, var mycket besvikna.

Jag trodde att det nu skulle finnas ett mycket gott underlag för att på nytt göra en framställning i denna fråga. Jag vill inte på något sätt förolämpa regeringen, och jag föreslog bara att vi skulle göra ett uttalande om att SÖ:s synpunkter i detta ärende skulle beaktas och att SÖ sålunda borde kunna få fullmakt att utvidga den försöksverksamhet som pågår innan en utvärdering sker. Jag bedömde läget gynnsamt för ett beslut i den riktningen just med hänsyn till de program som de olika partierna har.

I det sammanhanget vill jag nämna att folkpartiet t. o. m. har krävt garantier för att ungdom i den här aktuella åldern skall ha möjlighet antingen till utbildning eller till anställning. För att åstadkomma detta för Simrishamns del borde en utbildningsanstalt skapas för ungdomen där. En sådan skulle också vara en nyckel till att få anställning. Som läget nu är finns ingen utbildning där, inga företag lokaliserar sig dit och ungdomen tvingas därför att flytta.

Jag beklagar att mitt eget partis representant i utskottet inte fann dessa synpunkter så väsentliga att de kunde uppväga de synpunkter som gjort att hon nödgats biträda yrkandet om avslag på motionen. Jag vill inte döma om detta, utan beklagar bara att hon inte ansåg mina synpunkter mer väsentliga.

Vad beträffar de centerpartister i utskottet som också är med på motionen men som gått på avslagsyrkandet vill jag läsa upp ett litet avsnitt ur en reservation som de lade fram vid dagens plenum i inrikesutskottet: "Regionalpolitiken skall vara inriktad på att skapa likvärdiga levnadsbetingelser mellan olika regioner men också på att utjämna förhållandena inom regionerna. Grundläggande härvidlag är att planeringen i länen utgår från en befolkningsmålsättning syftande till regional balans."

Jag anser att den nu aktuella motionen överensstämmer väl med strävandena att åstadkomma regional balans. Faran är att denna del av Kristianstads län håller på att avfolkas; befolkningen blir allt glesare på grund av att företag inte lokaliserar sig dit.

Moderaterna brukar mycket energiskt framhålla nödvändigheten att man skapar gynnsamma betingelser för näringslivet inom olika områden. De vill helst att betingelserna skall vara sådana att staten inte behöver ingripa med hjälpåtgärder eller etablering av stalliga företag på orten. Men om man i ett sådant här område inte ger en injektion måste staten till slut ingripa för att området inte helt skall avfolkas.

Jag hade ytterligare en synpunkt, som jag trodde skulle ligga väl till. Jag visste att det inom utbildningsutskottet finns personer med nära anknytning till länsstyrelsen i Kristianstads län vilka på det regionala planet haft stora bekymmer för denna region, som är så vacker men som har svårt att klara sig rent näringsmässigt. Man har i regionen fattat ett enhälligt beslut om att försöka få ett gymnasium där. Jag räknade då med att detta skulle avspeglats i utskottet och att vi på det sättet

Torsdagen den
8 april 1976

Anslag till gymnasiala skolor m. m.

skulle kunna få ett gynnsamt beslut.

Beslutet har nu inte blivit så gynnsamt som jag hade önskat. Jag är emellertid tacksam för att det inte har blivit ett direkt avslag. Jag fattar nämligen inte beslutet som ett direkt avslag. Men som jag förut sade tycker jag att man kunde ha gått litet längre. Det skulle ha varit lyckligt för vårt land, för Skåne och för Kristianstads län, om vi här hade fått ett bestämt uttalande att det är riksdagens mening att tillgodose denna del av landet innan det blir för sent. Redan har röster sagt att vi helt enkelt måste göra detta område till ett stödområde. Flera framställningar härom har gjorts. Men nog vore det ekonomiskt försvarbart för riksdagen att i stället ge små injektioner. Det vore fullt i linje med alla skolmyndigheters önskemål ända upp till skolöverstyrelsen att förlägga en gymnasial utbildning här i Simrishamn.

Herr talman. Jag yrkar bifall till reservationen 2 av fru Lantz.

Herr ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Jag tror att herr Henmark fullständigt har missuppfattat vad detta utskottsbetänkande handlar om. Herr Henmark har ägnat 25 minuter av kammarens nu mycket knappa tid åt att i stort sett stå och säga samma sak oavbrutet samt dessutom läsa upp en insändare, som innehåller en massa oförsämdheter.

Detta är inte ett betänkande som behandlar lokaliseringpolitiken på Österlen, utan betänkandet sysslar uteslutande med ett försöksgymnasium i Simrishamn. Där har utskottet sagt att det inte är riksdagen som skall fatta beslut, utan det skall fattas i annan ordning. Det är bara detta, herr talman, som det aktuella utskottsbetänkandet handlar om.

Fru LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Henmark har varit väldigt ärlig i sin motion och i sin strävan att åstadkomma en gymnasieskola i Simrishamn. Det framgår inte minst av hans mycket passionerade inlägg här i kammaren.

Jag har inte på något sätt ifrågasatt herr Henmarks trovärdighet men väl herr Henmarks partisysters i utbildningsutskottet.

Herr HENMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle ha sagt i mitt anförande – men det glömde jag bort – att detta givetvis inte bara är en skolfråga utan även en regionalpolitisk fråga. Jag önskar nästan att en sådan här fråga på något sätt kunde kommuniceras med inrikesutskottet, ty det är för trångsynt att behandla den bara såsom en utbildningsfråga. Det gäller inte bara utbildning utan även en landsdels möjlighet att existera i fortsättningen. Då får man inte se bara till en liten del.

Herr SÖRENSON (s):

Herr talman! I motionen 1499 begär vi att den 1972 genomförda försöksutbildningen på gymnasienivå inom området fartygsteknik nu skall

upptas såsom allmän linje i gymnasieskolan. Därmed skulle en skolform, som hittills begränsat förekommit i gymnasieskolorna i Göteborg, Helsingborg, Kalmar och Stockholm, bli tillgänglig i full skala över hela landet.

Försöken har varit framgångsrika och bevisligen lett till att elever, som eljest inte har upplevt en övergång från grundskola till gymnasieskola såsom särskilt meningsfull, nu har kunnat genomföra gymnasiestudier med hög motivation och därmed naturligtvis också lyckats utomordentligt väl med sin utbildning. I ett flertal fall har det också lett fram till att elever därefter vunnit inträde vid sjöbefälsskolan, eftersom kursen medför en sådan behörighet.

Därmed har två mål nåtts. De berörda ungdomarna har tillförts positiva utbildningsinsikter, som kan vidareföras till vuxenstudier och förbättrade yrkesutbildningar genom hela livet. Men de har också tillförts en resurs på personlighetssidan genom social träning samt orientering i språk och samhälle, kort sagt en allmänbildningsförstärkning, som inte utan vidare eljest återfinns för ungdomar i dessa åldrar utanför skolan.

Båda dessa mål återfinns i gymnasieskolans läroplan i den inledande allmänna delen. Det är mål som vi i riksdagen ställt oss bakom och som vi önskar uppnå med tillgängliga resurser för alla ungdomar i hela landet. Vi vet att ett betydande antal ungdomar i dag tyvärr faller ut ur skolsystemet på denna nivå. Försök av samma typ som den i motionen påvisade lyckosamma försöksskolan utgör värdefulla inslag i gymnasieskolans reformering till en hela folket omfattande utbildningsform.

Det är viktigt att fartygsteknisk utbildning så fort som möjligt görs tillgänglig som allmän linje så att alla som har behov av och intresse för denna utbildning kan återfinna den på närmaste skolort. UTSJÖ, dvs. den genom skolöverstyrelsen tillsatta utredningen om sjöpersonalens utbildning, är i sin rapport nr 2 också beredd att förorda detta.

Utskottet säger att det för sin del instämmer i UTSJÖ:s och motionens värderingar men att riksdagen inte bör ta initiativ i frågan förrän remissarbetet har avslutats. Man kan då naturligtvis beklaga att ännu ett år kanske kommer att gå innan riksdagen tar slutlig ställning i den här frågan, i en situation då varje möjlighet att klara ungdomsutbildning och ungdomsarbetslöshet bör tas till vara. Kopplingen mellan de två elementen är ju uppenbar.

Herr talman! Jag hoppas att frågan genom regeringens initiativ kan föras till en lösning så snart remissarbetet avslutats och utvärderats och att verksamheten kan komma i gång så fort som möjligt.

I detta anförande instämde herrar Bergqvist (s) och Rosqvist (s).

Herr MAGNUSSON i Nennesholm (c):

Herr talman! I det betänkande som vi nu behandlar redovisas en motion, nr 1453, som jag har väckt tillsammans med kamrater från länet och där vi hemställer att riksdagen beslutar öka antalet intagningsplatser

Torsdagen den
8 april 1976

*Anslag till
gymnasiala skolor
m. m.*

vid skogsinstitutet i Värnamo med 30 till totalt 60 under höstterminen 1976 eller, som vi säger i motiveringen, vårterminen 1977.

Vid en inventering av rekrytbehovet i fråga om skogstekniker fann man att det totala utbildningsbehovet uppgick till ca 100 per år. Av den kartläggning av skogsteknikerkårens ålderssammansättning som skolöverstyrelsen gjort framgår dessutom att avgången enbart på grund av ålderspensioneringen fram till år 1990 uppgår till ca 109 per år. Eftersom under de senaste åren i genomsnitt endast 67 elever per år har utbildats vid skogsinstitutet framgår det klart hur välgrundat vårt krav om utökning av utbildningen är. Här behövs verkligen en snabb ökning av utbildningskapaciteten. Detta har också kraftigt understrukits av företrädare för hela vårt skogsbruk vid de överläggningar de haft med skolöverstyrelsen i denna fråga.

Utskottet har emellertid inte gått med på vår hemställan, trots att utskottet ansluter sig till uppfattningen att det råder stor brist på skogstekniker och att detta kan få de konsekvenser som vi påtalat i motionen. Jag vill bara, herr talman, rikta en fråga till utskottets ordförande: Tror herr Alemyr att en utökad utbildning kan komma i gång vid Värnamo skogsinstitut för ytterligare 30 elever under år 1977 med den skrivning som utskottsbetänkandet fått?

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

M o m. 1 o c h 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av fröken Hörlén i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Hörlén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 1 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av fröken Hörlén i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Hörlén begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 267

Nej - 25

Avstår - 1

M o m. 4 – 8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av fru Lantz, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upp-
lästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i
betänkandet nr 22 punkten 1 mom. 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av fru Lantz.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning
verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav
följande resultat:

Ja	–	261
Nej	–	29
Avstår	–	4

M o m. 10 – 12

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 2–8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 13 Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkande

1975/76:24 med anledning av propositionen 1975/76:117 om anslag för
budgetåret 1976/77 till byggnadsarbeten m. m. inom utbildningsde-
partementets verksamhetsområde

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta
behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till morgon-
dagens sammanträde.

§ 14 Herr andre vice talmannen meddelade att på föredragningslistan
för morgondagens sammanträde skulle trafikutskottets betänkande nr
11 uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Nr 103

Torsdagen den
8 april 1976

*Anslag till gymna-
siala skolor m. m.*

Torsdagen den
8 april 1976

*Meddelande om
frågor*

§ 15 Anmäldes och bordlades

Förslag

1975/76:20 Riksdagens förvaltningsstyrelsens förslag om riksdagens lokalfrågor på längre sikt m. m.

§ 16 Anmäldes och bordlades

Motioner

1975/76:2396 av herrar *Bergman* i Göteborg och *Nordberg* med anledning av propositionen 1975/76:105 med förslag till arbetsrättsreform m. m.

1975/76:2397 av herr *Gustafsson* i Säffle m. fl.

med anledning av propositionen 1975/76:167 om ny organisation för postverket

1975/76:2398 av fru *Frändås* m. fl.

med anledning av propositionen 1975/76:170 om ändring i föräldrabalken, m. m.

1975/76:2399 av herr *Ekinge* m. fl.

1975/76:2400 av herr *Jonsson* i Mora

1975/76:2401 av fru *Marklund*

1975/76:2402 av herr *Nilsson* i Tvärålund m. fl.

1975/76:2403 av herrar *Olsson* i Järvsö och *Stridsman*

med anledning av propositionen 1975/76:185 om ytterligare industricenteranläggningar samt vissa andra regionalpolitiska frågor

§ 17 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 8 april

1975/76:310 av herr *Jonsson* i Alingsås (fp) till herr kommunikationsministern om pendeltrafiken på järnvägssträckan Alingsås–Göteborg:

F. n. svarar SJ för spårbunden lokaltrafik på sträckan Alingsås–Göteborg. Denna tillgodoser ett stort behov av arbetsresor och avlastar således vägtrafiken. SJ ställer nu mycket omfattande ekonomiska krav på berörda kommuner för att även i fortsättningen bedriva denna trafik. SJ anser vidare att pendeltrafiken, om dessa krav inte uppfylls, i stället skall överföras till bussar.

Avser statsrådet ta några initiativ för att den spårbundna lokaltrafiken på sträckan Alingsås–Göteborg skall kunna upprätthållas och vidareutvecklas?

1975/76:311 av fru *Lantz* (vpk) till herr socialministern om omsorgen för barn med särskilda behov:

Nr 103

Torsdagen den
8 april 1976

*Meddelande om
frågor*

I regeringens proposition 1975/76:92 om utbyggnad av barnomsorgen, vilken också antagits av riksdagen, står följande beträffande kommunernas skyldighet att anordna barnomsorg för barn med s. k. särskilda behov: Kommunerna skall anvisa plats, bedriva uppsökande verksamhet och dessutom verka för att platsen utnyttjas.

Det är helt riktigt att barn med särskilda behov bereds plats i den kommunala barnomsorgen så tidigt som möjligt. Men det är tvivelaktigt om detta praktiskt kan förverkligas dels med tanke på nuvarande och kommande utbyggnadstakt i barnomsorgen, dels med tanke på kommunernas ekonomiska förutsättningar.

Jag vill ställa följande fråga till socialministern:

Hur skall kommunerna ekonomiskt med nuvarande och föreslaget finansieringssystem klara omsorgen för barn med särskilda behov, en integrering av barn med särskilda behov och andra barn i områden där mellan 25–40 % av fyraåringarna är barn med särskilda behov, och till vilken besvärinstans skall de föräldrar som har barn med särskilda behov vända sig, vilka inte får plats för sina barn?

§ 18 Kammaren åtskildes kl. 17.08.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert